CĂLIN GRUIA

MĂRIUCA

Editura
Ion Creangă

MĂRIUCA

CĂLIN GRUIA

Lespedea de mormînt a copilului—erou de la Mărăşeşti, Măria Zaharia pare o copertă de carte.

O carte de piatră care ascunde o poveste.

O carte de piatră care înfruntă fuga timpului.

O candelă luminează amintirea, o puşcă mărturiseşte vitejia şi o cunună de flori înfrumuseţează tăcerea.

Mormîntul ei e lingă o fereastră rotundă. Pe acolo intră ziua, pe acolo trec norii şi ciocîrliile ţării, pe acolo se uită cerul.

Uneori poate că toate se prefac în vise de copil.

Cuprins

1. 3
2. 11
3. 17
4. 20
5. 24
6. 28
7. 31
8. 35
9. 37
10. 40
11. 42
12. 49
13. 50
14. 54
15. 55

EDITURA ION CREANGĂ, BUCUREȘTI, 1988

1.

Vara anului 1917.

În lunca de pe malul drept al Şiretului, nu departe de Mărăşeşti şi foarte aproape de satul P … cîţiva copii, arşi de soare, desculţi şi îmbrăcaţi în cămăşi aspre de cînepă, păzeau vacile. Era în amiază şi din pricina căldurii aerul juca pe deasupra malului stîng al apei, înalt ca un zid, albicios şi neted. Vitele, culcate la umbra sălciilor uriaşe cu scorburi şi trunchiuri răsucite, rumegau cu ochii închişi. Cu toată iarba fragedă a luncii, vacile erau încă slăbănoage şi cu părul neprimenit, ca ridicate dintr—o zăcere îndelungată. Scăpaseră ca prin minune dintr—o iarnă cumplită şi lungă, cu geruri tăioase, cu viforniţă şi lipsă de nutreţuri. Au ros ieslele, ulucile, şi—au înghiţit aşternuturile din paie mucede şi coceni sticloşi, şi—au mîncat funiile, au lins pereţii de lut şi au fătat viţei morţi…

Nici oamenii din sat n—au dus—o mai bine. Au fiert sfeclă şi tărîţă, au măturat podurile caselor pentru boabe, şi—au tăiat toate orătăniile şi şi—au ars gardurile ca să nu îngheţe. Se purta vorba că unii au întins capcane pentru ciori, iar alţii s—au strecurat noaptea prin cimitir şi au smuls crucile ca să le bage în sobă. Războiul pustiise satele de vite şi o picătură de lapte, pentru prunci şi bolnavi, era preţuită ca aurul. Pe la vetre nu mai rămăseseră decît bătrînii, ologii, femeile şi copiii. O dată pe săptămînă, la, căderea serii, trecea poştaşul sunînd din corn, după care uliţele se umpleau de bocete. Bărbaţi în toată puterea şi flăcăi care nu ieşiseră încă la horă piereau pe cîmpul de luptă în încleştarea aspră cu duşmanul care cotropise ţara.

Copiii care se strîngeau cu vitele în luncă îşi povesteau mai întîi cele auzite pe la casele lor şi—abia tîrziu se îndemnau la joacă. Cîteodată cădeau pe gînduri şi tăceau, uitîndu—se fiecare în alte parte. Lunca devenea fantastică şi, pe sub bolţile sălciilor plîngătoare, se despleteau zîne cu trupul de fum, iar prin desişurile de papură şi stuf se strecurau balauri verzi, gata să se repeadă asupra vitelor şi să le—nghită. Şi asta pînă cînd cea mai răsărită dintre toţi, o fată bălaie, subţirică, cu ochi negri, iscoditori,, şi cu două cozi împletite, pe spate, întreba sprinţar:

—Cine vine?

Copiii tresăreau, se uitau bănuitori în toate părţile şi apoi se strîngeau în jurul ei ca puii de cloşcă. Nu venea nimeni. Era o păcăleală pe care toţi o uitau pînă a doua zi, cînd fata, dacă simţea nevoia, o repeta.

Aşteptarea stăpînea întreg satul. Aşteptau şi bătrînii, aşteptau şi copiii să se întîmple ceva. Să vină cineva. Seara, femeile se uitau pe drumuri, din porţi, cu mîna streaşină la ochi. Se priveau unele pe altele şi se întrebau:

—Doamne, ce—o să fie?!

Cei cu părul „alb căutau vorbe înţelepte. Pînă—n sat pătrundeau zvonuri pline de nelinişte. Toţi întrebau de front. Se apropia? Se depărta?... Şi morţii! Mii de morţi cu piepturile prăbuşite. Babele povesteau prin cimitire bărbaţilor lor, culcaţi sub cruci, de pustia războiului şi aprindeau luminări cît paiul de subţiri. Cînd se întîmpla să mai sosească vreun ziar, era purtat de la o prispă la alta de cîntăreţul bisericii, care citea veştile ca la strană şi arăta cu degetul la fotografiile generalilor.

—Asta—i de—ai noştri.

—Frumos … se auzea cîte—un glas stins.

—Asta—i de—al lor …

—Trăzneşte—l Hristoase!

În ziua aceea, codana cu ochii isteţi Stătea singură pe mal, cu picioarele în rîu şi se uita în vălurelele argintate de soare, care se zbenguiau pe şirul apei ca nişte spinări de mreană. Sus, în văzduh, zumzăiau cîntările muştelor mărunte care se ţin în roiuri pe deasupra oamenilor şi a vitelor în toiul verii.

—Ce vezi în apă? o întrebă în şoaptă o fată cîrnă şi mică, apropiindu—se de ea.

—Multe, îi răspunse codana, care se gîndea la altceva. Întrebarea o făcu însă să născocească pe dată lucruri ciudate.

—Nu numai văd, dar şi aud. Aud nişte rîsete mici, care vin din bulboane … Şi—aud un glas gros, ca de moşneag... E glasul Şiretului care cere cap de om… Ia! Nu te mişca! ... Auzi?

—Aud, dar nu—nţeleg, spuse cîrna cu răsuflarea tăiată.

—Pentru că nu eşti năzdrăvană!

—Dar tu eşti?

—Sînt. Dar să nu spui la nimeni, că ai să rămîi mută. Ai înţeles?

Orna îşi duse un deget la gură şi se uită cu: un fel de teamă în ochii codanei.

—Şi nu numai că aud, dar şi văd în apă. Văd chipuri. Dar n—am cum să—ţi spun.

—Peşti?

—Peşti vede toată lumea, eu văd un fel de oameni făcuţi din apă. Oameni mici, cît creioanele cu ochii de bulbuci. Trebuie să fii foarte atentă. Se fac şi mor îndată. Au şi glas. Vorbesc cu mine. Fiecare ştie un singur cuvînt. N—au nevoie de mai multe. Ai auzit? M—a strigat: Măriuca! şi—a murit.

—Nu era broască?

—Cum să fie? Ce, broaştele vorbesc?

Măriuca îşi stăpîni rîsul, îşi scoase picioarele din apă şi se uită îndărăt în luncă. Vacile dormeau grămadă, de parcă stătuseră de vorbă despre viţeii lor frumoşi, furaţi de nu se ştie cine.

—Dar băieţii unde—s? întrebă Măriuca.

—Nu ştiu, s—au ferit de mine şi s—au dus.

—Încotro?

—Pe malul celălalt. Şi—au astupat nasurile şi urechile şi au sărit în apă ca diavolii.

Măriuca nu mai întrebă nimic. Băgă mîna în sîn şi scoase două mere. Din unul muşcă ea şi pe celălalt îl întinse Ilenei. După aceea o trimise să culeagă flori de nemuritoare şi sînziene pentru cununi.

Rămasă singură, Măriuca începu să se gîndească iar la graba cu care bunicul ei plecase în zori. S—a îmbrăcat cu hainele de duminică, şi—a potrivit mustăţile cu foarfecă, a băut un pahar de ţuică şi i—a spus să fie gospodină acasă, că de—acum e destul de mare, şi că el, la căderea serii, sau poate mai tîrziu, avea să se întoarcă de undeva. De unde?!

De un an, bunicul părea altfel de om. Tăcut şi uneori trist. Cînd bea rachiu i se luminau ochii şi spunea că dacă n—ar fi pe lume Măriuca şi dacă l—ar primi, s—ar duce pe front. Ar putea ţine în mînă o puşcă. Şi ar trage, ar trage pînă cînd i s—ar înroşi ţeava; şi iar ar trage, pînă cînd i s—ar topi oţelul pe degete. Şi pe urmă ar cere altă puşcă. Apoi tăcea. Fata îi turna. în pahar şi bunicul se gîndea la ceva. Odată l—au podidit lacrimile. Atunci a sărit ca ars de pe laviţă, şi le—a şters cu prosopul şi s—a dojenit pentru slăbiciune.

—Ruşine să—mi fie. Numai muierile—şi udă ochii. Îmi vine să mă scuip. Tu m—ai văzut! … Spune, Măriuca. Spune, cum arătam? Ga o pătlăgică murată?

—Nu, nu te—am văzut, bunicule. Cred că nici n—ai plîns. Ţi s—a părut.

Bunicul îşi căută hîrleţul şi ieşi să sape în grădină. Săpă pe sub gard, în jurul copacilor, săpă şi pe unde nu era nevoie. Săpă pînă se descarcă ceva din inima lui şi—apoi se culcă pe laviţă, îmbrăcat, cu faţa la perete. Trecuse prin multe bunicul, dar nu i le povestea pe toate. Măriuca a aflat de la alţii de fata aceea frumoasă după care se prăpădea el în tinereţe şi care şi—a făcut seama din pricina părinţilor ei. Şi ce s—a ales? A intrat în pămînt. Pe mormînt îi cresc liliac şi spini. Părinţii fetei s—au uscat şi ei în altă parte de lume. De zile mari cică, bunicul împrumută un cal şi aleargă pînă în satul acela depărtat, dincolo de apă şi de zare, şi smulge spinii de pe mormînt... Dar poate că nu—i adevărat, ci—i numai o poveste venită de cine ştie unde. De Paşti s—au dus amîndoi la biserică, apoi au stat la masă. Horă n—a fost. Cine să joace? Cine să cînte? Au bătut doar clopotele prelung şi cu jale. Bunicul n—a ieşit din ogradă. A tăcut o bună bucată de vreme pe prispa casei, apoi a tăcut sub un zarzăr înflorit. Cînd s—au aprins luminile, şi—a pus ochelarii şi a citit cu glas tare din Biblie, despre războaie şi despre boli. Măriuca s—a gîndit la spinii de pe mormîntul fetei pe care încerca să şi—o închipuie. Şi bunicul a adormit. Şi a sforăit pînă la ziuă. Pe cine să crezi?! E drept că din sat a mai plecat el şi în alţi arii. Se ducea pe la tîrguri, pe la hramuri, şi pe ea o lăsa în seama unei vecine. Cînd se întorcea, era vesel şi scotea din coşul de papură turtă dulce, ghete, basmale, rochiţe, nasturi de sticlă colorată, săpun de faţă şi alte lucruri care miroseau a tîrg şi a nou. Atunci însă îi spunea unde se duce şi de unde;vine. Cîteodată, cînd era mult mai mică; bunicul se întîlnea cu iepuri năzdrăvani, pe drum, care—i dăruiau Măriucăi ba un bastonaş de zahăr roşu, răsucit, ba cîte—o sfoară cu smochine, ba cîte—un pumn de roşcove. Cu vremea însă iepurii au uitat—o.

Acum i—a spus că se duce undeva ! Şi n—a vorbit cu nici o vecină. Măriuca se întoarse iar la firul apei. Plecau la vale beţe, surcele, frunze, pene, cîte un gîndac şi valuri mici argintate, toate grăbindu—se să treacă de sălcii, de şesuri, de sate, de tîrguri şi să ajungă departe. Dacă s—ar fi putut, ar fi plecat şi Măriuca, prefăcută în trestie, pînă la marginea lumii, să afle şi să vadă multe.

—Hei, luaţi—vă vitele şi plecaţi acasă! Măriuca se ridică în picioare şi—l văzu pe Filimon, paracliserul,

împleticindu—se printre răchiţi.
—L—am zărit cînd s—a ascuns în păpuriş. Era bărbos, descheiat Ia piept, cu coarnele aduse peste urechi. Dar nu era negru.
—Pe cine l—ai văzut? întrebă Măriuca.
—Nu ştiu. Dacă nu era diavolul, atunci era neamţ. M—am speriat. Pe urmă am auzit apa lovită de trupul lui. Fugiţi, copii! S—a temut şi el de mine, căci i s—au holbat ochii ca la broască. Vai, cum îmi tremură carnea pe mine! Dacă aveam o armă …

Şi paracliserul se aşează pe o cioată să—şi tragă sufletul. Era galben la faţă. într—o mînă ţinea ciorpacul gol şi în alta o oală de lut.
—Nu dă Şiretul peşte. N—am prins nimic. Stau de azi—dimineaţă. S—au speriat şi peştii şi fiarele codrului de atîta război. Cred că nu era dracul, ci un spion. S—a umplut ţara de spioni. Dacă—mi venea bine, îl trăsneam cu oala asta drept între ochi.
Măriuca îi aduse apă în pumni.
—Bea, moş Filimon. Poate te—a speriat degeaba.
Omul bău şi—şi răcori fruntea zbîrcită.
—Ce era, ce nu era, nu—i bine să mai staţi aici. Eu mă duc să dau de veste în sat. Sălciile astea pot fi pline şi nimeni nu—i vede. Şi—n tufişuri, şi—n stuf, ba chiar şi—n apă.; Stă cu o trestie în gură şi nici nu—i pasa. Nu se îneacă, trage văzduh şi vede tot ce se întîmplă. Spionii n—au inimă, Ei sînt făcuţi din ucigaşi şi tîlhari. Îţi taie *gîtiţa* cît ai zice peşte.

Ileana, care venise cu un braţ de flori, rămase locului să asculte.

Tot satul ştia că Filimon e fricos din fire. Că doarme cu obloanele trase, cu zăvoarele puse şi pînă la ziuă nu dă nimănui drumul în casă. Se teme de cîini să nu fie turbaţi, de şoareci să nu fie plini de ciumă. în orice călător străin poate fi un tîlhar de drumul mare, după cum în orice babă poate să sălăşluiască diavolul. Fel de fel de gînduri îl muncesc. Pînă şi fîntînile adînci, pe lîngă care trece în fugă, trebuie să aibă ceva ascuns, în toate locurile mai ferite se poate întîlni cu vrăjmaşul. Lumea, pentru el, e făcută numai din primejdii. Spune că a văzut, că a auzit, dar nimeni nu—l crede. Numai în biserică se simte liniştit. Îl păzesc arhanghelii cu săbiile lor de foc. Cînd e mai chinuit de teamă, se culcă în faţa altarului. întinde cojocul, se ghemuie în el şi adoarme ca un pui de găină.
Măriuca îi făcu Ilenii cu cotul şi întrebă:
—Era bărbos, moş Filimon?
—Bărbos, dar nu negru.
—Poate îl prind oamenii, du—te şi le spune.
—N—or să creadă.
—Încearcă. Venim şi noi.

Omul se ridică de pe cioată şi porni spre sat, uitîndu—se din cînd în cînd în urmă.
—Ce spunea? întrebă Ileana.
—Că a văzut un spion.
—Unde?
—În păpurişul de colo, de la cap.

Şi cum se uitau cele două fete, păpurişul se clătină şi trei băieţi izbucniră în rîsete şi alergară spre ele, ţinîndu—şi cu palmele sînurile pline de pădureţe şi pere sălbatice.
—Unde—aţi fost? îi întrebă Măriuca.
—V—am păzit vacile, adăugă Ileana. Trebuie să ne daţi şi nouă.

Băieţii îşi traseră cămăşile din pantaloni şi pădureţele şi perele, ude de apa; Şiretului, căzură la picioarele lor.
—Am fost dincolo, spuse cel mai înalt dintre ei. Şi pe urmă l—am speriat pe moş Filimort. Măi, ce—a mai fugit! Eu m—am dat cu lut pe faţă şi m—am făcut neamţ.

Şi cei trei băieţi prinseră iar să rîdă cu gurile pînă la urechi.

Deodată se făcu linişte. Pe sus prinse a se auzi motorul unui avion. Ochii copiilor începură să—l caute. Nu după multă vreme peste liniştea luncii căzu un bubuit ca de tunet. Vitele săriră din culcuşul lor. Sălciile se clintiră ca de vînt.
—Vine războiul! şopti Ileana, scăpînd florile din mînă.

Asfinţea soarele cînd Măriuca s—a întors de la vie cu un sac de buruieni, cu o poală de cartofi şi cîţiva

struguri daţi în pîrg. înadins a întîrziat mai mult, ca să—l găsească acasă pe bunic, dar coada măturii era neclintită din cei doi belciugi de la uşă.

De cîte ori se ducea la ogorul din deal, Măriuca încerca un sentiment de linişte şi putere. Acolo aveau din toate cîte puţin. Viţă de vie, porumb, fasole, cartofi, vişine şi floarea—soarelui. Îl plăcea să se întindă pe ţărîna fierbinte şi să se uite la cer. Căldura pămîntului era tot atît de bună ca şi cea a cuptorului iarna; şi o mîngîia la fel ca palmele bunicului.

Cîte nu—i treceau prin minte privind cocenii de porumb, fantasme cu prunci în braţe, aţele tufelor de fasole care se încolăceau pe araci, strugurii pitiţi pe sub bolţile mici de frunze lucioase şi păstăile care sunau. Pepenii galbeni se ascundeau de ea prin mohor, iar păsările o rugau să nu se uite în cuiburile lor. Cîteodată simţea nevoia să se scalde ca vrăbiile şi atunci îşi acoperea picioarele, braţele, gîtul, cu ţărînă caldă şi moale şi apoi stătea nemişcată pînă o pişcă o furnică de nas. De data asta nu s—a jucat nici cu pălăriile de floarea—soarelui, nici cu harbujii rotunzi şi pietroşi, pe care obişnuia să scrie cu unghia cuvinte magice, ferindu—i de ochii altor copii. S—a luptat numai cu buruienile şi le—a înghesuit în sac pentru Dumana. Cînd a isprăvit cu treburile, s—a rezemat de vişin

şi a început să se gîndească. Nu—i venea să creadă că oamenii care au murit n—au să se mai întoarcă niciodată acasă. Apoi şi—a închipuit drumul bunicului. Parcă intra într—un nor de praf şi cînd ieşea din el era mai mic, ca într—o poveste. Pe urmă s—a uitat în soare. O dureau ochii. Ii închidea şi iar se uita. Soarele rîdea şi mergea încet pe cer. Nu—şi aducea aminte cum a cuprins—o somnul. Dar cînd s—a trezit se lăsa amurgul pe dealuri.

Casa bunicului se afla în marginea satului. Ieşită din rîndul celorlalte, intra singuratecă în cîmp. O casă mică de lut, cu două odăi şi o tindă. O odaie era pentru oaspeţi, praznice şi morţi. Pereţii, acoperiţi cu scoarţe şi horbote, nu vedeau lumina zilei decît în toiul verii. Acolo se odihneau lăzile cu zestre şi cu icoanele aduse de la Sfîntul Munte. Cealaltă odaie era pentru toate zilele. Cu sobă, cuptor, horn, vatră şi laviţe de scînduri acoperite cu lăicere. Pe jos erau întinse ţoluri din cîrpe şi, sub ţoluri, pămîntul fătuit cu lut gălbui. în tindă se înghesuiau sacii, ciuberele, căldările şi scara ce ducea la pod.

Mai toate casele din acea parte a satului erau din chirpici şi acoperite cu stuf; dar date cu var şi cu brîie albastre pe la ferestre şi uşi, păreau vesele şi primitoare. Adevărata vatră a satului era mult mai îndepărtată. Aşezării unde se afla casa bunicului i s—ar fi putut spune „satul nou".

Într—o primăvară îndepărtată, apele Şiretului au năvălit furioase şi au intrat în casele din apropierea luncii. Nestăvilite şi puternice, nemiloase şi surde, au pătruns prin uşi, prin ferestre, prin poduri şi, dărîmînd pereţii, muindu—i, i—au luat la vale. Lupta oamenilor a fost de prisos. Unii şi—au pierdut viaţa încercînd să—şi scape lucrurile şi vitele de la prăpăd. Au fost scoase din pămînt şi temeliile şi copacii, şi s—au înecat oile şi vacile, găinile şi porcii. Numai cîinii, raţele şi caii au scăpat. Apele au venit ca tîlharii, pe la miezul nopţii cînd toţi dormeau. Unii au fost duşi cu totul în adîncurile morţii, alţii s—au căţărat în pripă prin sălcii şi plopi, dar pînă la urmă toţi au fost înghiţiţi. Valurile miloase izbeau ca nişte ciocane. Strigătele de groază au ajuns pînă în partea de sus a satului şi oamenii de acolo au alergat cu scări, cu funii şi prăjini să dea ajutor. Dar Şiretul era înspăimântător. Adunase toate apele pîraielor şi pîrîiaşelor născute din topirea zăpezilor; îl ajutaseră şi norii care se rupseseră pe vîrfurile munţilor; şi falnic, ca un stăpînitor de oşti, pornise să nimicească totul în cale. Celor care au scăpat de urgie li s—au dat locuri de casă în partea de sus a satului, unde şi—a ridicat vatră şi bunicul bunicului, în faţa unui nuc înalt şi rotund care străjuia cîrripia şi cerul pînă la mari depărtări. Nimeni nu—i ştia vîrsta. Crescuse dintr—o nucă pierdută de cineva şi fusese ocrotit la început de bălării şi pe urmă de oameni, de paznici şi văcari, căci fusese imaş pe—acolo, de călători, căci urca pe lîngă el o cărare spre munte. Bunicul îl apucase falnic şi plin de rod. Tatăl Măriucăi se jucase la umbra lui. Nu şi—l amintea. Murise cînd era prea mică. A scuipat o iarnă întreagă sînge şi—n primăvară s—a stins. L—au îngropat acolo—n tîrg. Spitalul avea ţintirim mare. Bunicul a voit să—l ia acasă, dar nu i l—au dat. Spuneau că trebuie să treacă trei ani. S—a dus şi la trei ani, împreună cu maică—sa, dar cînd au săpat, într—un loc, n—au găsit nimic.

De maică—sa şi—aduce bine aminte. Era frumoasă şi bună. Pe atunci trăiau în alt sat, aproape de munţi. într—o zi, maică—sa s—a întors de la pădure tristă şi plînsă. Şi a ţinut—o mult în braţe şi i—a spus o poveste pe care nu şi—o mai aminteşte. Pe urmă maică—sa l—a chemat pe un vecin să—i scrie o scrisoare bunicului. A venit bunicul. Au stat de taină amîndoi. Măriuca auzea, dar nu pricepea nimic. Cînd adormea îi lăsa vorbind. Şi cînd se trezea, îi găsea la fel. Maică—sa plîngea într—una. Parcă era făcută din lacrimi. în cele din urmă, bunicul a luat—o cu el pe Măriuca şi au coborît spre cîmpie. Au

mers pe jos. O ducea de mînă şi—i spunea că maică—sa e bolnavă, dar că o să se facă bine şi o să vină la ei, la Şiret. Nu după multă vreme bunicul i—a spus, într—o dimineaţă:
—Am rămas numai noi doi pe lume.
Maică—ta s—a prăpădit într—un lac adînc. Nimeni n—o poate scoate de—acolo. De—acum n—ai să te mai desparţi de mine. Eu am să—ţi fiu—şi bunic, şi tată, şi mamă. Eu am să te apăr de foc şi de apă, eu am să te apăr de toate relele.

Măriuca a plîns … Şi anii au trecut. Cineva din sat i—a spus nu demult că maică—sa s—ar fi măritat şi că ar avea alţi copii, că ar trăi departe, la capătul ţării. Dar ea n—a dat crezare vorbelor. Peste noapte a visat—o pe maică—sa înconjurată de lună şi stele şi de flori albastre. încerca s—o strige, dar n—avea glas. Picioarele n—o ajutau să ajungă pînă la ea. Şi s—a trezit plîngînd. Bunicul i—a dat să bea un pahar cu apă şi a mutat—o pe altă laviţă.

Cînd s—a uitat mai bine în jur, Măriuca şi—a dat seama că se apropie noaptea. Se auzeau cumpenele fîntînilor, mirosea a mămăligă coaptă, lătrau cîinii, iar nucul îşi întuneca chipul. Spre depărtări se mai vedea încă lumină. Ceva îi strîngea inima. încercă puţină teamă văzînd cum umbrele se ascund pe sub garduri. Dintr—o săritură ajunse în nuc, în împărăţia verde a frunzelor răcoroase care foşneau ca mătasea. De—acolo drumurile se zăreau bine. Pe unul din ele trebuia să se arate bunicul. Dar drumurile erau încremenite în praful lor albicios. Nu pleca şi nu venea nimeni pe ele. Casele satului păreau o turmă de oi adormite în picioare, încă nu se ivise nici o stea. în înalt plutea o barză, pătînd cu alb cerul.

Coborî. Se porni să le strige pe Ileana şi pe ţaţa Măria şi să le spună că e singură. Se opri însă la poartă. Ileana mai dormise la ea. Atunci cînd pleca maică—sa de—acasă. După ce mîncau, o fura somnul şi nu se mai trezea pînă dimineaţa: Parcă era pui de găină. Şi prea mică, şi fricoasă, ca iepurele. La ce i—ar fi folosit dacă o chema? Ar fi fost două fiinţe, dar fiinţă era şi Dumana, şi—i auzea pe fereastră răsuflarea. Fiinţă era şi nucul, numai că nu vorbea.

Bunicul putea să sosească dintr—o clipă în alta. El nu se teme de noapte. In tinereţe, cînd avea boi, făcea cărăuşie şi mergea pe întuneric prin păduri, pe marginea rîpelor. Şi nu i—a aţinut niciodată nimeni calea. Vorba lui: hoţii caută boieri iar nălucile fricoşi. Odată însă unul l—a rugat să—l ia în car pînă o trece de o moară de vînt. Era lună ca ziua. Drumeţul avea obrăzar dat eu cîrmîz şi coadă de vulpe scoasă la spate, prin nădragi. Bunicul l—a poftit în car, pe lemne.
—Nu te temi? l—a întrebat după un răstimp străinul.
—N—am de cine! i—a răspuns bunicul.
—Păi, eu sînt demon!
—Vezi să nu—ţi dau vreo două între coarne. Joacă—te cu cine pofteşti, dar cu mine nu!

Cel cu obrăzar roşu a sărit din car şi a rupt—o la fugă peste cîmp.

Măriuca se întoarse în ogradă. Vorbi ceva cu Dumana şi ascultă cîteva glasuri cunoscute, care veneau de pe o uliţă. Scoase o găleată cu apă proaspătă şi o duse pe prispă, apoi dădu un ocol prin grădină şi în cele din urmă se opri în uşa casei. O împinse. în tindă era întuneric. Pînă aprinse lampa îşi ţinu răsuflarea. Sub oglinda crăpată în două, într—un cui, atîrna o fotografie de—a bunicului. Militar. Curcan, cum se lăuda el. Timpul o spălăcise mult, nu mai aducea deloc cu bunicul. Măriuca nu şi—l putea închipui altfel decît cum îl vedea. în cui, lîngă uşă, atîrna o manta ciuruită de gloanţe. Amintire din războiul cu turcii. Manta, care la vremea ei fusese „fermecată". Plumbii aii trecut prin poale, prin mîneci, dar nici unul nu l—a zgîriat măcar pe bunic. Cu toată puterea ei, mantaua nu era bună nici de ploaie, nici de frig. Era aproape putredă, dar avea prinsă pe piept o decoraţie de aramă şi păstra multe
aduceri aminte. Mai în glumă, mai înadins, odată, într—o iarnă, cînd Măriuca s—a îmbolnăvit, bunicul a învelit—o cu mantaua lui şi i—a spus: ...
—Să vezi cum fuge boala … Se strecoară prin găurile făcute de gloanţe şi o ia la sănătoasa pînă la Şiret. Acolo se îneacă. Nu ştie să înoate.

Şi bunicul i—a făcut un ceai de soc şi—apoi a certat gîlcile cu fel de. fel de cuvinte; şi s—a repezit la ele cu cleştele, cu vătraiul, cu mătura, ca un mare vrăjitor. A doua zi nu o mai durea în gît.

Ei, dar ci te nu făcuse pentru ea bunicul, care acum nu voia să se arate de nicăieri. Măriuca îşi căută de lucru prin casă, aşezînd masa cea rotundă, cu trei picioare, pe laviţă, şi acoperind—o cu o faţă albă de in, ţesută de mîna bunicii. într—o farfurie puse o bucată de brînză, un ou, o bucăţică de slănina sărată, două pătlăgele roşii, un coltuc de pîine neagră şi aspră şi, alături, o sticlă cu ţuică de corcoduşe pe care bunicul o făcuse cu o săptămînă în urmă, în ceaunul de mămăligă. După ce isprăvi, ieşi pînă pe prispă să aducă în

casă căldarea cu apă şi să se mai uite pe drum. Afară era întuneric. Nucul părea un uriaş ce păzea ograda. Cînd să intre în casă auzi o bătaie în poartă şi un glas aspru:
—Hei, vere Ioane!
Măriuca îl recunoscu şi se apropie de gard.
—Bunicul nu—i acasă.
—Dar unde umblă?
—S—a dus pînă la dugheană.
—De—acolo vin eu şi nu l—am văzut… Umblă vorbe …
—Ce fel de vorbe? întrebă Măriuca.
—Ei, vorbe … Dacă vine să—l trimiţi pînă la noi.

Şi bătrînul care bătuse în poartă coborî la vale ca o nălucă albă, desculţă şi cu băţ în mînă.

Nu era văr cu bunicul. Bunicul n—avea nici un frate, nici o soră şi nici un văr, dar cei de seama lui îi ziceau „văru' Ion",
—Neamul nostru se stinge. A rămas într—un singur ram — i—a spus el Măriucăi cu trei ani în urmă. Ca un copac uscat — care nu mai are decît o singură mlădiţă vie. Aceea eşti tu. Eu sînt copacul lăsăm să piară. Tu, fiind la capătul tuturor rădăcinilor, trebuie să duci neamul mai departe. Să te ridici din ţărînă cu putere şi să străluceşti. De aceea am să muncesc şi am să te ţin la şcoală. Încă nu—s bătrîn. Am să pietruiesc fîntîni, am să ridic temelii de case, am să împletesc coşuri de papură. Mai pot trage cu rindeaua pe scînduri, mai pot împodobi porţi cu dalta. .. Dă—te jos de pe cuptor! Şi bunicul a luat o piele de viţel şi i—a făcut opinci. A îmbrobodit—o, i—a încheiat cojocelul la piept şi ridicînd—o în braţe a pornit cu ea spre şcoală. Măriuca voia să meargă pe jos. Dădea din picioare. Dar bunicul rîdea şi spunea că e păcat de opinci… Ploua. Era frig şi pe drum plescăia noroiul. învăţătoarea a mîngîiat—o pe obraji şi a aşezat—o într—o bancă în fundul clasei. Ceilalţi copii erau mult mai mărunţi şi toţi zgribuliţi. în recreaţie n—a ieşit din clasă. Şi—a luat covrigul din traistă şi l—a ros. Soba scotea fum. Băieţii au început să arunce în fete cu coji de nucă şi cotoare de varză. Unul s—a apropiat de ea şi a prins să se strîmbe, arătîndu—şi ştirbiturile roşii şi dinţii galbeni de mămăligă. Măriuca l—a împins cu amîndouă mîinile. Băiatul a scuipat—o. Măriuca s—a ridicat în picioare şi i—a tras o palmă peste gură. în clasă s—a făcut linişte. Cînd s—a întunecat, a venit bunicul s—o ia. A doua zi, Măriuca s—a împrietenit cu toate fetele de seama ei. O respectau pentru că a putut să bată un băiat. Au schimbat între ele miezuri de nucă, bucăţele de pîine unse cu povidlă şi chiar şi cîteva panglicuţe colorate pentru păpuşile de—acasă. Pînă în primăvară a cărat—o bunicul sub cojocul lui de oaie care miroase a usuc. Cînd au plecat zăpezile şi s—au făcut cărări pe sub garduri, ştia să citească şi se ducea singură la şcoală. Băiatul cu ştirbitura n—a uitat şi împreună cu doi prieteni de—ai lui au aşteptat—o în cîmp, cînd se întorcea acasă. Măriuca avea un băţ pentru cîini şi cînd ştirbul a prins a—i ţine calea şi a o întreba de ce l—a lovit, ea în loc de răspuns l—a croit cu băţul peste picioare. Cei doi au tăbărît cu pumnii strînşi dar s—au întîlnit la vreme cu băţul pe care Măriuca îl purta ca pe—o ghioagă. Bunicul a rîs şi a spus că toate făpturile au dreptul să se apere.

De—atunci nimeni n—a mai încercat s—o supere. Toţi îi căutară prietenia. „Măriuca, hai să ne jucăm"; „Măriuca, vino pe la mine"; „Măriuca, mama a făcut plăcinte"; „Măriuca, ştiu un loc bun pentru vite"; „Măriuca, învaţă—mă să înot pe sub apă"; „Măriuca, am o carte"; „… Am o minge"; „Măriuca, hai la cireşe"; „Măriuca, spune—ne o poveste"; „Măriuca, hai să te facem zînă, să—ţi punem coroniţă cu flori".

Numele de familie i—l uitaseră parcă. Nici o Mărie de seama ei nu—şi spunea Măriuca, ci Mărioara, Mioara. Ea singură în tot satul era Măriuca. Şi numele ei se auzea strigat pe uliţe, pe cîmp, la jocurile copiilor, pretutindeni, unde ochii ei negri iscodeau, unde mintea ei născocea, unde gura ei povestea văzute şi nevăzute. Bunicul se făcea că nu ştie nimic şi n—o lăuda.

— Oare ce vorbe umblă? se gîndi Măriuca, împletind paie de secară pentru o pălărie. Dacă ar fi avut ceas şi—ar fi dat seama cît trecuse din noapte. Se uită pe geamul cel mic de pe cuptor şi nu văzu nici o lumină—n sat. Numai de nu i s—ar fi întîmplat ceva rău bunicului. Dacă ar fi ştiut unde—i, ar fi rugat pe cineva să plece călare înaintea lui. Dar bunicul spusese că se duce undeva. Undeva poate fi în toate părţile. Cine poate pleca în toate părţile deodată? … Avea să—l certe cum ştie ea. L—a mai certat odată cînd s—a apucat din nou de fumat şi tuşea. Bunicul a tăcut, a plecat ochii în pămînt şi şi—a pus luleaua pe grindă, lîngă Biblie. Nu—i înşira vorbe grele, ci dimpotrivă. Nu oricine ştie să certe. Acum avea să—i

spună tot ce i—a trecut prin minte aşteptîndu—l.

Întorcîndu—se din nou pe laviţă, se întîlni cu păpuşa ei din cîrpe. De mult nu se mai jucase cu ea. Bunicul pretindea că a venit vremea să—şi mărite păpuşa. Şi ea, întrebîndu—l cu cine, bunicul a arătat spre icoană, rîzînd … Ei, cum putea să—şi mărite păpuşa cu un sfînt? Se uită mai bine la el. Era un sfînt slab, supărat şi fără picioare. Ce nuntă putea să iasă? Multe îi trec şi bunicului prin cap: Măriuca s—a apropiat de sfînt. Şi l—a rugat să aibă grijă de bunic. Sfîntul mirosea a untdelemn rînced. Păpuşa fiind fată de la ţară, avea să se mărite cu un ţăran, iar sfîntului putea să—i aşeze alături o sfîntă, cu halat albastru şi sandale, roşii, adusă de la Ierusalim. Dar chiar în clipa aceea auzi o bătaie în uşă. Inima îi zvîcni ca un iepure. Aşteptă. Bătaia se repetă. N—avea rost să afle bunicul că ea n—a închis ochii. Să aştepte puţin afară pînă ea se trezeşte din somn.

—Hei, deschide, se auzi un glas.

Nu era al bunicului. Măriuca îşi apăsă inima cu palma şi întrebă:

—Cine—i?

—Om bun.

—Oamenii buni dorm la vremea asta.

—Nu toţi.

Glasul era tînăr şi parcă avea un clopoţel.

—Arată—te la fereastră.

—N—ai să mă poţi vedea că e întuneric.

—Dar nu mi—ai spus cine eşti.

—Nu mă ştii. Nu m—ai văzut niciodată.

—Rîzi?

—Păi ce să fac? N—am de ce să plîng.

Măriuca se opri o clipă în faţa oglinzii, ascunse păpuşa şi se duse să deschidă. După vorbă trebuia să fie într—adevăr un om bun. Poate că—l trimisese chiar bunicul, să—i dea de veste. De aceea, înainte de a trage zăvorul, mai întrebă: ;

—Te—a trimis bunicul?

—Am să—ţi spun eu.

În casă intră un ostaş tînăr, cu uniformă curată, cu capela lăsată puţin pe stînga şi cu o înfăţişare veselă, aproape copilărească. Rezemă puşca de horn şi se aşeză pe laviţă, rîzînd:

—Singură?

— Nu, cu bunicul.

— Şi el, unde—i?

—La un vecin. Trebuie să sosească.

— Aşteptaţi oaspeţi?

—Măriuca strînse din umeri.

—Frumos copac aveţi în ogradă. E cel mai înalt din sat.

—De unde ştii?

—M—am urcat în el. Se vede pînă departe din vîrful lui.

—Acolo am eu culcuş.

—Am stat în el, e grozav.

—Cînd?

—De—acolo vin.

—Dar nu mi—ai spus cine eşti!

—Păi nu se vede? Veston, capelă, bocanci, centiron, puşcă.

—Soldat!

—Fruntaş. Uite gradul.

Şi noul venit rîse iar, arătîndu—şi dinţii albi ca laptele.

—Şi ce cauţi?

—Nemţi şi chibrite … De ce nu pui o pernă în geam să nu se vadă lumina de—afară? Umblă avioane duşmane şi—i dă unui nebun prin minte să lase o bombă.

Măriuca înghesui în fereastră cojocul bunicului.

—Te—ai speriat? o întrebă fruntaşul.

—De cine?
—De mine.
Măriuca îl privi mai cu atenţie şi zîmbi.
—Nu vrei să mănînci ceva? Poftim!
—Mulţumesc.
—Dar să bei?
—Asta—i altă vorbă. Pun rămăşag că te cheamă Doina. Semeni atît de bine cu sora mea, încît nu poţi avea alt nume. Şi la ochi, şi la botişor, şi la glas. Biata mea soră. Mi—i dor de ea. înainte de război ne jucam împreună, alergam, rîdeam. Mă asculta întotdeauna.
Pe Măriuca o bucură asemănarea cu sora noului venit şi—şi simţi obrajii fierbinţi. Turnă un păhărel eu ţuică, şi întinzîndu—i—l, spuse:
—Măriuca, aşa mă cheamă.
—Să fii sănătoasă.
—Ţuica a făcut—o bunicul în ceaunul de mămăligă, cu un capac de lemn şi o ţeava.
—E mai bună ca mămăliga.
—Mai vrei un pahar?
—Poţi să torni. Şi zi, te cheamă Măriuca? Dar pe nuc, cum îl cheamă?
—Nuc! Nu punem nume la copaci. La cîni da, la vaci, la boi…
—Dacă va fi nevoie, o să—i găsim un nume frumos. Şi nu te temi să stai noaptea singură în casă?
—De ce să mă tem?
—Aici nu semeni cu Doina. Ea se teme noaptea şi de muşte. Era s—o bat odată.
—De ce s—o baţi?
—Ca să—i treacă frica. Bine că n—am bătut—o. Acum m—ar fi durut inima. Nu poţi să—l strigi pe bunic, să vină acasă?
Măriuca se uită la el şi rîse.
—Te—am minţit. Bunicul e la drum. Pe el îl aşteptam.
—Aha. Măriuca, împrumută—mi cîteva beţe de chibrit.
—Fumezi?
—Soldaţii fumează.
Măriuca deschise o cutie nouă şi i—o întinse.
—Ia cîte vrei. Să mai torn un pahar?
—Dar bunicul?
—Mai are el. Aprinde—ţi ţigara.
—E tîrziu. Am de lucru.
—Şi cînd dormi?
—În timp de război soldaţii dorm puţin. Cîteodată deloc. Uneori dorm în mers… Dar se întîmplă, şi încă des, că unii adorm şi nu se mai trezesc.
—Mor…
—Ai ghicit.
—Mai stai şi spune—mi ceva despre război. Fruntaşul zîmbi.
—Cum arată nemţii? Eu n—am văzut nici turci, nici arapi…
—La revedere, Măriuca. Şi bunicului multă sănătate.
—Dar cum te cheamă?
—Dumitru… Dacă ai fi sora mea te—aş săruta pe amîndoi obrajii.
Măriuca plecă ochii în jos. Fruntaşul îşi luă puşca de lîngă horn şi ieşi în noapte. Măriuca îl petrecu pînă la poartă. întoarsă în casă parcă era alta. Nu mai se temea de nimic. Se opri în faţa oglinzii şi—şi potrivi părul pe frunte. Se uită la ea îndelung. Parcă nu se văzuse de mult. Îşi legă o panglică roşie, apoi una albă. Rîse să—şi vadă dinţii… Dacă ar fi avut cercei în urechi! Avea găurele. A văzut cum se fac. Este una în sat la care se duc mamele cu fetiţe mici. Baba înroşeşte un ac şi—l trece prin urechea copilei. Iese un fel de fum şi pe urmă bagă o aţă. Fetiţele plîng, iar mamele lor le mîngîie că aşa or să fie frumoase. Bunicul ţine în ladă o pereche de cercei mici de aur.
—De ce nu mi—i dă?
Măriuca lăsă oglinda şi începu să strîngă masa, gîndindu—se că ar fi fost fericită să aibă un frate. I—ar

fi trimis scrisori pe front şi l—ar fi aşteptat să se întoarcă acasă.

2.

Cînd a deschis ochii era ziua albă. Bunicul nu sosise. Ce putea fi? Se întîmplase de bună seamă o nenorocire. Se repezi la ţaţa Măria. Ileana încă dormea.

—Şi de ce nu mi—ai spus de ieri? o mustră ţaţa Măria. Ei, trebuie să vină el. Nu—i sat în care să n—aibă prieteni. Ba îl opreşte unul la un pahar, ba altul. Cînd te iei cu vorba nu simţi vremea. Văru' Ion mort?! Asta nu se poate întîmplă. Nu mi—l pot închipui culcat în sicriu. Nici n—ar încăpea. Bătrîn, bătrîn, dar cine—i poate sta în faţă?… Eu pun mîna—n foc că toată noaptea a cinstit. Aşa—i el. Se ţine cît se ţine, dar cînd îşi dă drumul… parcă—i seceta cea mare… Văru' Ion? Nu—i duc eu grija! Sînt turci care—l mai visează şi azi. Şi—apoi avere la el n—avea, de arţăgos nu—l ştie nimeni, vorbele le potriveşte mai bine ca popa, iar minte are să dea şi la alţii. L—a prins întunericul şi şi—o fi zis: noaptea—i pentru somn. Măriuca nu—i cocuţă.

Acum trebuie să pice, din clipă—n clipă. Să mă strigi şi pe mine s—aud ce mai spune. Ce vorbe umblă prin tîrguri. Că aici stăm ca—ntr—o groapă . . . Asta—i, Măriuca! Mie—mi spune inima că nu—i nimic rău. Şi—o cred. Niciodată nu m—a minţit. Cînd a plecat al meu pe front am ştiut cu trei zile înainte. I—am şi spus: Vasile, vezi că o să te cheme pînă duminică, hai să ne sfătuim de pe acum. Şi ne—am

sfătuit. Şi uite că—i sănătos. Scrie. Inima îmi spune că are să fie bine, că n—am să rămîn văduvă, că el are să vină întreg. Dar cu Ileana, atunci cînd era să se înece? Coseam şi deodată m—a împuns în inimă. Şi—am şi văzut—o pe Ileana galbenă la faţă ca ceara. Dar cînd te—ai repezit tu şi—ai scos—o din Şiret şi ai ţinut—o cu picioarele în sus, să—i iasă apa, împunsătura din inimă mi—a trecut. Şi—am asudat. Pe urmă am aflat cum a fost… Aşa că nu te teme … Răspund eu de văru' Ion.

—Îţi mulţumesc, ţaţă Mărie.

Măriuca a intrat mai veselă în ogradă. A muls—o pe Dumana şi i—a răsturnat în iesle sacul cu buruieni. La păscut avea s—o ducă mai pe seară. După ce a băut o cană de lapte crud, cald şi cu spumă, s—a urcat în nuc să se uite pe drumuri, doar—doar l—o zări pe bunic, îl putea cunoaşte cît ar fi fost de departe. Şi după haine, şi după mers, dar mai ales

după trupul lui de haiduc bătrîn, cu umerii laţi şi cu fruntea în straşină casei… Şi cînd o să—nceapă să—l certe!

Nu—l zări însă nicăieri. Simţi nevoia să se întindă în culcuş. Fînul mirosea a cimbru şi sulfină, iar frunzele nucului a băutură de tîrg. Soarele abia pătrundea pînă la ea şi pentru cîtăva vreme uită de lume. Sus adia vîntul, se vedeau printre ramuri cîţiva nori, iar copacul spunea ceva pe limba lui. De atîtea ori Măriuca a încercat să intre în vorbă cu nucul, să afle ce—a fost el mai înainte. Uriaş ori împărat? Pasăre măiastră ori păstor cu sarică din o sută de oi, sprijinit într—un fluier uriaş din care numai el şi vîntul puteau să cînte? . … Tainele nucului erau însă ferecate undeva într—o inimă vie, păzită de rădăcini şi neştiută de nimeni. Nucul nu se plîngea nimănui cînd vîntul încerca să—l smulgă. Se lupta cu el pînă ce—l biruia, lovindu—l cu crengile şi mlădiţele. Toamna se îmbrăca în straie de aur şi de foc, şi culcuşul Măriucăi se umplea cu nuci albe şi dulci la miez. Apoi, într—o noapte îi cădeau toate frunzele şi copacul părea plecat. în fiecare toamnă pleca ceva din făptura lui şi în fiecare primăvară se întorcea acasă, ca un călător fără astîmpăr. Toamna semăna cu bunicul, iar primăvara cu cineva necunoscut, dintr—o poveste, care caută o fată de crai.

—Hei, nucule, ai oftat? îl întrebă Măriuca. îmi ascunzi ceva? Dacă—l zăreşti pe bunic fă—mi semn cu o creangă. Sau poate eşti supărat că n—ai nume? Poate că ai dreptate. Dar ce nume ţi s—ar potrivi mai bine? O să caut prin cărţi, o să—l întreb şi pe bunicul şi dacă n—o să aflu ceva pe potriva ta, atunci am să născocesc eu un nume. Dar pînă una—alta, leagănă—mă şi spune—mi ce vezi de jur—împrejur. Ori cîntă—mi. Ştia mama un cîntec cu un ied cuminte, care a plecat în noaptea Crăciunului să colinde la fereastra unui lup bătrîn îmbrăcat în trei cojoace. Lupul era surd, dar iedul avea un clopoţel de argint care făcea: cling—cling—cling! în urechea sură şi clăpăugă a colţatului.

Un sunet de goarnă tăie ca o sabie văzduhul. Şi un hohot de clopote se răspîndi pretutindeni. Clopotele băteau ca atunci cînd se aprindea o casă şi alergau oamenii cu căldările pline. Dar goarna parcă vestea altceva.

Măriuca coburî din nuc. Femeile ieşite pe la porţi se întrebau unele pe altele. Copiii fură trimişi pe cîmp să—i vestească pe cei duşi la muncă. Satul, pînă atunci liniştit şi tăcut, începu să forfotească la fel ca un muşuroi de furnici. în cele din urmă pe uliţi se arătară cîţiva soldaţi care îndemnau lumea să se strîngă în faţa bisericii. Bătrînii îmbrăcară cămăşi albe şi se—ncinseră cu brîie roşii. Nevestele se legară pe cap cu băsmăli înflorate, iar cei mici alergau de la un gard la altul, se strigau pe nume şi se strîngeau în cete care pînă la urmă se destrămau.

Clopotele sunară cam un ceas încheiat. Goarna amuţi mai devreme. Oamenii se scurgeau pe uliţi către vatra veche a satului. Ogrăzile rămîneau cu porţile deschise. În cele din urmă porni şi Măriuca.

Preotul era îmbrăcat în odăjdii. În biserică ardeau candele de sticlă colorate. Lingă preot se afla un locotenent cu mustaţă care povestea ceva. Curioşii se înălţau pe vîrful picioarelor, voiau să priceapă mai bine ce spune. Bătrînele făceau cruci mari şi rosteau în şoaptă rugăciuni. Cîinii sosiţi şi ei o dată cu stăpînii lor se încăierau pe de lături. Soldaţii, unul cîte unul, se opreau în faţa locotenentului şi cu trupul ţeapăn şi cu mîna la capelă raportau.

Era zarvă. Urechile se aplecau spre guri şi gurile se înălţau către urechi. Se făceau presupuneri. La un deget al locotenentului, gornistul îşi umflă fălcile. Răsuflarea lui cutremură alama sclipitoare. Se făcu linişte. Locotenentul se urcă pe—o masă ca să cuprindă cu ochii adunarea.

—Români! tună el, a sosit ceasul cel mare. Trebuie să—l înţelegem cu toţii. Noi, cei de sub arme, ne vom da viaţa. Duşmanul trebuie nimicit şi alungat din ţară. Pe aici, pe unde sîntem noi acuma, şi arătă cu degetul, se vor da bătălii. Vor şuiera gloanţe şi vor exploda obuze. Vrem să vă ferim de moarte.

Comandamentul a ordonat evacuarea populaţiei civile din satele apropiate de zona operativă. Deci, cu mic, cu mare, trebuie, pînă în apusul soarelui, să părăsiţi satul. Luaţi—vă vitele şi tot ce puteţi duce în spinare. încuiaţi casele. Prin grija noastră veţi trece Şiretul. Şi tot prin grija noastră veţi fi repartizaţi pe la case de oameni, în alte sate. Veţi primi hrană la vreme.

După aceste vorbe locotenentul tăcu. în mulţime se auzi un murmur de protest care începu să crească la fel ca şi clocotul unei oale uriaşe puse pe foc. Nimeni nu se clinti. Preotul ridică crucea şi spuse:

— E voinţa lui Dumnezeu, oameni buni.

Şi mai mult nu i se putură înţelege vorbele. Cui îi ardea să asculte cuvîntări? Fiecare începu să se gîndească la uşa sa, la vitele scăpate de urgia iernii şi mai ales la copiii care încă nu puteau merge şi trebuiau duşi în braţe, în bătaia soarelui, în praful drumurilor, lipsiţi de hrană şi de primeneli.

Locotenentul fuma şi se uita în pămînt. Nu încerca să privească în ochii celor din faţa sa. Se temea să nu vadă în ei mustrări aspre. Fiecare privire l—ar fi întrebat: „De ce nu i—aţi nimicit pe nemţi? … De ce i—aţi lăsat să ajungă pînă aici? De ce i—aţi lăsat să prade şi să ucidă? … De ce nu le—aţi otrăvit fîntînile şi nu le—aţi aprins pîinea, cum făceau strămoşii? De ce n—aţi cerut venin de la şerpii noştri? De ce n—aţi rugat munţii să se prăbuşească peste gurile lor lacome? . . Voi sînteţi oastea ţării! Voi sînteţi nădejdea noastră! Braţul nostru la primejdii! … De ce nu loviţi mai tare şi mai repede?"

Din mulţime nu veniră asemenea mustrări. Cîţiva bătrîni au strigat că nu vor să moară pe drumuri, ca vitele, şi că nu—şi părăsesc vetrele. Dacă le—o fi dat să piară, să piară pe pragurile lor!

Măriuca ieşi din mijlocul adunării şi se uită pe margini, dînd ocol. Bunicul nu era acolo. Mai toate femeile plîngeu şi—şi suflau nasurile. Cînd larma crescu din nou, locotenentul făcu iar semn gornistului.

—Oameni buni, ştiu că e greu. Dar e ordin. Nu mă tocmesc cu nimeni. Cine nu vrea să se evacueze de bună voie va fi evacuat cu forţa. Eu n—aş vrea să se întîmple asta . . . Poftim, duceţi—vă acasă şi vă strîngeţi lucrurile.

Cineva strigă că vrea să vorbească preotul, dar oamenii prinseră a se împrăştia pe drumuri, pe uliţe, pe ulicioare, tăcuţi, cu privirea în pămînt, întunecaţi. Protestul lor era ca cel din faţa morţii: zadarnic. ... Pe urmă, prin ferestrele caselor s—au auzit bocete. Ţaţa Măria n—a plîns. A vorbit cu inima ei şi i—a spus că va fi bine. I—a arătat apoi Măriucăi ce să strîngă în boccea.

—Trebuie să sosească şi văru' Ion. Ehei, pînă—n seară mai este. Eu am să coc nişte turte pe plită. Dacă nu vine, mergi cu mine. Eşti ca şi fata mea. Nu trebuie să te sperii… Dacă e nevoie să ne ducem la uşi străine, ne ducem. Păsările cum pleacă în fiecare toamnă şi—şi lasă cuiburile? Cînd vin le găsesc, le reperă şi cîntă. Dacă ar plînge ele de cîte ori se duc n—ar mai vedea drumul de lacrimi… Mi—a citit mie Ileana că Dacii noştri rîdeau şi jucau la înmormîntări. Cred că n—au fost oameni proşti. Veselia îl ţine pe om pe pămînt. Lacrima îl bagă devreme în groapă. Eu am învăţat de la mama. A fost o femeie deschisă la fire şi nu se smiorcăia niciodată. A făcut doisprezece copii şi i—a hrănit cu ce—a putut, mai mult le—a cîntat. Ca pasărea; şi a trăit pînă i s—a urît. .. Ai găsit cerceii? Stai să ţi—i potrivesc eu în ureche. Eşti acum un fel de domnişoară. Eu la doisprezece ani am ieşit la horă. Mă împingea mama de la spate şi—mi spunea: „joacă, proasto, nu—ţi fie ruşine . . ." Va să zică ne—am înţeles? ...Văru' Ion trebuie să pice din clipă în clipă, ca mărul din pom.

După ce plecă ţaţa Măria, Măriuca rămase o vreme pe laviţă, apoi începu să—şi pătureasscă lucrurile scoase din ladă. Două cămăşi de in cu înfloriturі de aţă roşie şi neagră pe la gît, o rochie de stambă verde şi un costum naţional pentru serbări la şcoală şi zile mari, o basma albă şi alte mărunţişuri. Puse deasupra lor şi papucii cu nasturi de lac, pe care nu—i încălţase niciodată. Pentru drum erau mai bune sandalele făcute de bunic. încolo, ce mai putea lua? îşi grămădi şi bunda şi un şal mic şi vechi. Legă basmaua bine şi apoi făcu două bretele ca s—o poată duce în spinare. Ieşi afară s—o gătească şi pe Dumana cu funie nouă şi să—i scoată coroniţa dintre coarne. Vaca se apăra de muşte şi nu pricepea nimic din vorbele şi din îngrijorarea fetei.

Măriuca îşi aduse aminte că o să—i fie foame pe drum şi băgă mîncare într—o traistă de lînă. Avea să—i fie şi sete. Puse şi o sticlă cu apă. Cu toate pregătirile pe care le făcea nu—i venea să creadă că va pleca fără bunicul. Nu putea să—şi închipuie cum ar rămîne casa singură, cum l—ar lăsa pe bunic pe drumuri. Dar pentru că soarele se ridica greu pe cer şi pînă—n seară era destulă vreme, şi bunicul avea timp să se—ntoarcă, Măriuca porni pe Uliţi să vadă cum se pregătesc vecinii. Ce iau şi ce nu iau. Şi s—audă ce spun şi cui spun vorbe de obidă şi ocară.

***

Unii stăteau pe prispe înţepeniţi în gînduri, alţii în mijlocul ogrăzilor, cu braţele în cruce, şi nu ştiau ce să facă. Casele păreau speriate, în fiecare curte era cîte un mort nevăzut care aştepta să fie dus.

Un vrăjitor parcă scosese sufletele din oameni, le îngheţase şi apoi le pusese la loc. Şi toţi simţeau frigul.

Dar peste acea muţenie vin tunete. îndepărtate. Parcă se rostogolesc munţi şi se îneacă în bulboane.

Zvîcnesc în văzduh ca nişte răsuflări otrăvite.

Tunurile! Tunurile! Tunurile! Gurile mari ale morţii. Oamenii tresar şi le ascultă. Le înţeleg graiul, le simt ameninţarea. Şi, ca într—o vrajă, satul se despietreşte. Picioarele aleargă. Mîinile adună disperate fel de fel de lucruri şi încearcă să le înghesuie în saci.

Într—o curte un sătean vorbeşte cu un cîine mare, lăţos, cu ochi inteligenţi.

—Nu te iau, Ursache. Nu te iau. Ursache înţelege că se întîmplă ceva cu stăpînul său. E agitat, latră, scurmă, încearcă să—şi scoată gîtul din legătoare. Sare în sus. Omului cît nu—i dau lacrimile.

—Îţi las mîncare şi apă. Uite mămăligă, vişine, porumb. .. Şi—ţi pun o funie mai subţire, mai veche, s—o poţi rupe cu dinţii dacă vezi că nu mă—ntorc repede. Rămîi şi păzeşte casa ca un viteaz... Pe—acolo, pe unde mă duc eu, nu—i de tine. Nimeni n—are să te miluiască. Or să arunce cu pietre în tine şi o să întîlneşti cîini proşti, fără pic de minte .. Rămîi acasă, Ursache. Şi noaptea, să urli. Să urli ca să te—aud. N—ai să te prăpădeşti. Pe cîmp găseşti porumb, prin vii struguri... Şi prunele—s bune! Rămîi sănătos, Ursache, şi nu—mi rupe inima. Hai, acum uită—te în altă parte!

Şi omul îşi săltă în spinare sacul şi porni şchiopătînd.

—Eşti gata, moş Pavele? îl întrebă Măriuca.

—Gata. Mă duc la Şiret să mă uit cum trece apa, că mă doare capul. Văru' Ion ce spune?

—Nimic!

Şi moş Pavel lăsă pe uliţă, în praf, o urmă lungă de opincă şi alături o urmă rotundă de picior de lemn.

Ca să ajungă mai repede la dugheană, de unde vroia să—şi ia, de cîţiva bani, acadele, Măriuca porni de—a dreptul prin ogrăzile oamenilor. Fie că sărea peste garduri, fie că se strecura prin spărturile lor. Negustorul avea să împacheteze mai tîrziu. Vestise oamenii că vinde ieftin. Prin toate ogrăzile era la fel. Ochi plînşi. Boccele, saci, cotigare la care erau înhămate mîrţoage ce abia se ţineau pe picioare, ori mînzoci neînvăţaţi care săreau şi zvîrleau din picioarele de dinapoi. Cei ce aveau roabe le încărcau cu vîrf şi le legau cu sfori. Dar cei mai mulţi îşi puneau nădejdea în sacii de cînepă pe care—i prefăceau în desagi. Puneau unele lucruri şi nu încăpeau altele. Deşertau sacii şi începeau cu lucrurile care nu încăpuseră la început. Cei gata de drum pecetluiau casele cu piroane mari, bătute în uşi şi cu scînduri crucişe şi cu legători de sîrmă, pe lîngă lacăte.

Un furgon militar strîngea bătrînii care nu se puteau ţine pe picioare şi bolnavii, albi la faţă ca varul şi cu cearcăne negre pe la ochi. Furgonul semăna cu un sicriu uriaş.

Într—o coşmelie de scînduri o paralitică şi—a dat foc.

O îngrijeau femeile din sat, pe rînd, o îngrijeau, o primeneau, căci n—avea pe nimeni. Flăcările au fost stinse de către soldaţi şi copii. Paralitica, cu o urmă de suflare, a fost aşezată pe o targa. Preotul începu s—o dojenească, dînd pilde din biblie că omul n—are dreptul să—şi curme singur viaţa, ci trebuie să aştepte chemarea lui Dumnezeu. Paralitica, udă de apă şi leşinată, îşi mişca numai coşul pieptului, ca un foi de fierar.

Negustorul găsise în fundul pivniţei cîteva vedre de ţuică. Uitate, spunea el. Dugheana era plină de săteni. Intrau, aruncau banii, dădeau peste cap băutura, se strîmbau şi ieşeau făcînd loc la alţii care aşteptau la rînd ca duminica la anafură. Soldaţii se amestecau şi ei printre civili, aşteptînd să fie cinstiţi Negustorul dădea sfaturi că nu—i bine ca unul să bea prea mult şi altul de loc.

Măriuca nu găsi acadele. Era aproape sigură că în timpul cît a umblat ea de colo pînă să vadă, să afle, să ştie, venise bunicul. De aceea, porni repede spre casă. în drum o opriră cîţiva băieţi de seama ei, colegi de şcoală care veneau de pe cîmp, cu legături mari de coceni verzi în spinare, pentru vite.

—Ce faci Măriuca? o întrebă unul.

—Stau şi mă uit! răspunse fata.

—Cum o fi pe acolo pe unde ne duce?

—Nu ştiu, că eu rămîn în sat.

—Cum aşa?

—Am primit puşcă, gloanţe, baionetă. . .
—Glumeşti?
—Nu glumesc de loc. Dar să nu scoateţi o vorbă, că ăsta e secret militar. Locotenentul cel cu mustaţă mi—a adus ordinul iscălit de cel mai mare general. Am şi pistol, şi grenade.
—Nu credem — spuseră băieţii.
—Nici nu vă rog!

Şi ca să n—o vadă cum o umflă rîsul, le întoarse spatele şi porni în fugă pe uliţă.

Un vîrit fierbinte răsfoia frunzele nucului. Dumana mugi. Bunicul nu sosise. Inima Măriucăi începu să bată cu teamă. Clopotele prinseră să sune din nou. Dar altfel. Nu a primejdie, ci rar şi melodios, ca pentru liturghie. Se află repede că preotul voia să se roage împreună cu tot satul, să sfinţească apă şi să ungă copiii cu mir.

Ţaţa Măria, care o ţinea pe Ileana de mînă, veni s—o ia la biserică. Măriuca spuse că o doare capul.
—Soseşte văru' Ion. Îţi spun eu. Poate te—a deochiat careva.
—Ei, ţaţă Mărie . . .
—Poate te—a deochiat soarele, poate vîntul, poate drumul, poate nucul… Stai să—ţi spun eu cîteva vorbe. Pune capul în poala mea şi dacă—ţi vine, cască cît mai mult.

Ţaţa Măria începu un descîntec în care erau nouă fete cu nouă vedre. Trei fete duceau, pe umăr, trei vedre cu vin. Alte trei, trei vedre cu miere şi alte trei, trei vedre cu fiere. Cei care au mîncat miere s—au săturat, cei care au băut vin s—au îmbătat, iar cei care au băut fiere au crăpat.
—Să crape ochii celui ce te—a deochiat! Măriuca ştia descîntecul. Îl mai auzise.
Nu—l ascultă pînă la capăt. O tristeţe şi o nelinişte copleşitoare coborîseră în inima ei şi hohoti în plîns. Ţaţa Măria încercă cu alte vorbe, dar degeaba.

***

Înşiraţi pe drumul mare, oamenii plecau. Uliţele caselor, fîntînile rămîneau singure Măriuca o ducea pe Dumana de funie.

Pe masă îi lăsase bunicului o scrisoare prin care îl ruga s—o caute dincolo de apă, prin alte sate.

Oamenii păşeau încet, ca la înmormîntare. Şi priveau în pămînt. Lacrimile se isprăviseră, în coada convoiului mergeau cîinii satului. După cîini, încheiau coloana cîţiva soldaţi plini de sudoare şi praf. Nimeni nu se uita în urmă.

Deşi la cîţiva paşi unii de alţii, oamenii erau singuri. Vorbele se rosteau cu zgîrcenie. Gîndurile păreau mai grele decît sacii din spinare. Căruţele scîrţîiau şi soarele mai dogorea încă, cu toate că se apropia de asfinţit. Colbul era şi el fierbinte sub tălpile goale. Din cînd în cînd, cîte—un cîine se oprea în marginea convoiului şi începea să urle şi să se uite în sus. Oamenii căutau bulgări, pietre, să—l alunge. Apoi iar se făcea linişte. Picioarele mergeau singure. Cîte un oftat sau o frîntură de rugă răbufnea pînă afară. Mai toţi trăiau închişi în ei ca în nişte colivii, şi—şi făceau fel de fel de vise. Bătrînii se doreau tineri, copiii se vedeau în trupuri de viteji. Cei bolnavi nu voiau să se—ntîlnească pe drum cu moartea. Mamele îşi temeau copiii mici; şi—i strîngeau de nas ca să vadă dacă mai trăiesc, dacă nu cumva ele au avut laptele otrăvit din pricina supărărilor. în dosul fiecărei frunţi se duceau bătălii, se ridicau şi se ruinau zidiri de văzduh. Fiecare făurea cîte—o lume în mintea sa. Cu totul altfel decît cea adevărată. Fiecare căuta sprijin în puterea cerului. Cerul era prăfuit şi nepăsător. Numai vitele n—aveau păreri de rău şi nu se—ntrebau ce va fi mîine. Unde vedeau cîte—o tufă de iarbă verde se repezeau

La popasuri, vacile rumegau iar caii dormeau în picioare. Locotenentul cu mustaţă nota ceva într—un carnet. Gornistul, negru ca fundul ceaunului şi lucios ca un pantof de lac, aştepta ordin să sune.
Măriuca o iscodi pe Ileana în şoaptă.
—Cu cine semănăm eu, atunci cînd i—am bătut pe turci?
—Care turci?
—Turcii noştri, băieţii din luncă.
—Aha . . . Semănai c—un domnitor.
—Cu care?
—Nu ştiu. Cu unul din cartea de istorie. Unul fără mustăţi mi se pare. Dar ce—ţi trebuie?
—Nu—mi trebuie. Mi—am adus aminte.
—Ne jucam . . .
—Tu erai sfetnicul meu, cel credincios, care tăiat în patru n—a scos nici o vorbă în faţa vizirului.

—Da, dar nu m—au tăiat. Numai s—au făcut.
—Dacă ţi—aş spune — acuma ce—mi trece prin minte, ai tăcea?
—Ca peştele.
—Bine. Uite, ţine—o pe Dumana. Că eu vreau să mă—ntorc în sat să văd dacă n—a venit bunicu'.
—S—o întreb pe mama . . .
—N—o mai întreba, am glumit. Măriuca cuprinse grumazul fierbinte al
vacii şi nu mai scoase nici o vorbă pînă ajunseră, la căderea nopţii, într—un loc unde soldaţii mai lucrau încă la un pod de pontoane peste apa Şiretului.

Obosiţi de drum, oamenii s—au aşezat la pămînt. Vitele au prins să pască. Ţaţa Măria a desfăcut o legătură cu merinde şi le—a îndemnat pe Ileana şi pe Măriuca să mănînce.

Răsărea luna şi sălciile din luncă luau înfăţişări ciudate. Locotenentul le spuse oamenilor că abia pe la miezul nopţii va fi gata podul, aşa că aveau timp să doarmă. Interzise cu desăvîrşire aprinderea de focuri şi de ţigări. Evacuaţii, grupaţi pe familii, şi—au desfăcut traistele şi apoi mulţi dintre ei şi—au pus pumnii sub cap. Copiii au adormit repede.

Tîrziu, cineva a strigat:
—Moare paralitica. O luminare! O luminare!

Au întins—o pe iarbă şi i—au făcut din pături şi beţe un cort. Numai aşa au putut să—i ţină luminarea. Două femei voinice şi vrednice au stat cu ea în timpul morţii. Ceilalţi s—au strîns pe de lături şi aşteptau. Ţaţa Măria nu lăsa fetele să se apropie.
—S—a sfîrşit, spuse una din cele două femei, ieşind din cort.
—A luat—o Dumnezeu, rosti careva.

Şi moarta a fost văzută de toată lumea la lumina lunii.

Locotenentul a dat ordin să se facă o groapă sub o răchită. Preotul şi—a pus patrafirul şi începu să spună pe de rost rugăciuni. Cineva a întrebat:
—Şi cum, fără sicriu?
—Fără, a răspuns locotenentul. Şi soldaţii se îngroapă, în timp de război, fără sicriu.
Mulţimea murmură nemulţumită.
—De unde să luăm, oameni buni? întrebă locotenentul.
Nu—i răspunse nimeni. Altcineva vorbi:
—S—o lăsaţi măcar să se răcească.

Multă vreme nu se auzi decît glasul preotului; cînd scăzut şi tainic, cînd rugător şi puternic. Copiii au fost alungaţi de sub răchită.

După aceea au început să cînte broaştele prin băltoace şi greierii prin ierburi. Somnul a pus stăpînire pe trupurile pribegilor. Măriuca n—a putut închide ochii şi s—a frămîntat întorcîndu—se cînd pe—o parte, cînd pe alta. Ţaţa Măria dormea şi plescăia din buze. Ileana se încovrigase la pieptul ei şi visa ceva. Măriuca desfăcu bocceluţa apoi o strînse la loc. Îşi mai pipăi de cîteva ori tîmplele, se uită în jur, apoi se furişă de după nişte tufişuri, pe după cîteva sălcii, pînă ajunse acolo unde era legată Dumana. O desleagă şi porni în josul apei, prin luncă. Cînd socoti că s—a depărtat destul, legă vaca de un lăstar şi ea se urcă într—o salcie deasă şi întunecată. Acolo îşi găsi uri loc potrivit între crengi şi, stînd ca pe un scaun cu rezemătoare, începu să aştepte. Ceasurile de noapte treceau greu; De jos se auzea cum rumegă Dumana şi cum se izbeşte apa în cotloanele malului. Avea o strîngere de inimă. Atît. Ştia că locurile nu—s pustii, că sînt păzite de soldaţi. Mai ştia că nu va sta mult în sat, iar inima îi spunea" că bunicul a ajuns acasă şi e îngrijorat şi necăjit. Gîndul întîlnirii cu el îi da curaj. Multă vreme se auzi pe sus bîzîitul unui avion.

Cînd luna ajunse deasupra sălciei, goarna spintecă noaptea. Forfota oamenilor treziţi din somn se auzea limpede. Nu după mult timp desluşi glasul ţaţei Măria.
—Măriucaaa! Măriucaaa! Măriucaaaa!! Apoi glasul Ilenii.
—A spus că fuge, mamă!
—Domnul locotenent, a dispărut Măriuca, zise careva. Trimiteţi un călăreţ s—o prindă. E năzdrăvană.

Pe drum se distinse ropotul unui cal. Se depărta, se depărta… Şi nu se mai auzi ca vreo jumătate de ceas. Apoi începu să se înfiripe din nou, să crească mai tare, mai tare, pînă se opri. Şi iar se auzi glasul ţaţei Măria:
—Măriucaa...! Măriucaaa! Măriucaaaa! Fata mea, unde eşti?

Măriuca îşi băgă degetele în urechi să n—o audă şi simţi cum i se pune un nod în gît.

3.

Bunicul citea scrisoarea Măriucăi şi parcă—i auzea glasul: „Să nu mă laşi singură. Să mă cauţi prin sate. Nu ştiu unde ne duce. Mă tem să nu mă rătăcesc printre oameni şi să nu mă mai găseşti". După ce—o termina o lua de la început şi—şi turna în pahar o băutură neagră. Nu era nici vesel, dar nici trist, ci mai mult îngîndurat. Măriuca ar fi voit să—l vadă plîngînd, mîngîindu—i lucrurile rămase sau măcar cu fruntea legată ca atunci cînd îl durea capul. După ce—şi mai puse băutură întinse mîna şi—şi luă de pe grindă luleaua şi biblia. Atunci Măriuca bătu în fereastră şi strigă:

—Nu te teme, eu sînt, Măriuca! Bătrînul rămase o clipă descumpănit.

—Deschide, bunicule!

Era cu adevărat glasul ei. Sări spre uşă.

—Dar ce s—a întâmplat? o întrebă el.

—Am fugit din convoi. Numai de nu m—ar prinde. încuie uşa şi stinge lampa. Mi s—a părut că s—a luat cineva după mine. Cineva îmbrăcat în alb. De ce m—ai lăsat singură?

—Linişteşte—te, fata mea. Bine că ai fugit. Deşi nu trebuia. Te găseam eu şi în fundul pământului. Dar e mai sănătos să plecăm împreună.

—Şi vaca?

—Am adus—o.

Bunicul astupă fereastra, trase zăvorul la uşă şi o ascultă pe Măriuca. Cînd fata isprăvi, îl întrebă pe bunic:

—De ce n—ai venit acasă? Unde ai fost?

—Prin lume şi prin întîmplări.

—Ce întîmplări?

—Mai deosebite. E tîrziu. Să ne culcăm în casa noastră, în paturile noastre. Bieţii pribegi!

—Bunicule, de ce te—ascunzi de mine?

—Nu m—ascund, fata mea.

—Dacă—mi spui, îţi dau voie să fumezi.

—Ce să—ţi spun?

—Unde—ai dormit noaptea trecută?

—Într—un pat de fier, sub pământ.

—Hai, bunicule, nu glumi.

Bunicul îşi scoase ciubotele, bău un păhărel de rom, îi întinse Măriucăi o ciocolată de la un iepure militar, îşi aprinse luleaua, se rezemă de pernă şi începu:

—Acum cîteva zile a trecut un străin pe la via noastră. Din una—alta am aflat că e din O. . . Acolo am eu un prieten bun.

N—am avut fraţi, dar cred că prietenia e mai de preţ decît frăţia. Fraţii se ceartă, se bat, se taie de la pământ şi de la alte interese. Cu prietenul meu din O … am fost pe front. Acolo ne—am legat, în faţa morţii… Trebuie să—l ştii tu, unul care venea la mine cînd era hram în sat şi stăteam cîte—o zi şi—o noapte de vorbă. Şi ne—aduceam aminte... Adică n—ai de unde să—l ştii. Pînă.nu demult veneau atîţia pe la noi. Ei, aflu eu de la străin că prietenul meu e pe patul de moarte şi m—am gîndit să—l văd. Ţie nu ţi—am spus unde mă duc ca să te mai las puţin şi pe picioarele tale. Ai văzut cum cloşca îşi ciupeşte puii cînd se fac mari şi—i alungă cît colo? Nu pentru că nu—i mai sînt dragi, ci pentru că vrea să—i înveţe să se descurce singuri în viaţă. Să scurme, să ciugulească. Ca ea, dacă ajunge în oala cu borş, să fie cu cugetul împăcat. Dormi, Măriuca?

—Nu bunicule. Dar lasă găinile.

—Aşa. Cu băţul în mînă, încet—încet, cînd pe deal, cînd pe vale, ajung în marginea Pădurii Haiducului. Acolo mă—ntind să mă odihnesc la umbră, într—o văiugă. Şi, ca drumeţul, prind a—mi plimba ochii pe jos, pe sus. Zboară o pasăre prin copaci, aleargă un vîrtej pe drum şi ridică praful, apoi iar nu se—aude nimic. Mai să mă prindă somnul, cînd văd că dintr—o porumbişte iese un mocan de la munte. Cu pălărie mică, neagră, cu iţari şi cămaşă curată, cu bundă, cu fluier la brîu şi cu o traistă la şold. Zic: ăsta a fost la rude, că prea—i gătit. Şi—acum urcă. Dar cum de stă acasă? Că—i destul de tînăr. Mocanul se opreşte în

mijlocul drumului, se uită în toate părţile şi o zbugheşte în pădure. Acolo scoate o busolă şi se orientează. Asta nu—i bună, zic, cioban cu busolă. Se uită iar în jur şi întinde o hartă. Măi, lucru dracului! Mă lipesc de pămînt şi—mi ţin răsuflarea. Omul ocheşte un copac înalt şi se caţără ca o veveriţă pînă—n vîrful lui. Scoate din traistă un binoclu, apoi nu ştiu ce face. Se dă jos şi se uită iar pe drum. Caută ceva. Parcă fotografiază. Îmi dau seama că nu cunoaşte locurile. Mă tem să nu dea cu ochii de mine. Nici vorbă că are pistol la. el. La brîu nu se vede decît fluierul, în cele din urmă iese din pădure, face vreo sută de paşi pe marginea ei, trece de mine şi, găsind un şanţ în marginea drumului, se aşează şi—şi scoate merindea din traistă ca orice drumeţ. Mămăligă şi brînză. Mă uit. Nu ştie să mănînce mămăliga şi nici n—are poftă. De pe o cărare iese un băiat cu o capră după el. îi dă bună ziua. Omul îi răspunde, apoi îl aud cum întreabă ceva. Băiatul îi arată cu degetul. Pe drum trece un călugăr, apoi un bătrîn călare pe—o gloabă chioară. Şi pe urmă, două femei cu desagii în spinare. Vorbesc răstit. Mă ridic şi, pe după o vîlcea, ies şi eu la drum. Mocanul mănîncă mai departe mămăligă cu brînză. Călătorii îşi văd de—ale lor. Mă fac că pipăi drumul cu băţul. Asta—i place. Mă întreabă: Nu vezi bine, moşule?

Îi arăt cu degetele urechile. Vorbeşte mai tare.

Tovărăşia mea îi place. Spune că n—a mai fost de mult prin părţile acelea şi că s—au schimbat multe. Vorbeşte ca un român adevărat, îl las să spună ce vrea. Rămîn în urmă, mă aşteaptă. La o fîntînă scoate apă. Bem, ne răcorim faţa. Trece un jandarm călare: se face alb la faţă şi îşi bagă mîna dreaptă sub brîul de piele. Jandarmul nu se opreşte. Nu ne întreabă nimic. Fluieră de parcă—ar fi pe altă lume. Căldura soarelui frige. Eu îmi scot bunda. Nu se vede nici un sat pe aproape. Un drum de care îl taie pe al nostru şi intră în pădure. Se bucură. Stau ca pe ghimpi. Dacă—l scap? Ce—ar fi să—i dau una în' moalele capului? Dormi, Măriuca?

—Nu, bunicule. Era un spion?

—De unde să ştiu. Dacă—l omori şi omul nu—i vinovat? Dar dacă—i duşman? Nu poţi să—l întrebi. Dar cu ochii mei am văzut busola şi harta. Atîta lucru cunosc şi eu. Şi apoi, mîinile! Cu toate că dinadins erau pătate, zgîriate, nu semănau a mîini de mocan. Măi, ce să fac? Să nu mă dau de gol, că—mi bagă cuţitu—n gît. Ori trage cu pistolul, şi du—te de—l caută. Cînd ajungem în dreptul drumului ce intra în pădure, îmi întinde mîna, îmi mulţumeşte de tovărăşie şi mă pofteşte pe la stîna lui, sub munte. Aici o scrînteşte. Spune pocit numele locului. Cînd îmi trag palma din mîna lui, o fac pumn şi—l trăsnesc în bărbie. Ştiam asta de la un bătăuş. Se prăbuşeşte ca un copac. Scot funia din. traistă, îi sucesc mîinile la spate şi i le leg zdravăn. Şi ca să nu se trezească, îi mai dau una tot acolo. îl caut repede. Avea pistol, hărţi, busolă, aparat de fotografiat şi bani de aur. îi iau traista, arma şi aştept să se trezească.

—M—ai prins, îmi spune cînd deschide ochii. Eşti de mult pe urmele mele?

—Asta n—are nici o însemnătate, zic eu. Dacă eşti român şi te—ai băgat în slujba duşmanului, blestemată să—ţi fie sămînţa. Dacă eşti duşman, n—ai avut noroc.

—Dezleagă—mă şi te fac să nu mai ştii ce—i sărăcia. Te duc undeva şi—ţi dau o comoară.

—Nu—mi trebuie.

—Atunci, împuşcă—mă.

—Nici asta n—o fac. Te duc la cei mari.

—Cum de m—ai prins!?

—Ai învăţat bine graiul nostru, dar nu—i destul, se vede.

—S—a sfîrşit cu viaţa mea. E în mîinile tale… Eşti şi tu om. Nimeni n—are să ştie că mi—ai dat drumul. Trec la ai mei.

—Dacă ţi—aş da drumul e ca şi cum mi—aş ucide copila şi aş da foc satului meu.

—N—au să—ţi dea mai mult decît îţi dau eu. Am bani de aur ascunşi în scorbura unui copac.

—Să fie norocul celui ce—o tăia copacul.

—Gîndeşte—te că am doi copii în ţara mea.

—N—am nici o vină. Altfel nu pot. Meşteşugul tău e ca focul. Noi nu sîntem neam de ucigaşi şi dacă vei fi de folos, acolo unde ,te duc, poate că—ţi vor dărui viaţa. Ridică—te să mergem.

L—am ajutat şi am pornit. Curioşilor pe care i—am întîlnit le—am spus că—l duc la o sihăstrie, să—i citească un călugăr, că a avut vedenii şi şi—a ieşit omul din minţi. Pe la fîntîni îi dădeam apă şi—l stropeam pe faţă. N—a mai scos nici un cuvînt tot drumul. Şi—a pus bărbia în piept şi a amuţit. Vedeam cum i se bat vinele de la tîmple. Ochii i s—au înnegurat şi nu m—au mai privit. Mă gîndeam că pune ceva la cale. Mîinile la spate i se umflaseră de strînsoare. Şi, drept să—ţi spun, m—a apucat şi—un fel de

milă. Mai mult decît pentru o vită pe care o duci la tăiere.

Spre seară am ajuns în altă pădure, unde se afla o divizie românească. Acolo l—a luat în primire un căpitan tînăr şi delicat ca o domnişoară. întrebîndu—l dacă eu pot să—mi văd de drum, mi—a spus să aştept. Un sergent m—a luat de mînă ca pe un şcolar şi m—a dus într—un bordei de pămînt unde erau trei paturi de fier, o masă şi un telefon. Am mîncat o gamelă plină de iahnie de fasole şi am băut un bidon cu apă. Sergentul mi—a făcut semn că mă pot întinde pe un pat, să mă odihnesc. Şi el a ieşit. L—am auzit însă cum îi spunea unui soldat să aibă grijă de mine să nu părăsesc adăpostul şi să mă poarte pe unde am nevoie. M—am culcat. Am tras pe mine o pătură cazonă, care mirosea a cal, şi am început să mă gîndesc la cele întîmplate.

Prietenul meu din O… mă aştepta. îi trimisesem vorbă.

—La mine nu te—ai gîndit? întrebă Măriuca.

—Vezi bine că m—am gîndit, dar nu cu teamă. Am zis: Măriuca e de—acum mare. O să—i treacă prin minte să se ducă la ţaţa Măria sau la altă vecină… Cu toate că eram obosit, n—am putut adormi şi am mai stat de vorbă cu soldatul. Fusese de două ori rănit şi nu primise de multă vreme scrisoare de acasă.

—Ce—o să—i facă neamţului? am întrebat eu.

—Nu pot să ştiu, mi—a răspuns. Pe ai noştri, dacă dezertează, îi împuşcă. Aşa—i ordinul. De la noi n—a încercat nici unul.

Apoi soldatul a tăcut. Am tăcut şi eu şi am adormit. Nu mi—am dat seama arid şi cum m—a furat somnul. Pe la miezul nopţii m—a trezit sergentul:

—Poftim la domnu' căpitan.

Căpitanul mi—a strîns mîna şi m—a îndemnat să beau o cafea fierbinte şi plăcută la gust.

—A vorbit? l—am întrebat eu.

—Da, pînă la urmă a vorbit. E de pe la izvoarele Dunării. Are grad de locotenent şi cunoaşte bine limba noastră.

—O fi, dar cioban din Carpaţi nu s—a putut face, zic eu.

Căpitanul rîde. îşi freacă palmele şi spune:

—Acuma vrem să ştim mai multe şi despre dumneata; şi despre cum l—ai prins. E o formalitate.

Şi a trebuit să povestesc unde m—am născut, cu ce mă ocup, mă rog, o întreagă istorie. Din cînd în cînd căpitanul nota într—un caiet. I—am spus de turci, de manta, i—am vorbit şi despre tine, dar parcă mai mult îl interesa cum am pus mîna pe spion. La sfîrşit mi—a dat o ceaşcă de rom şi m—a trimis să mă odihnesc. Cred că era trecut de miezul nopţii. Gîndindu—mă că o să mă trezesc din zori să plec, am încercat să—mi iau rămas—bun, aşa cum se cuvine. Dar căpitanul a zîmbit şi mi—a spus:

—N—ai să poţi pleca. Mîine vrea să te vadă domnul general.

N—am avut încotro. M—am culcat. A doua zi am tot aşteptat să fiu poftit la general. Dar mereu mi se răspundea că generalul e plecat într—o recunoaştere şi nu s—a întors. Stăteam ca pe ghimpi. Mă uitam cum se ridica soarele pe cer, dar n—aveam ce face. Soldaţii mă salutau ca pe un superior şi fiecare mă întreba dacă am băut ceaiul de dimineaţă, dacă am ţigări, dacă prin părţile mele s—a făcut porumbul, dacă am băieţi pe front, dacă nu m—am temut să pun mîna pe „şarpe".

În cele din urmă am început să mă plimb prin pădure şi să casc ochii după cuiburi de păsări. Un plutonier m—a întrebat dacă n—aş vrea să mă îmbrace militar şi să—mi dea o puşcă. I—am răspuns că nu i—aş face de ruşine, în cele din urmă sergentul mi—a şoptit că a sosit domnul general şi că în curînd are să mă poftească la el. Nu ştiu de ce a început să—mi bată inima mai tare. Mai văzusem eu în viaţa mea generali. Sînt şi ei oameni. Dar pesemne că uniforma lor, decoraţiile, ca solzii pe peşte, mă fac să mi—i închipui cu totul altfel.

Generalul avea părul alb ca zăpada, mustăţile şi ele albe şi ochii albaştri. îmi aduse cu mîna lui un scaun. Deschise o tabacheră de aur şi mă îndemna să iau o ţigară. Sună dintr—un clopoţel şi veni un soldat cu o tavă încărcată cu bunătăţi.

—Ţineam să te cunosc, zise el. Ai făcut o ispravă bună. îţi mulţumesc. E cît un atac reuşit şi fără pierderi. Civilii cînd sînt isteţi ne pot fi de mare folos în vremuri grele. Ar trebui să avem mai multă încredere în ei, să—i folosirii; nu mai departe, exemplul lui Vasile Chilian, care trecea prin liniile nemţilor şi nu—l simţea nici unul. Pînă la urmă l—au prins, dar el le—a spus că pentru cîte a făcut, ei nu—l pot ucide decît o dată. îţi mulţumesc. Văgăuna în care ai voit să te odihneşti, pămîntul, ţi—au deschis ochii, ca şi cum ţi—ar fi şoptit: „bagă de seamă!" Un proclet ca ăsta, dacă scăpa cu fotografiile şi cu informaţiile, putea

da peste cap un corp de armată. Am ţinut să te cunosc. Poftim, ridică un pahar!

După ce am băut romul am îndrăznit să—l întreb:

—Domnule general, dar cînd îi alungăm pe nemţi?

Nu m—a lăsat să sfîrşesc bine vorba:

—Nici o grijă, vine şi ziua aceea. Şi ochii lui albaştri se luminară mult.

—Pentru fapta dumitale de vitejie, te decorez!

N—am ştiut ce să răspund. în faţa soldaţilor, ofiţerilor şi subofiţerilor de la divizie, generalul mi—a prins decoraţia asta în piept. Mă simţeam ca în cer. Pe urmă mi—a dat brevetul ei şi o hîrtie de zonă. Soarele era trecut mult de amiază. Mi—au pus în traistă o sticlă de rom şi o ciocolată pentru tine. Atunci iar am prins curaj şi i—am spus:

—Aş vrea o puşcă, domnule general. Generalul a rîs, mi—a strîns din nou mîna şi mi—a şoptit la ureche:

—Acuma n—am. Dar să vii puţin mai tîrziu, să—ţi dau una nemţească …

—Măriuca, dormi?

Nu—i răspunse nimeni. Măriuca adormise şi poate continua în vis nemaipomenita întîmplare a bunicului său. Bunicul suflă în lampă şi rămase multă vreme nemişcat. Fiind prea întuneric scoase perna din fereastră. Apunea luna, dar cu toate astea intră în casă şi desenă cu cercevelele de la.geam o cruce strîmbă pe ţolul de jos.

4.

De la o zi la alta au tot amînat.

Unde să plece singuri? Cine—i aşteaptă? Cine o să se bucure de sosirea lor? Cine—i dispus să împartă pîine cu veniţii cînd nu—i ajunge pentru ai săi?

Dimineaţa îşi făceau boccelele şi seara le desfăceau. Satul se înstăina. Nimeni pe uliţe, nimeni pe la fîntîni. Cîteodată casele semănau cu cei plecaţi şi atunci bunicul şi Măriuca vorbeau în şoaptă. Bunicul zicea că, se simte paznicul lor. Că cineva îi porunceşte să aibă grijă de ele, că ferestrele lor, ca nişte ochi ciudaţi, se luminează cînd îl văd. De aceea, la căderea serii bunicul şi Măriuca porneau pe uliţi, cu strîngere de inimă, dar şi cu sentimentul că alungă pustiul.

Pustiul care acoperă cu praf uşile, prispele, care pătrunde în pietre, în lemn şi mai ales în odăile în care au trăit oamenii. Intră în dulapuri, în lăzi, se culcă pe laviţe, spălăceşte fotografiile şi pune rugină pe plită. Otrăveşte aerul şi ajută păianjenii să—şi întindă pînzele.

—Casele dacă n—ar avea suflet s—ar macină dintr—o dată şi s—ar prăbuşi din pricina pustiului.

—Asta n—am ştiut—o, bunicule.

—Între sufletul caselor şi pustiu e o luptă grea. Sufletul casei nu pleacă niciodată, nicăieri. El e alcătuit din vorbele celor care au trăit în ea, din cîntece şi din lacrimi, din gînduri şi din vise. El stă ascuns în pereţi, în grinzi, în vatră, în horn şi sub pragul uşii. Casele noi în care n—a trăit încă nimeni, n—au suflet. Casele vechi, unde s—au născut multe rînduri de copii, în care au murit mulţi oameni, au suflete puternice. Ele, dacă se dărîmă casa, rămîn pe temelii. Dacă se dărîmă temeliile, intră în copaci şi, dacă se taie copacii, pătrund în pămînt, dar de pierit nu pier.

— Şi cum arată sufletul casei, bunicule?

— În multe chipuri, dar nu poate fi văzut, ci numai simţit cu inima.

Şi după ce trec, ca într—un rond de noapte, pe aproape toate uliţele satului, se întorc liniştiţi acasă. Nu—i ştie nimeni, nu—i vede nimeni, nu—i sileşte nimeni. Adună mohor şi alte ierburi pentru vacă, scot cartofi din pămînt, coc ştiuleţi de porumb, mănîncă struguri şi poame, beau apă rece din fîntînă, se uită la stele, ascultă glasul nucului şi al greierilor. Uneori se aud bubuituri de artilerie, alteori bîzîie pe sus cîte—un avion.

Într—o zi, Măriuca a coborît în luncă după vreascuri de foc. Sălciile şi răchitele n—au cunoscut—o. Se uitau în altă parte, toropite de căldură. A fluierat ca haiducii şi a strigat:

—Ei, voi, zgripţuroaicelor, prefăcute în copaci de craiul Şiret, ce mai faceţi?

S—au speriat cîteva broaşte care se soreau pe mal şi au sărit în apă. S—a tîrît cineva prin iarbă, foşnind—o încet. Măriuca s—a oprit pe un loc neted, cu nisip fierbinte, unde dormeau caii—crengi. Coamele lor de frunze erau negre şi răsucite. Lîngă fiecare cal erau întipărite tălpi de viteji. Măriuca îşi aminti de o bătălie cu urieşii, cînd băieţii şi—au luat cai verzi de la sălcii şi s—au aliniat. Caii n—aveau astîmpăr, săreau în două picioare, zvîrleau din copitele potcovite cu argint... Toate parcă se întîmplaseră cu ani în urmă. Parcă timpul fugise, călare pe fulger. Caii—crengi erau uscaţi, cu capetele albe. Urieşii, duşi la vale de Şiret. Numai crăiasa, desculţă, umbla de colo pînă colo, cu o funie subţire în mînă, să adune vreascuri de foc. Se opri în faţa cailor morţi şi aliniaţi pentru onor. Făcu un semn cu degetul prin aer şi, într—o pereche de urme lăsate pe nisip, intră Vasile, un băiat mic şi îndesat, care pocneşte în—tr—una din harapnic şi sperie vrăbiile. Iată—l şi pe Nuţu, cu sînul plin de prune şi mere pădureţe, pe care le împarte cu dărnicia unui paşă celor ce au grijă să—i pască oaia şi capra. Dumitru nu se mai satură de scăldat. Intră în apă, bolboroseşte, se dă la fund, se arată unde nu te—aştepţi şi spune că bunica lui a fost raţă sălbatică... Tudor pescuieşte şi nu prinde nimic, dar povesteşte de o mreană care a vorbit cu el şi l—a sfătuit ce trebuie să facă. Ghiţă, veşnic cu puşca în spinare, caută un lup în stufăriş... Iar Ileana întreabă într—una: „Şi eu ce fac? Eu ce fac?... Eu ce—o să fiu în jocul ăsta?" ... Toţi sînt la locurile lor. Îi vede aievea, dar Măriuca nu poate schimba nici o vorbă cu ei.

A şuierat o mierlă şi lunca s—a golit. Au rămas numai caii—crengi. Măriuca îi apucă pe rînd, îi frînge de genunchi şi îi pune grămadă şi—i leagă cu funia. O cuprind păreri de rău cînd îi simte în spinare prefăcuţi în vreascuri de foc.

—Pe unde—or fi ei acum? întrebă Măriuca.

Nu—i răspunde nimeni. Şi, grăbită, părăseşte lunca plină altădată de larmă şi de jocuri.

Nici bunicul nu—şi găseşte rostul. Stă pe gînduri. îşi aminteşte fel de fel de întîmplări. Umblă prin podul casei şi răscoleşte prin lăzi. Caută şuruburi, cuie de fier, scule pe care nu ştie unde le—a pus şi nici dacă le—a avut el sau au fost împrumutate de pe la vecini. De cîteva ori a coborît în fîntînă cu o scară de lemn. I s—a părut lui că undeva o să cadă pietrele şi or să astupe izvorul apei. Le—a întărit cu pene din lemn de stejar.

O bătaie de clopot l—a făcut să stea la pîn—dă pe acoperişul casei parohiale. în biserică erau cîteva icoane de preţ, suflate cu aur. Candelabrul cel mare era turnat din argint. Dăruit bisericii de—un negustor, care a scăpat cu zile ascunzîndu—se în clopotniţă în vreme ce îl fugăreau doi codreni cu cuţitele scoase. L—a găsit clopotarul cînd mai avea abia un pic de suflare şi era albit la cap. Negustorul s—a închinat în faţa altarului, tremurînd de spaimă, şi i—a făgăduit lui sîntul Pantelimon candelabru de argint.

Şi, la urma urmei, ce putea să facă bunicul pe acoperişul casei? Nimic mai mult decît să vadă! Pe la amiază, o cioară s—a aşezat pe funia clopotului cel mic. Funia s—a legănat şi clopotul a sunat din nou. Bunicul a scuipat şi a coborît de pe casa popii mult mai liniştit.

—Cică trăia un om — spuse bunicul — care se gîndea mai mult la el decît la alţii. Avea grijă să nu—i lipsească nimic şi nu—i păsa de lume. Nu suferea nici un om pe lîngă el, dar mai ales nu putea să vadă copiii. într—o zi a ieşit în cîmp, sub un copac, să mănînce. Cam pe la jumătatea prînzului, ridică ochii de pe faţa de masă, şi ce să vadă? Era înconjurat de copii care se uitau la el cum mănîncă. Erau numai ochi şi nu scoteau o vorbă. A voit să—i alunge, dar privind în ochii unuia i s—a—nmuiat inima. I—a întins o bucăţică din prînzul lui. Ceilalţi au deschis gurile, ca puii de rîndunică. Şi, pe rînd, a prins să le facă parte şi lor. A doua zi s—a întîmplat la fel, şi în a treia tot aşa. Pe urmă, omul n—a mai putut să mănînce singur. Ochii copiilor puseseră stăpînire pe inima lui şi—i luminaseră viaţa. într—o zi, i—a aşteptat pînă la apusul soarelui fără să îmbuce o firimitură. Copiii nu s—au mai arătat sub copacul acela. Şi omul a murit de întristare. Aşa s—ar putea să păţesc şi eu, să nu mai pot trăi fără casele satului. Parcă toate ar fi ale mele. Dacă cineva mi le—ar fi dat în primire şi m—ar fi obligat să am grijă de ele, cred că m—aş fi socotit osîndit la pedeapsă grea, şi aş fi fugit cale de nouă hotare.

Măriuca nu ştiu ce să—i răspundă bunicului...

***

Asfinţise soarele şi singurătatea satului părăsit se simţea tot mai mult. Dacă n—ar fi cîntat greierii, poate că ar fi izbucnit în plîns, ca într—un ţintirim. Bunicul intrase în casă să se culce, iar ea rămăsese pe prispă. Se hotărîse să nu se gîndească la nimic, ci să se uite—n noapte şi să—i asculte glasurile. Auzi bîzîitul disperat al unei muşte sub streaşină şi îşi dădu seama că gîngania căzuse în pînza unui păianjen şi

că făptura urîcioasă se pregătea s—o mănînce. Doi fluturi mari şi întunecaţi zburară spre lună. Undeva ciripiră pui de vrabie. Prin nuc trecuse cineva, căci frunzele foşniră o clipă. Să fi fost pasăre, să fi fost vîrit? Tîrziu, auzi un mers. Cînd se uită mai bine văzu că la fîntînă, în faţa ogrăzii, se oprise o făptură mare, albă. Prin tot trupul îi trecură furnicături. Voi să—l strige pe bunic, dar se stăpîni. Făptura, după ce luă proporţii fantastice, se prefăcu în cal. Un cal alb. Dădea din cap de parcă voia să spună ceva. Calul trebuia să aibă şi călăreţ. Unde se ascunsese oare? Măriuca se apropie de uşa casei şi aşteptă. Calul, ca de zăpadă, nu se da dus. Voia parcă.să spună ceva. Voia poate să intre în ogradă.

—I—o fi sete. . . se gîndi Măriuca într—un răstimp şi, cu inima în dinţi, se apropie de fîntînă. Puse mîna pe botul lui. Era moale şi cald. Dădu drumul căldării în fîntînă şi—o umplu. Musafirul de noapte o bău pe nerăsuflate. Mai scoase una. Calul o sorbi şi pe aceea. N—avea nici şa pe el, nici frîu. Avea coamă lungă, păr neted şi părea încălţat cu papuci negri. Nu da semne de teamă şi se lăsa mîngîiat.

—Ai fugit de undeva? îl întrebă Măriuca. Ţi—ai aruncat stăpînul din spinare şi—ai început s—alergi?... Vii poate din împărăţia cailor? Am crezut că eşti duh de noapte, dar duhurile nu sforăie şi nu beau apă. Cum te cheamă? Hai, vrei să intri în ogradă? Poftim, îţi deschid portiţa.

Calul nu se clinti din loc. Măriuca îl cuprinse de grumaz şi—i vorbi mai departe. Calului îl plăcea să asculte. Era deprins cu oamenii.

—Şi acum, unde ai să te duci?

Calul lovi cu copita în lespedea de la fîntînă şi—şi desprinse gîtul din braţul Măriucăi.

—Să mai vii pe la noi.

Calul se scutură şi o porni în cîmp. Măriuca îl urmări pînă se pierdu după nişte copaci. Nu era din sat. Altfel l—ar fi recunoscut. Scăpase de undeva. Se rătăcise. Se întîmplase ceva cu stăpînul lui.

Bunicul dormea dus. Măriuca se urcă pe cuptor şi închise ochii, să se gîndească mai bine la întîmplarea cu calul cel alb.

Nu după multă vreme se pomeni într—o pădure cu copaci albaştri.

—Acum putem sta altfel de vorbă, auzi ea un glas. Cînd se întoarse, dădu cu ochii de cal. Şi, ciudat, nu se miră.

—Aici pot vorbi şi eu ca oamenii.

—Ce bună a fost apa din fîntînă voastră.

—Bunicul se pricepe la fîntîni. Cum pune urechea la pămînt, cum aude izvoarele din adînc.

—Da, e un meşteşug de laudă.

—Şi ce faci aici? l—a întrebat Măriuca.

—Mă odihnesc. Asta—i pădurea mea. Nu vrei să te plimbi puţin?

—Dacă nu eşti obosit. . .

—Nu, poftim. Ţine—te bine de coamă şi, dacă ameţeşti, să—mi spui.

Şi calul se lăsă în genunchi în faţa Măriucăi, ca să poată încăleca.

—Bunicul n—a ţinut niciodată cai, spuse Măriuca după ce—şi potrivi picioarele în cele două scări de argint.

—Poate că nu se pricepe. Dacă eşti gata b să zburăm pe deasupra pădurii.

—Dar n—ai aripi!

—Ei, şi?

Şi calul cel alb se săltă pe picioarele dinainte şi rămase în văzduh. Se mai săltă o dată şi se urcă mai sus. Apoi porni ca şi cum ar fi mers pe pămînt. îi arătă munţii, îi arătă marea, palatul zmeului, lacul zînelor. . .

—Dar Făt—Frumos unde e?

—Lasă—l, că—s supărat pe el. O să—ţi spun mai tîrziu. Acum ţin—te bine, că trecem pe alt tărîm.

—Nu, calule, nu, te rog! Coboară, că ameţesc!

—Da, uitasem că bunicul tău n—a ţinut cai. Şi calul coborî din nou în pădurea cu copaci albaştri.

—Am şi eu un palat, dincolo de stînca cea roşie.

—Şi nu ţi—i urît să stai singur?

—Cîteodată da. Dar cum mi—aduc aminte, cum îmi trece urîtul.

—De ce ţi—aduci aminte?

—De Făt—Frumos. Cît l—am slujit şi pe unde nu l—am purtat! Şi de la cîte nu l—am scăpat! Dar el nu mi—a arătat nici un pic de recunoştinţă. Şi continuă să povestească: Acum — nu prea de mult — ajungem noi la fata împăratului.

—Frumoasă? întrebă Măriuca.
—Aşa, cam ca tine, numai că era îmbrăcată altfel. Şi ce crezi… Iese fata împăratului şi prinde a se smiorcăi. Făt—Frumos mă leagă de—un copac, afară, şi mă uită acolo. Trece un an, trec doi, trei, eu tot de copac rămîn legat. Un arap îmi arunca, atunci cînd îşi aducea aminte, cîte o mînă de fîn şi—o strachină de orz. Cînd n—am mai putut răbda, m—am scuturat o dată zdravăn, am dat jos şaua, mi—am scos frîul şi am pornit în lume. Lasă—l să stea în palat, cu fata împăratului, pînă i s—o urî. Dar să nu mă ţină afară în vînt şi în ploaie, ca pe o slugă netrebnică. Spune şi tu, n—am dreptate?
—Ai. . . Nici nu ştiu cum ai avut răbdare să aştepţi trei ani.
—Şi apoi, ce s—a mai întîmplat! S—a bătut cu Zmeul în nişte munţi, unde obişnuiau ei să vîneze capre sălbatice. S—au luat de la un ţap. Şi Zmeul l—a făcut bucăţi pe Făt—Frumos. L—a tăiat cu satirul. Ţapul era tare mîndru. Faţa împăratului plînge, dar lacrimile nu sînt apă vie. Numai eu ştiu izvorul.
—Unde se bat munţii în capete? întreba Măriuca.
—Întocmai.
—Şi nu te duci?
—Nu—l pot lăsa multă vreme aşa, hăcuit, dar îmi trebuie un ajutor.
—Merg eu, spuse Măriuca.
—Numai să te lase bunicul.
—Nici nu—l întreb. Sînt destul de mare.
—Atunci să nu mai pierdem vremea.
.....
—Măriuca! Hai, trezeşte—te! Toată noaptea ai vorbit prin somn. Avem un oaspete. Nu ştiu de unde s—a ivit un cal alb la fîntînă. Mă duc să—i dau apă. Stă şi se uită la mine ca un om. Numai că nu vorbeşte. De unde o fi, al cui o fi?

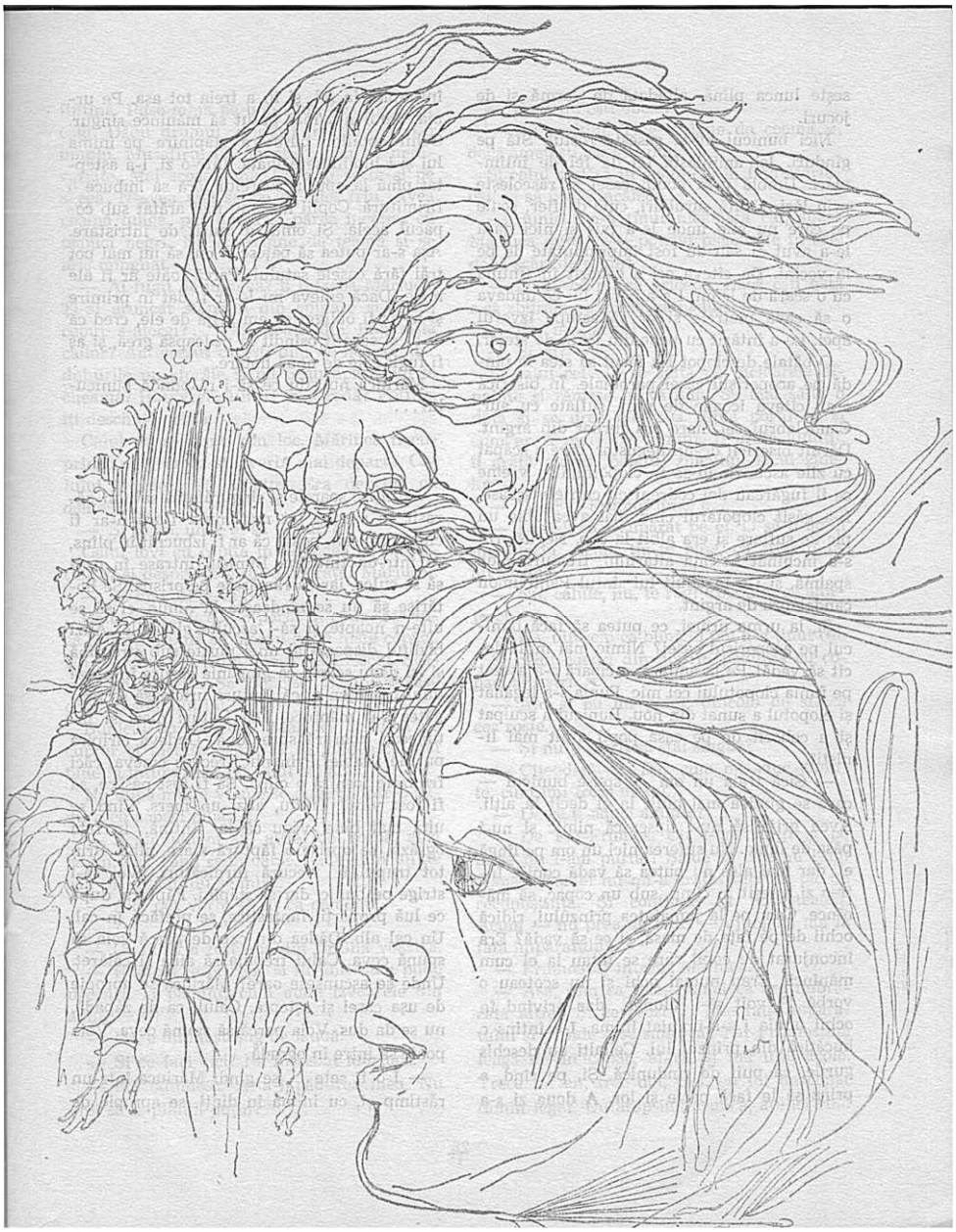

5.

Ziua nu se arăta, parcă intra în pămînt. Dar seara şi în răsăritul soarelui bătea cu copita în lespedea de lîngă fîntînă şi bea pe nerăsuflate cîte două—trei căldări de apă. După ce asculta vorbele bunicului sau ale Măriucăi, care—l întrebau pe unde umblă, pe unde doarme, pleca.

Într—o dimineaţă bunicul i—a pus un frîu de tei şi a urcat—o pe Măriuca pe spinarea lui. Calul nu s—a speriat, n—a sărit în două picioare, ci a mers liniştit pe uliţă în jos, după bunic. Pe urmă fata a cerut frîul şi s—a dus singură, călare, pînă ia vie. La întoarcere i—a dat o felie de pepene.

—Îl luăm cu noi, bunicule. E atît de blînd şi de bun . . . Dacă—l împing cu palma pe grumaz, merge unde vreau eu.

—Cum să—l luăm dacă nu—i al nostru? Dacă ar avea grai ne—ar spune ce s—a întîmplat cu el de—a rămas pribeag.

—Am să—i ţin urma, să vedem unde se duce după ce bea apă.

—N—are rost. Umblă şi el prin porumburi, prin vii. Poate—şi caută drumul şi nu—l găseşte. Că de bună seamă e un rătăcit. L—o fi furat careva ca să poată ajunge mai repede în anume loc şi pe urmă l—o fi lăsat. L—or fi fugărit cîinii? I—o fi murit stăpînul? Cine ştie? … Dar sosirea lui a mai luminat satul. Căci umblă şi pe uliţe. Făptură. De unde să ştim noi ce—i în minţea lui? închis nu vrea să stea. Ai văzut

cum sare gardul cînd se vede strîmtorat în ogradă? Sare de parcă zboară. E şi foarte tînăr. Cred că a fost şi alintat. Ai văzut cum ciuleşte urechile cînd aude vorbă?! Ba parcă şi rîde uneori!

Spre amiază, cînd bunicul şi Măriuca se întorceau acasă cu cîte un sac în spinare, se pomeniră faţă—n faţă cu trei ofiţeri de artilerie. Un maior şi doi locotenenţi.

—Staţi! strigă maiorul. V—am prins. Sacii jos!

Bunicul voi să spună ceva, dar maiorul nu—i dădu răgaz. Era roşu la faţă de mînie şi agita cravaşa în aer.

—Nu ţi—e ruşine?! Om bătrîn, cu părul alb! Dar cît ai să trăieşti de nu te mai saturi? … Prin ce ticăloşii trecem, domnilor! Şi se adresă subalternilor. O copilă numai şi uitaţi—vă ce—nvaţă. Acest bătrîn ticălos trebuie împuşcat pe loc. Ucis în faţa fetei să vadă şi să ţină minte toată viaţa.

—Domnule maior, încercă bunicul.

—Nici o vorbă! Pentru jaf în timp de război, moartea. Altă soluţie nu este. Oamenii şi—au lăsat casele şi au pornit în pribegie, iar noi furăm! Jefuim ca—n codru… Fă—ţi rugăciunea.

—Domnule maior, dar nu pricep nimic din vorbele dumneavoastră. Eu nu jefuiesc satul, îl apăr.

—Şi sacii?!

—Poftim! Şi bunicul deşertă cei doi saci. Uitaţi—vă, sînt buruieni pentru vacă.

—Ce vacă? întrebă maiorul.

—Vaca mea.

—De ce n—ai părăsit satul o dată cu ceilalţi? De ce te—ai ascuns?

—Nu m—am ascuns. Cînd s—a evacuat satul eram la domnul general. Poftiţi înscrisurile mele. Şi bunicul scoase un plic din buzunarul de la jiletcă.

Maiorul citi, îşi duse mîna la frunte, se miră. Le arătă şi celor doi ofiţeri. Plecă ochii în jos şi, după o tăcere îndelungată, spuse:

—Va să zică dumneata eşti! …Ai fost citat prin ordin de zi. Ni s—a vorbit la adunarea ofiţerilor. Domnilor, uitaţi—vă bine la el. Un român adevărat, domnilor! Un civil. Dar cît devotament. Un mare soldat. Bunicule, să mă ierţi de vorbele pe care ţi le—am spus.

—Domnule maior, nu mi le—aţi spus mie, ci celor care jefuiesc.

Maiorul şi cei doi locotenenţi strînseră mîna bunicului şi o mîngîiară pe frunte pe Măriuca.

—Eu de mult sînt gata de plecare, domnule maior, vorbi bunicul, dar nu mă—ndur de sat. Să rămînă chiar fără nici un suflet de om? Desagii sînt gata, cînd oi simţi focul, şi să vă spun drept că—l aştept, mă duc unde m—or îndemna ochii.

—Eu nu te oblig, spuse blînd maiorul. Cu hîrtia dată de domnul general poţi să te plimbi şi prin tranşee. Atîta numai că mă gîndesc să nu vi se—ntîmple ceva. Glonţul e orb, schija e oarbă. Şi—o să fie mare măcel! Dar deocamdată mai puteţi sta acasă… Unde să vă duceţi?! Satele de peste Şiret gem de refugiaţi. Şi, ce—i mai rău, se aude şi de tifos exantematic … Şi nici aici nu—i bine. Să ştii bunicule că umblă bande de jefuitori prin satele părăsite. Glonţul îi aşteaptă. Dar gloanţele ne trebuie pentru front.

Între timp Măriuca umpluse din nou sacii cu buruieni şi—i tîra pe jos în urma ofiţerilor şi a bunicului.

—Frumos copac, spuse maiorul, aşezîndu—se pe un scaun la umbra nucului. Cîţi ani să aibă?

—Cîteva sute, răspunse bunicul.

—Atît de mult? Pare încă tînăr.

—Copacii rămîn multă vreme tineri.

—Şi cine l—a pus?

—Nu se ştie.

Maiorul tăcu. Bunicul tăcu. Cei doi locotenenţi se uitau pe o hartă şi fumau. Măriuca aduse apă rece.

—Dulceaţă n—avem, spuse bunicul. Mai mare ruşinea să nu ai cu ce primi oaspeţii într—o ţară ca a noastră.

—Cred că am fost prea ospitalieri, zise maiorul. Nu e bine nici aşa, ar trebui să ne învăţăm minte.

Apoi, după o pauză:

—Dar nucul ăsta îmi place.

La plecare, maiorul zise:

—Ce bine m—am odihnit aici, la linişte şi la răcoare. Copacul parcă îţi toarnă în sînge putere. Noi nu sîntem prea departe. La o adică, întreabă de mine. Şi—şi spuse numele. Arată hîrtia şi santinela o să te lase. Oameni ca dumneata! …

Şi maiorul scoase o carte de vizită, scrise ceva pe ea, se iscăli şi i—o dădu bunicului.

—Şi asta are să—ţi ajute. Dar dacă vrei să pleci şi ai pe cineva la care să tragi, e mai bine să te pui la adăpost. Fetiţa nu trebuie să vadă războiul.

—Domnule maior, cred că am să vă ascult.

Unul din locotenenţi fluieră şi un soldat le aduse caii. Cei trei ofiţeri o luară mult spre dreapta satului, pînă se pierdură după o culme. Soldatul încalecă şi el şi porni după ei.

Măriuca se urcă în nuc şi se întinse în culcuş, iar bunicul îşi aduse pe prispă, într—o cutie de carton, sculele de cizmărie şi se apucă să—şi repare ciubotele. Ici bătea cuie de lemn, după ce le înmuia în gură, dincolo punea un petec, să nu intre apa şi noroiul. Răsucea aţa, o ceruia, îi punea în vîrf un fir de păr, apoi împungea iuftul cu sula şi îngîna pe nas un cîntec de demult. Un cîntec pe care—l cînta cînd pleca în cărăuşie cu boii cei negri, şi era noapte şi nimeni pe drum. Cîntecul îl îndemna să se grăbească, să încerce cizmele, să le dea cu păcură pe la cusături şi încreţituri, ca piciorul să se simtă în largul lui. După ce isprăvi cu ciubotele croi o pereche de sandale pentru Măriuca, dintr—o piele de porc, tăbăcită de el cu scoarţă de stejar şi cu prafuri aduse de la oraş.

Din cînd în cînd îşi ştergea fruntea cu mîneca de la cămaşă. Soarele împungea cu suliţe fierbinţi, nevăzute, pămîntul şi văzduhul. Aerul părea înecăcios şi fără saţ şi juca pe culmi ca o apă străvezie. Copacii şi ierburile îşi răsuciseră frunzele. Cîteva vrăbii se scăldau într—o movilită de nisip din ogradă, iar bunicul le făcea proaste că nu se duc la Şiret.

Dinspre munţi se arătă un nor care semăna cu o şopîrlă uriaşă. Şopîrla îşi pierdu repede capul, lovindu—se de un urs mătăhălos. Din trînta lor se născură păsări, copaci, căpcăuni şi corăbii. Apoi toate se amestecară şi se iscă un continent, greoi, ce înainta nepăsător spre soare, acoperind o parte din cerul limpede. În urma lui, alţi nori vineţii, dantelaţi cu alb se grăbeau către nişte troiene de omăt ce se dădeau peste cap ca într—o vrajă de poveste. Vîntul zvoni repede în copaci şi în praful drumului, iar o pasăre ţipă către soare, să se ascundă. Norii bubuiră, la început surd, înăbuşit. Pe urmă aruncară fulgere în toate părţile. Curînd înghiţiră soarele ca pe—o cireaşă şi ocupară tot cerul, întunecîndu—l. Cîteva vîrtejuri trecură grăbite spre uliţele satului şi ploaia începu să cadă cu picături mari, răcorind ţărîna, iarba, copacii. Cîteva trăznete se prăbuşiră spre Şiret, umplînd văile cu detunături.

Bunicul ieşi de sub streaşină casei şi o strigă pe Măriuca. Pînă să coboare fata din nuc începu să toarne cu găleata. Picăturile erau atît de dese, încît nu puteai să vezi decît la cîţiva metri. De jur—împrejur perdele de apă şi răpăit de tobe. Pămîntul nu se mai sătura, înghiţea bulbucii, înghiţea pîraiele abia născute şi încălzea băltoacele. Cînd îşi potoli setea, dădu drumul şuvoaielor să plece unde vor, să se facă pîraie, să alerge, să se joace cu tot ce întîlnesc în cale …

Udă pînă la piele, cu cozile despletite, Măriuca alerga prin ogradă, se învîrtea într—un călcîi, ridica braţele în sus spre norii care turnau fără zgîrcenie.

—Ai să răceşti, îi strigă bunicul de sub streaşină. Intră în casă şi te schimbă.

—Lasă—mă, bunicule, e frumos: îmi place cînd curge apa pe mine. Aud ce vorbeşte ploaia. Numai de nu s—ar opri prea repede. Toarnă norule şi pe mîna dreaptă, şi pe cea stingă, şi pe obraji, şi prin părul meu … îmi vine să cînt, să joc… Şi nucul se bucură. Şi toţi copacii.

—Măriuca, ai să răceşti şi ai să mori.

—Nu mor, bunicule. Lasă—mă în ploaie. Uite, deschid gura şi beau apă din cer. De unde—mi place.

Bunicul nu avu încotro şi tăcu. De—atîtea ori se jucase prin ploaie şi nu se îmbolnăvise niciodată. Şi lui, în copilărie, îi plăcuse să se joace cu ploaia. Măriuca sălta ca o paparudă, cu rochia lipită de trup, cu părul despletit pe umeri şi cu picioarele goale. Ajuta pîraiele să se întîlnească, făcea loc de scurgere băltoacelor şi cînta într—una. Voi chiar să iasă din ogradă, dar uliţa era prefăcută în rîu. Apa îi ajungea pînă la genunchi. Venea de pe culmi, din partea dreaptă a satului, tulbure şi supărată. Şi ducea la vale ştiuleţi, dovleci, crengi, frunze. Şi bolborosea şi vorbea în limba ei. Nemaiîncăpînd în uliţe, porni să sape, să—şi facă loc.

În cele din urmă se urcă.printre scîndurile gardului, în partea de jos a ogrăzii, unde în şuia era legată de iesle Dumana. Şuvoiul ajunse pînă la picioarele ei.

—Bunicule, strigă Măriuca. Ne ia vaca. Bunicul îşi puse un sac în spinare.

—Potop! zise el. Doamne fereşte, curg dealurile la vale. Şi se repezi spre şură.

Apa izbi cu putere în gard, îl culcă la pămînt. Vaca se foia de colo pînă colo, speriată, bunicul o dezlegă repede şi o duse sub nuc. Şuvoiul mai lovi o dată, dărîmă şura şi—i luă acoperişul la vale, goli ieslea de

nutreţ, o răsturnă, curaţi bălegarul şi porni mai departe. Bunicul voi să se repeadă să scape de lăcomia apei acoperişul, dar acesta se opri într—un copac şi se împotrivi singur urgiei.

încetul cu încetul apele se domoliră, se împuţinară, şi abia atunci se auzi vuietul Şiretului.

—Trebuie să facă el iar vreo ispravă, zise bunicul.

—Poate îi îneacă pe nemţi, vorbi Măriuca.

—N—avea nici o grijă, dar podul pe care trebuia să trecem noi cred că l—a dus la vale. Asta n—a fost ploaie cu priinţă, ci pedeapsă cerească. Nu ştiu ce are cu noi.

—Cine?

—Cel de sus! Ne bate din toate părţile. Cu ger, cu războiu, cu foame, cu potop, cu boli. Uite cum am rămas fără gard, fără şură; dacă nu băgăm de seamă rămîneam şi fără vacă. Chiar dacă n—o ducea pînă în Şiret, o trîntea de pămînt, îi rupea picioarele, o îneca…

Şi bunicul se uită în sus la spărturile norilor secătuiţi, subţiaţi şi zise ceva printre dinţi. Măriuca îl întrebă:

—Bunicule, e adevărat că te—ai supărat pe Dumnezeu?

—Cine ţi—a spus?

—Ţaţa Măria. Şi mai mulţi ştiu lucrul ăsta, că ai vorbit odată de faţă cu popa: „Lasă—mă, părinte—n pace, cu Dumnezeu sînt supărat!"

Bunicul se mai uită o dată pe vale şi răspunse:

—E adevărat. Mi—a făcut atîtea şi nu m—a ajutat cu un pai. A luat—o pe bunică—ta de tînără, pe taică—tău la fel, pe maică—ta, iară la fel. Şi neamul nostru se ţine—ntr—o aţă numai.

—Lasă, bunicule, eu am să fac doisprezece copii.

—Mai bine du—te şi te schimbă, că eşti udă leoarcă.

Măriuca fugi şi în cîteva clipe se întoarse cu o altă rochie şi cu un prosop pe cap.

—Şi cînd ai să te împaci cu Dumnezeu? îl întrebă ea în timp ce bătrînul scotea din glod parii şi scîndurile gardului.

—Cînd o veni la mine şi o spune: „Hai să ne—mpăcăm, măi vere Ioane, supărarea nu—i bună la nimic! Am mai greşit şi eu, am atîta omenire pe cap! … „Te iert, Doamne, dar să ai grijă măcar de—acum înainte de casa mea".

—Şi crezi c—o să vină?

—Cum o vrea. Eu la el nu mă duc!

—Ia te uită, bunicule, cine—a sosit!? Lîngă fîntînă se oprise calul cel alb, plouat,
cu coama încîlcită, dar cu ochii veseli şi întrebători.

—Bine că ai scăpat şi eşti sănătos, îi spuse bunicul, îmbunîndu—se. Ce să—i faci! Cînd mai rău, cînd mai bine, vrmea trece! Iaca, are să te cinstească Măriuca. Nu cred că pe o vreme ca asta să mai faceţi vreo lecţie de zbor…Măi, năzdrăvanule, la ce te gîndeşti şi cît poţi tu pricepe din vorbele şi din supărarea mea?

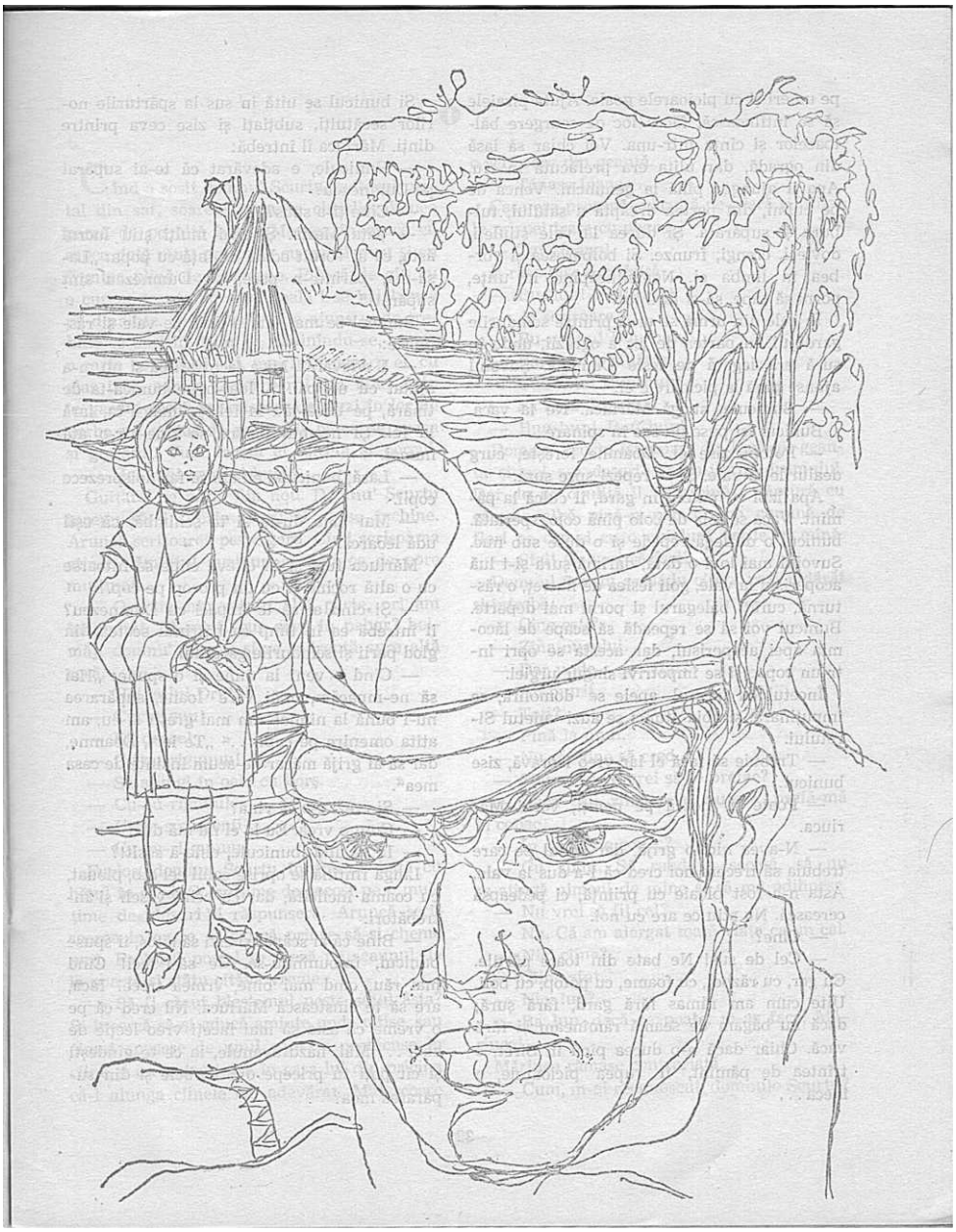

6.

Cînd a sosit domnu' Scurtu, factorul poştal din sat, soarele intra în chindie. Venea parcă de pe altă lume. Mergea în cruce cu şapca dată mult pe ceafă, cu nasul roşu şi cu fruntea plină de broboane. Prinsă de gît, cu o curea, geanta aproape goală i se bălăbănea pe dinainte. Cînd socoti că a ajuns unde trebuie se opri în drum şi, clătinîndu—se, scoase o carte poştală şi citi, mai întîi pentru el, cu glas tare, adresa. Apoi porni din nou. Bătu în gardul casei cu scrisoarea şi auzi în loc de vorbe un guiţat de porc. Cît bătea se auzea şi guiţatul. Cum înceta el, înceta şi porcul.

—Hei, măi oameni buni! …

Guiţatul se porni din nou. Domnu' Scurtu începu să—şi pipăie capul şi să se închine. Aruncă scrisoarea peste gard. Cînd scrisoarea atinse pămîntul auzi un grohăit ca de porc mulţumit.

—Ori am nimerit în altă parte, ori am înnebunit. Să—mi fi pus ceva în pahar? bolmăji domnu' Scurtu şi se îndreptă spre altă casă.

— Hei, a lui Druţă!

—Cucuriguu!

—Ei, drace!

—Cu—cu—riguuuu!

—Să ajungi în oala cu borş.
—Cu—cu—riguuu!
—Unde—s oamenii?
—Cu—cu—ri—guuuu!

Furios, domnu' Scurtu începu să bată cu băţul în gard. O mulţime de cocoşi pe o mulţime de glasuri îi răspunseră. Aruncă scrisoarea în curte. O cloşcă prinse să—şi cheme puii. Factorul poştal se aşeză pe scaunul de la poartă şi stătu cîtăva vreme.

—Să fi căzut blestemul peste satul ăsta? Şi încercă să—şi aducă aminte unde citise, sau cine—i spusese de unul care se prefăcuse în cîine şi nu putea intra în casa lui din pricina că—l alunga cîinele cel adevărat. Mai scoase o scrisoare din geantă.

—Tănase Ioana . . .

Casa era proaspăt văruită pe—afară şi brîiele prispei trase cu negru.

—Ţaţă Ioana!

Îi răspunse o bufniţă.

—Bu—huu! Buu—huu!
—Ai scrisoare.
—Bu—u—huu! Buu—huu!
—Bărbatul e sănătos.
—Buu—huu! Buu—huu! i— Să te ia dracu!
—Buu—huu! Buu—huu!

Domnu' Scurtu îşi scoase de după gît geanta şi voi s—o deşerte în mijlocul drumului. Dar de pe o uliţă îl întîmpină o făptură cu cămaşa albă pînă—n pămînt, cu cunună de flori pe cap şi cu o nuieluşă verde în mînă.

—Stai! Ce vrei să faci?

Domnu' Scurtu se dădu cîţiva paşi îndărăt şi întrebă:

—Cine eşti?
—Zîna nucului.
—Dar unde—s oamenii?
—Au murit.
—Toţi?
—Pînă la unul.
—Nu—mi vine să cred.
—Spune, în ce vrei să te prefac?
—Dacă eşti zînă şi ai putere, prefă—mă în copac.
—În ce fel de copac?
—Cu spini. Să rabd la secetă, să nu se—atingă nimeni de mine şi să mă odihnesc.
—Nu vrei să fii cal?
—Nu. Că am alergat toată viaţa ca un cal.
—Nici cîine?
—Cîine sînt.
—Nici lup?
—Ba lup, dacă se poate, m—aş face, Măriuco!

Măriuca rămase contrariată.

—Cum, m—ai recunoscut, domnule Scurtu?
—Da, şi—mi parc rău.
—Şi de ce nu mi—ai spus?
—Mi—am dat seama că ai chef de joacă.
—Dar pe la case?
—Pe la case am crezut că sînt nebun. Băusem ceva, dar m—am trezit.
—Hai la noi. Stăm singuri.

De la un colţ de uliţă se arătă calul cel alb. Factorul avu o tresărire.

—Nu te teme, îi spuse Măriuca. Asta—i bunicul. Se preface singur în ce—i place.

Domnu' Scurtu rîse cu toată gura.

—Ce cauţi prin pustietăţi, domnule Scurtu?
—Poşta, bunicule! Poşta nu stă locului. Bate ca inima. Ea aduce şi duce veşti bune şi rele. Ea ştie înaintea tuturor ce se întîmplă în lume.
—Numai că de data asta poşta habar n—are că satul a fost evacuat.

Factorul poştal ascultă vorbele bunicului, îşi face vînt cu cascheta şi pofteşte într—una apă rece. Nu spune decît: măi—măi! Se şterge de sudoarea care nu se ştie de unde izvorăşte şi bagă mereu cana în căldare. Cînd se dumireşte, zice:
—Turnul Babei peste tot. S—a întors lumea cu josul în sus. Măi—măi! Nu mai departe decît ieri, mă întîlnesc cu doi indivizi. Şi unui mă întreabă:
—Ai bani?
—Nu, zic eu.
—Cu noi nu glumi.
—Nu glumesc, domnilor!
—Nu sîntem domni.
—Iertaţi—mă!
—Să vedem geanta! . . .

Caută ei, caută, dau scrisorile jos, le pun iar, mă controlează prin buzunări, prin şapcă, mă descalţă de bocanci şi mă—ntreabă:
—Unde ţi—i talpa?
—S—a ros pe drumuri.
—Şi cît ai pe lună?
—Atît. . .
Scuipă unul, scuipă şi celălalt.
—Hai cu noi!
—Unde?
—În porumb!
—Dar de ce, mă rog?
—Să—ţi tăiem capul să vedem ce ai în el. Şi mă—nşfacă unul de—o mînă şi mă tîrăşte.
Celălalt rîde. Şi nu—mi taie gîtul, ci îmi dau un rachiu afurisit. Şi—mi pierd mintea. Şi piere lumea. M—am trezit azi pe la amiază. Eram viu, dar se învîrtea cocenii porumbului cu mine. Scrisorile, toate, desfăcute şi aruncate pe jos. Ei, ce spui de asta, bunicule?
— Ei, ce pot spune?
—Acuma mi—i mai bine. Apa e sănătatea omului. Şi. . . cînd plecaţi?
—Nu ştim, dar nu mai stăm mult.
—Ce să fac cu poşta?
—Las—o la mine şi nu mai veni, spuse bunicul.
—Mi—au luat trîmbiţa. Cînd m—am trezit nu mai era la brîu. Va trebui s—o plătesc.

O bună bucată de vreme bunicul răsfoi un ziar plin cu îndemnuri patriotice, cu pilde înţelepte şi cu veşti de pe toată linia frontului. Era şi o hartă a ţării, cu partea ocupată de nemţi îndungată de linii negre. Bunicul oftă de cîteva ori şi împături ziarul.
—Rămîi să dormi la noi, domnule Scurtu, că te—apucă noaptea pe drum.
—Nu bunicule, n—am dat de două zile pe—acasă. Şi de noapte nu mă tem. Sînt stele. Mai tîrziu răsare şi luna. E răcoare. La nevoie îmi pun două coarne pe cap. Bag şapca în geantă. Mare lucru să ai noaptea două coarne de ţap. Ziua nu—s bune. Măriuca s—a prefăcut în zînă. Ziua nici zînele n—au crezare. Cîteodată aş vrea să fiu drac, după toate rînduielile lor. Ce—aş mai întoarce eu lumea! Dar nu se poate.

Bunicul rîse şi—i strînse mîna. După ce se depărta factorul Măriuca întrebă:
—Bunicule, ce facem cu scrisorile?
—Uite că nu m—am gîndit. Să le închidem în ladă. Ori să le luăm cu noi? Poate ne întîlnim cu careva din saţ,
—Nu le citim?
—Nu se cuvine.
—Dar dacă ne—am duce să le băgăm pe sub uşi, pe la case?
—Cui ar folosi? Pînă una—alta mai bine să stea în Biblie.

—Are şi ţaţa Măria un plic.
—Ea dacă ar fi în locul nostru l—ar desface.
—Nu ştiu ce au scrisorile, bunicule, parcă nu—s numai nişte hîrtii.
—N—au nimic. Pune—le unde ţi—am spus. Măiiuca aşează scrisorile între scoarţele Bibliei şi rămase o clipă dusă pe gînduri.
—Bunicule, mi—e urît.
—Cum asta?
—Aşa. N—am ce face. N—am cu cine mă juca.
—Ei, parcă aveai o păpuşă.
—S—a măritat.
—Daa? N—am ştiut. Joacă—te cu Dumana.
—E vacă.
—Bine—bine, lasă că pornim la drum şi dăm de lume.
—Luăm şi calul?
—Păi o să—l luăm, să ne—ajute la bagaje, la oboseală. Pe urmă—l lăsăm să facă ce—o vrea.
Şi cînd plecăm?
—Şi mîine. Numai că acolo nu putem lua casa cu noi. O să dormim în paie. O să mîncăm mai rar şi mai puţin. Pe—acolo n—am semănat şi n—am săpat. Dar o să vedem oameni. Fel de fel. Vesel n—o să fie.
—Bunicule, ce—ar fi să—mi spui o poveste? Dar una pe care n—o ştiu.
Bunicul nu răspunse.
—Unde te uiţi, bunicule?
—La stele.
—Dar abia apune soarele.
—După ce se duce soarele, vin stelele. Întîi una mărunţică şi fricoasă, apoi una mai îndrăzneaţă şi bogată, apoi alta, iar alta, şi altele, şi iar altele. Cele două Care, Cloşca, Ciobanul cu oile, Crucea, Fîntînă, Plugul, Rariţa, Scroafa cu purcei şi altele, pînă se umple cerul.
—Bunicule, e adevărat că fiecare om are o stea a lui?
—Aşa se poartă vorba.
—A mea cum o fi?
—Copilă, ca tine. Pe urmă o să crească mare şi o să prindă mai multă minte şi o să strălucească mai tare.
—Şi unde—i?
—Ei, asta e mai greu de ştiut.
—Dar poveşti cu stele sînt?
—Trebuie să fie.

7.

Bunicul deschisese lada şi se uita în ea fără să mişte un deget. Cu o zi în urmă iar se auziseră tunurile. Noaptea trecută o rachetă luminase satul. în văzduh şi pe zări plutea ceva apăsător.

Lada de zestre mirosea a vechi. Unele lucruri din ea fuseseră purtate la zile mari de cei care acum dormeau sub ierburi. Mai păstrau ceva din făptura lor. Dacă ar fi putut vorbi, lucrurile ar fi cerut să fie lăsate în pace. Să nu fie duse pe nicăieri. în ladă, pe întuneric, se simţeau bine. Bunicul nu ştia ce să facă. Măriuca se uita la el şi nu îndrăznea să—l întrebe nimic. Erau ceasuri în care bunicul nu semăna cu dînsul. Cînd părea un vrăjitor, cînd un sfînt, cînd un drumeţ de la capătul lumii. Un străin, care purta taine şi veşti în degete, în sprîncene şi în lumina ochilor.

De afară se auziră zgomote de geamuri sparte şi bocănituri. Bunicul închise lada şi se repezi la fereastră.
—La ţaţa Măria — spuse în şoaptă — sparg uşa. Tîlharii! Urcă—te repede în pod şi trage scara după tine. Şi să nu te mişti!

Măriuca se uita pe gura oblonului de la pod. Tîlharii semănau a călugări, aveau bărbi şi plete. Cîţiva stăteau de pîndă. Alţii intrau şi ieşeau din casă. Se dezbrăcau şi se îmbrăcau cu haine şi schimburi aduse dinăuntru. Mîncau. Miroseau sticlele găsite în cămară. Trînteau perne sparte şi ulcioare de lut. Unul

scutura un copac. Se vedea că erau hămesiţi, căci se repezeau unul la altul şi îşi luau din mînă. Păreau grăbiţi şi umblau în fugă.

După ce cotrobăiră prin pivniţă, prin magazie, săriră gardul şi, răşchiraţi, porniră spre biserică. Erau şapte de toţi. Unii n—aveau nimic pe cap, alţii purtau pălării. Se arătau fioroşi la înfăţişare şi păreau turbaţi. Mergeau, se opreau, ascultau, se apucau de bărbi, de chică, trînteau pălăriile, scuipau. Se băteau cu pumnii în piept şi poate că şi spuneau ceva, dar Măriuca nu auzea nimic.

Dumana mugi prelung. Era vremea cînd trebuia să i se dea mîncare. Cei şapte se opriră ca la un semn. Vaca mai mugi o dată. Tîlharii îşi duseră palmele la urechi şi se întoarseră din drum. Bunicul se auzi din tindă:

—Măriuca, să nu te temi şi să nu te mişti din loc, orice s—ar întîmpla.

Din pod în ogradă se vedea mult mai bine. Bunicul îi legase vacii botul cu o funie să nu mai poată rage şi se căznea s—o bage în magazie. Dumana nu vroia să intre. Se speria şi se da înapoi.

Numai unul din tîlhari vorbea româneşte.

—Lasă vaca, strigă el. Să ne dai băutură. Bunicul se întoarse spre poartă şi rămase ca înlemnit. Cîţiva din ei ţineau pistoalele întinse.

—N—auzi ce—ţi spun, moşule? Să ne dai de îndată băutură.

—N—am, spuse bunicul.

—Cătăm şi dacă găsim te ucidem.

—Dar cine sînteţi dumneavoastră?

—Nu—i treaba ta să ştii.

Unul din ei, înalt, roşcat şi cu pistrui, ieşi din pivniţă cu două ulcioare de lapte prins şi bolborosi ceva. Băură cu toţii şi—şi murdăriră bărbile.

—Ce te uiţi aşa rău la noi? întrebă cel care ştia româneşte.

—Nu mă uit rău, dar vreau să ştiu ce fel de oameni sînteţi.

—Ce cauţi tu în sat?

—Păi, dacă—i satul meu şi casa mea? Careva dintre ei arătă muteşte cu mîna spre uşă şi trei vlăjgani intrară şi prinsă să arunce afară tot ce găsiră înăuntru. În cele din urma aduseră şi lada. Prinseră să—şi aleagă din lucruri. Cînd unul se încălţă cu ciubotele, bunicul îl întrebă:

—Si eu?

—La ce—ţi trebuie, şi aşa ai să mori! Bunicul nu mai zise nimic. Se rezemă de stîlpul prispei şi rămase nemişcat. Era în ladă o maramă neagră, o sfîrtecară în două şi—şi făcură obiele. într—o ie de borangic îşi suflară nasurile. Rupseră un burnuz în fîşii, căutînd ceva în căptuşeala lui. Unul încercă să mănînce o turtită de smirnă şi înjură. Altul bău aghiasma dintr—o sticlă şi se miră că n—are nici o tărie.

—La ce te gîndeşti, moşule? îl întrebă tălmaciul hoţilor.

—La nimic, răspunse bunicul.

—Spui minciuni. Ai vrea să ne vezi spînzuraţi în copaci.

—Dar nici nu ştiu cine sînteţi.

—Noi sîntem războiul... Unul din noi, cel urît, cu nasul lat, e ciuma. Roşcatul, e tifosul. Cel burduhănos, e foamea... celălalt, căpăţînosul, e setea. Eu sînt păduchele şi ceilalţi doi, moartea ...Şi la un loc, războiul! Şi nu ne pasă de nimeni. Ne caută frînghiile, gloanţele, temniţa. Umblă sicriele după noi. Şi ziua şi noaptea. Dar noi ne facem că nu le vedem. Ei, acum ştii cine sîntem?

Bunicul strînse din umeri.

—Pe ăsta l—a fătat o scroafă, pe celălalt o căţea, pe mine Maica Domnului.

Tălmaciul nu isprăvi însă de trăncănit, că unul din ei urlă:

—Şniţel!

Cu toţii prinseră a pipăi vaca. Pe la grumaz, pe la coadă, pe la uger, pe la pulpe. Ochii li se bulbucau, gurile li se îmbăloşau peste bărbile încîlcite şi murdare. Pe mîinile întinse li se vedeau chipuri făcute cu funingine şi cu acul. Femei cu un singur ochi, şerpi încolăciţi, inimi străpunse de suliţe, balauri cu mai multe capete, potcoave, ancore de corăbii...

Dumana se ferea cînd într—o parte, cînd în alta.

—Şniţel! striga cîte unul ca apucat de furii. Şi măsura coastele vacii.

—Să nu mi—o luaţi, spuse bunicul.

Tălmaciul rîse şi explicîndu—le vorbele batonului, toţi urlară şi—şi pironiră ochii pe bătrîn. Feţele lor

se schimonosiră. Păreau fiare sălbatice. Bunicul le făcu semn să se dea la o parte şi să nu pună mîna pe vacă. îl împinseră cît colo, lovindu—l în piept şi apucînd vaca de coarne. Bunicul se încorda şi îl trînti pe unul la pămînt. Dar pe dată hoţii îi legară mîinile la spate şi—i puseră căluş in gură.

Măriuca tremura de groază.

Bunicul îşi dădea seama că ea vede ce se întîmplă şi—i făcu semn cu capul. Un semn de „NU". Şi fata înţelese. Nu—l putea ajuta cu nimic. Dacă ar fi ţipat ar fi luat—o şi pe ea şi n—ar mai fi ştiut nimeni de ei.

Tîlharii se hlizeau unii la alţii şi încercau s—o mîngîie pe Dumana, care simţind primejdia nu voia să meargă, ci se proptea în picioarele de dinainte, arcuindu—şi spinarea. Tîlharii trecură repede de la mîngîieri la bătăi cu bucăţi de scîndură smulse din gard.

Bunicul mai făcu un semn din cap, dar Măriuca nu—l pricepu bine. Putea să însemne multe; şi că n—or să se mai vadă, şi că ea e bine să plece către oameni cît mai repede.

Cînd bunicul a fost scos pe poartă, înghiontit şi lovit peste glezne să meargă, Măriuca a izbucnit în plîns. Şi parcă toate se clătinau în jurul ei. Tîlharii o luară spre partea dreaptă a satului. Nu departe era o rîpă săpată de ploi, prin care te puteai strecura, fără să fii văzut, pînă la o pădure mică de fag şi stejar, cu copaci uriaşi, boltiţi ca nişte acoperişuri. O rămăşiţă dintr—un codru vechi, sălbatic, crescut după toanele lui în decursul a sute de ani. Pădurea era stăpînită de un boier scăpătat, holtei bătrîn, ros de patimi. Cînd trecea prin sat punea copiii să—l latre şi el le arunca din trăsură zaharicale învelite în poleială roşie.

Ca să străbaţi pădurea nu—ţi trebuia mai mult de o jumătate de ceas. Despre acea pădure, rămasă ca o pată verde şi aproape rotundă între dealuri şi cîmpie, se povesteau istorii de groază.

Cînd bunicul, vaca şi hoţii nu se mai zăriră, Măriuca băgă de seamă că unul din tîlhari rămăsese pe buza rîpei, de veghe. L—a zărit cum s—a culcat. Părea un pietroi, un buştean.

Tîrziu, cînd soarele scăpata spre apus, s—a ridicat şi şi—a dat drumul în vale.

Timpul trecea greu. Fiecare clipă ascundea ceva ochilor şi inimii ei. Măriuca coborî din pod. Curtea era plină de lucruri aruncate. Unde să se ducă? Cui să—i spună? Şi aşa, deodată, se gîndi să moară. Plînse.

În cele din urmă porni spre pădure, să vadă ce se întîmplă. Copitele Dumanei se cunoşteau bine. Ieşi din rîpă şi intră în pădure. Acolo, din pricina ierbii, rătăci urmele vacii.

Începuse să amurgească. Mergea încet, mai mult se tîra. Se temea să nu—i troznească vreascurile sub tălpi. Se uita în toate părţile şi asculta. Ochii i se deprinseră repede.

I se păru că aude un chicotit. Era o pasăre. Cărările pădurii se întunecau. Măriuca se furişa pe după copacii care căpătau înfăţişări de făpturi potrivnice omului. Şi iar se auzi pasărea. Parcă dădea de veste cuiva. Se gîndi să meargă după glasul ei.

Şi acum, speriată de un iepure ce ţîşnise de lingă ea, Măriuca încercă să—şi oprească cu palma bătăile prea repezi ale inimii, simţi în nări miros de fum acru. Făceau focul. Mirosul de fum se împrăştie în toată pădurea, aşa că după el nu putea să se dumirească. Lipită de pămînt se uită printre trunchiurile arborilor şi aşteptă să se întunece mai bine.

Cînd se îndesiră umbrele unele în altele, văzu lumina focului, îndepărtată. Ca o scăpărare de amnar. Se sălta şi se stingea şi iar se sălta. Parcă clipea un ochi. Porni într—acolo. O dureau genunchii şi coatele de zgîrieturi. Pădurea se lăţea, ca trasă de cineva de un capăt. Focul se depărta.

Bunicul era legat de un copac. Capul îi căzuse în piept. Tîlharii, în jurul focului, frigeau hălci de carne. Pe o creangă atîrna pielea Dumanei. Bunicul părea mort. Măriuca simţi că nu mai are nici o putere în trup. Tîlharii suflau în jăratec şi—şi frecau ochii umpluţi de spuză. Unul din ei, cel care ştia româneşte, cu o bucată de carne înfiptă într—o ţepuşă se apropie de bătrîn:

—Gustă, moşule, să nu—ţi fie poftă. Bunicul ridică puţin capul şi refuză.

—Cine ne vede trebuie să moară, ca să nu poată spune că ne—a văzut. Dar nu—s eu cel mai mare aici. Mănîncă, moşule. De ce nu vorbeşti? Te temi? Toţi ne temem... Are să se tragă la sorţi cine trebuie să—ţi ridice viaţa. Şi aşa nu mai ai ce face cu ea. Mănîncă, moşule... Dacă are să cadă pe mine sorţul atunci poate că am să te las legat de copac, la voia întîmplării. Te găseşte cineva, aici în pustia asta, te dezleagă, nu te găseşte, înseamnă că n—ai noroc... Gustă din vaca ta. Pînă la miezul nopţii mai este. Şi văd că nu te rogi de noi, că nu ne făgăduieşti nimic ... Şi, ce—i mai rău, l—ai scuipat în ochi pe fiul scroafei. Dacă ai răspunde la ce te—a întrebat roşcatul, nu te—ar durea nici un dinte.

Hoţul aruncă bucata de carne şi se întoarse la ai săi. Bunicul îşi lăsă iar capul în piept. Măriuca îşi băgă

repede pumnul în gură şi—l muşcă pînă la sînge. Ca un ciocan o izbea în tîmple întrebarea:
—Ce să fac? Ce să fac? Ce să fac? Hoţii muşcau lacom din bucăţile de carne
şi la orice zgomot al pădurii săreau în picioare. Sfîrşită de putere, Măriuca se mai uită o dată la trunchiul de care era legat bunicul şi apoi se tîrî îndărăt.

Cînd nu mai auzi vorbele şi nu mai văzu sclipirea jărateculuí, o rupse la fugă printre copacii întunecaţi. Un gînd subţire ca un fir de aţă îi însăila o nădejde în suflet. Şi parcă nici ei nu voia să şi—o spună. Acea lumină firavă. îi dădea puteri să alerge. Nu—şi simţea tălpile picioarelor, nu—şi auzea bătăile inimii. N—avea timp pentru nimic.

Ajunse în rîpa săpată de şuvoaie, se caţără pe malul ei aproape drept ca un perete, coborî o vale şi urcă din nou. Se vedea satul. Mort. Nemişcat. Ca un ţintirim cu morminte neobişnuit de mari.

La fîntînă o aştepta calul cel alb. Era însetat. Se sperie de goana Măriucăi, dar fata îl chemă cu vorbe blînde, îl adapă şi—i spuse:
—Pe urmă o să—ţi povestesc şi—o să plîngem amîndoi. Acum hai cu mine.

Se urcă pe spinarea calului şi apucîndu—l de coamă îl îndreptă spre miazănoapte, spre spatele satului. Calul parcă zbura.
—Nu se poate să nu dăm de oameni, căluţule!

Şi Albul o asculta. Nu se temea de umbre, de bălării. Sărea peste şanţuri, peste gropi, se afundară prin lanuri de porumb şi ajunseră la Pădurea Mare. Prin ea erau drumuri, poteci. Pe acolo presupusese bunicul că avea să se instaleze artileria grea, din cîte înţelesese de la ofiţerii ce trecuseră prin sat. Dar se afunda tot mai mult în întunecimea pădurii şi nimeni nu o oprea. Nu întîlnea pe nimeni. De groază, cu gîndul la bunicul ei chinuit de frînghii, începu să strige:
—Hei, oameni buni! Oameni buni! Unde sînteţi, oameni buni? …

Pădurea îi repeta strigarea şi, cînd nu se mai auzea nimic, începea din nou.

Abia într—un tîrziu, doi soldaţi călări îi ieşiră în cale. Cîteva minute Măriuca nu putu scoate nici un cuvînt.

8.

Bunicul nu izbutise să închidă ochii. Piciorul îi ardea de parcă era băgat în foc. Se umflase şi în jurul rănii avea o pată mare roşie. Măriuca îi punea mereu un prosop muiat în apă rece şi—l întrebă dacă—l doare. Bunicul zicea că se simte mult mai bine, dar fruntea i se îmbrobona de sudoare şi—şi muşca buzele. Fata îi vorbea de o frunză de pătlagină pe care avea s—o găsească în grădină. Bunicul încerca să zîmbească şi o îndemna să se culce.

—Lasă căldarea cu apă lîngă mine. Am să—mi schimb eu prosopul. Tu urcă—te pe cuptor şi dormi. Nu trebuie să—i căutăm în coarne piciorului. E drept, a fost o zi mai grea ca celelalte. M—a lovit cu scîndura procletul şi în scîndura era un cui. Atît a fost! Mare lucru n—ar fi. Zvîcneşte. Se luptă rugina cu sîngele, dar într—o zi—două, la drum, cu piciorul. Dacă te culci, poate aţipesc şi eu. La amîndoi ne trebuie un pic de somn. Ce bun e somnul! Hai, ascultă—mă! Stinge lampa şi scoate cojocul din fereastră, să poată intra ziua pe geam cînd o sosi în sat.

Măriuca aproape că nu se putea ţine pe picioare. Cînd puse capul pe pernă simţi că se duce undeva în jos, dar că o ţin să nu coboare prea repede braţe moi şi calde. Şi o leagănă ca într—un scrînciob.

Nu putu adormi decît cu jumătate de trup. Auzea respiraţia bunicului şi zgomotul apei cînd îşi schimba prosopul, dar în acelaşi timp visa ceva neclar.

Alerga. Striga. Nu putea vedea. Întîmplările zilei şi ale nopţii se amestecau cu visul şi se schimbau în cu totul altceva. Cei doi soldaţi din pădure se prefăceau în copaci care vorbeau şi încercau să afle ceva de la ea . . . Apoi cana cu ceai, dată de căpitanul cu barbă neagră, se rostogolea pe jos şi rîdea. Şi nu ştia unde se află şi de ce intrase în bordei, sub pămînt, unde nu putea respira şi unde pereţii de lut galben veneau parcă spre ea, s—o îngroape.

Se smuci cu tot trupul şi fugi din vis. Se trezi şi pipăi lucrurile din jur. Era acasă. Se temea să nu adoarmă din nou şi să dea de acelaşi vis. Şi de aceea se întoarse pe partea cealaltă. Putea vedea laviţa bunicului. Dar nu—i auzi răsuflarea. Se gîndi cu spaimă că bunicul a murit şi strigă:

—Bunicule!

— Ce—i Măriuca?

—Nu dormi?

—Linişteşte—te, bea un pic de apă. Ai visat ceva rău?

—Nu, bunicule, n—am visat nimic. Şi Măriuca nu mai putu adormi.

Ropotul copitelor de cai mai alerga prin sîngele ei. Căpitanul a vorbit ceva la telefon şi îndată a intrat un flăcău înalt, voinic, cioplit parcă din piatră. Şi nici nu s—a dumirit bine Măriuca, şi s—au auzit afară şoapte. Şi flăcăul, sergentul, a ridicat—o c—o mînă şi a aşezat—o în şa, în faţa lui. Şi alţi zece cai cu călăreţi au pornit o dată cu ei. Albul rămăsese în urmă. Şi copitele băteau în pămînt . . . Şi pămîntul fugea. Şi fugeau copacii. Şi fîşîia noaptea ca o mătase… Şi alergau stelele … Şi caii scoteau aburi pe nas, săreau peste rîpi şi apucau cu dinţii dîmburile care se iveau în cale.

Sergentul o ţinea să nu cadă şi poruncea lunii să nu răsară. Măriuca se temea să n—ajungă prea tîrziu şi îndemna şi ea calul.

—Hai, repede! Hai, repede!

Din cînd în cînd întorcea capul în urmă şi vedea nori de praf şi uneori o pată albă care se ţinea după ei.

Soldaţii nu vorbeau nimic. Toţi purtau căşti de oţel, săbii, şi puşti în spinare. Caii sforăiau şi alergau ca nişte năluci negre.

Deodată sergentul a ridicat mîna dreaptă sus şi galopul s—a prefăcut în trap, iar trapul în pas. .

—Am ajuns — spuse el. Şi sărind din şa, o coborî şi pe Măriuca.

—Tu ai să rămîi aici cu caii, îi spuse el fetei.

Avea glas aspru, hotărît.

—Vreau să văd şi eu, vorbi Măriuca.

—Ai să auzi numai. Ştii despre ce e vorba.

Şi în vreme ce doi soldaţi rămaseră să ţină caii, ceilalţi se înşirară ca de atac şi porniră spre marginea pădurii care se zărea nu departe. Măriucăi i se făcu inima cît un purice.

Noaptea era limpede. Caii începură să pască. Cei doi soldaţi ascultau şi ei. Nu vorbi nimeni nimic. Parcă n—ar fi fost în valea aceea decît caii. Măriucăi i se păru că sînt deosebiţi de caii de rînd, care trag la căruţă şi ară. Parcă şi ei ştiau despre ce e vorba şi—şi şopteau pe la urechile ridicate cuvinte de—ale lor. Erau mult mai înalţi, mai puternici, mai învăţaţi. Păreau nespus de serioşi. Nu şi—i putea închipui jucîndu—se, alergînd de colo pînă colo. Aveau nume de generali vestiţi, de împăraţi şi purtau frîie din piele cu ţinte strălucitoare.

Timpul trecea greu. Soldaţii şi Măriuca se uitau din cînd în cînd spre pădure. îşi ţineau respiraţia ca să audă ceva. Măriuca încercă să—şi închipuie cum înaintează ostaşii prin pădure. Cum îi opreşte şi cum le face semne sergentul. Pe după copaci, cu puştile în mină, cu trupurile puţin aplecate înainte; cum îi vede bunicul şi nu pricepe ce se întîmplă.

Tîrziu, în pădure se auziră împuşcături. Din ce în ce mai dese.

—Aha! făcu unul din soldaţi. Ticăloşii n—au decît pistoale.

— De unde ştii? îl întrebă Măriuca.

—După cum pocnesc.

—Vorba, spuse celălalt. Că nu înţeleg ce fac.

Împuşcăturile se auzeau din ce în ce mai rar. Bubui o grenadă. Aşteptară. Dar nu se mai auzi nimic.

—Gata! Să mergem, spuse unul din soldaţi.

Încălecară. Măriuca porni pe jos în urma lor. Mergeau la pas.

Cînd au ajuns, tîlharii săpau o groapă. Doi din ei căzuseră şi trebuiau îngropaţi pe loc. Sergentul fuma pe o buturugă. Bunicul era lîngă el. Ceilalţi soldaţi stăteau pe marginea poienii, rezemaţi de copaci cu

armele întinse spre hoţi să nu fugă. Mai rămăsese un pic de jăratec din focul lor.

Cît de repede se petrecuseră toate, se gîndi Măriuca. îşi amintea şi parcă nu—i venea să creadă. Ar fi vrut să vadă cum îi îngroapă. Căzuse Păduchele şi Foamea. Dar sergentul cu chipul ca piatra îşi descreţi un pic fruntea şi nu îngădui.

Măriuca îşi mută perna. Nu—i venea bine nici într—un fel. Bunicul adormise adînc. Fata privi spre fereastra cu un singur geam. Afară se arătau zorile. Spre răsărit se lumina zarea. Nu se auzea nimic. Ce se întâmplase oare cu calul cel alb? Se rătăcise prin Pădurea Mare? Cine erau cu adevărat hoţii? Unde or fi stînd ei acum? Aveau să—i spînzure? Veneau oare de la duşmani?

Măriuca nu—şi putea răspunde la întrebări. Se gîndi să se uite cum avea să răsară soarele. Îşi aduse perna şi se aşeză la pîndă în faţa geamului. Văzuse destule răsărituri de soare. De fiecare dată o cuprindea o nelinişte. Dar dacă nu vrea să răsară? Dacă se întîmplă ceva cu el? Se rostogoleşte şi se duce de—a dura, ca o roată de foc, în altă parte. Şi cum îl aştepta la fereastră, fără să simtă, adormi cu braţele întinse cruce, cu părul răvăşit pe pernă şi cu fruntea îndreptată spre geana răsăritului.

9.

—Cred că am îmbătrînit mult în ceasurile cît am stat legat de copac, că iată—mi vin în? minte fel de fel de întîmplări care s—au petrecut demult. Vin singure fără să le caut, fără să le chem. Şi vin cum vor… Şi nu numai cînd stau culcat cu ochii închişi, ci şi în plină zi. Unele vin aşa de limpezi încît parcă se întîmplă acuma … Vin case care s—au dărîmat. Vin copaci care au fost tăiaţi. Vin ninsori şi ploi. Vin oameni care nu mai sînt. Şi vite de muncă vin. Şi cîini.

Mă gîndesc că poate am să mă prăpădesc într—o noapte şi nu ţi—am dat înţelepciune, nici tărie pentru lumea asta. Nu te—am învăţat să rabzi, nu te—am învăţat să te lupţi, nu te—am învăţat să urăşti, nu te—am învăţat să îndrăgeşti … Te—am lăsat să te joci, după placul tău. Mi—a fost milă de anii tăi fragezi şi puţini … Cum ai să mă pomeneşti tu după moarte!

Măriuca nu—i răspunse. Bunicul îşi aprinse luleaua, pufăi de cîteva ori şi continuă:

—Ce ştii tu despre mine? Ce ştii tu despre bunica ta? Tu uneori semeni cu ea, dar numai pentru cîteva clipe... Din războiul cu turcii venise veste în sat că am murit. Chiar şi cîţiva consăteni au spus că m—au văzut străpuns de săbii, că m—au îngropat pe—un cîmp pustiu şi că mi—au pus la cap o piatră galbenă. în ţară străină. Şi bunică—ta n—a plîns. Nu s—a bocit. N—a umblat pe la popi. Ci şi—a pierdut graiul. S—a făcut la faţă cum e şofranul. Era pe—atunci o iarnă grea de plezneau grinzile—n pod de ger şi căpeau păsările din copaci, îngheţate. Băteau viforniţe pe—aici şi se clădeau troiene şi veneau lupii din pădure şi urlau de foame pe uliţele satului. îngheţa apa în casă, iar pe ferestre se punea bruma de un deget. Ca să vezi afară trebuia să rîcîi cu unghiile şi să topeşti cu răsuflarea gheaţa …

—Ileana, aşa a voit Dumnezeu, încerca s—o mîngîie tata pe bunica ta. S—a prăpădit atîta amar pe lume în război. Ce putem face? Cu cine să ne luăm la bătaie? Auzi că l—au îngropat şi nu l—au mîncat fiarele ca pe alţii. Gîndeşte—te că ai prunc şi eşti încă tînără...! Spune măcar o vorbă! încearcă să plîngi.

Dar bunică—ta n—a scos un cuvînt. Mai bine de o lună. Parcă era o moartă ce se mişca din cînd în cînd prin casă. într—o noapte s—a trezit din somn şi a strigat:

—Tată, Ion trăieşte. Şi a început să rîdă şi să—şi joace copilul.

Străbunicul tău a crezut că noră—sa şi—a ieşit din minţi de—a binelea. Şi a început să—i spună că visele sînt mincinoase.

—N—am visat nimic, tată. Dar ştiu că Ion trăieşte.

Şi s—a apucat să—mi coasă cămaşă nouă şi mi—a împletit mănuşi. Şi mi—a tăiat obiele. Tata se uita şi tăcea. Nu ştia ce să creadă. Nu ştia ce să iacă. N—a vorbit cu nimeni despre spusele nurorii sale. Satul se umple repede de vorbe.

Într—o noapte, după ce şi—a adormit copilul, s—a gătit la oglindă, apoi s—a culcat. Au adormit cu toţii. Ea însă, bunică—ta, s—a trezit pe la miezul nopţii, şi—a pus un şal pe spate şi a ieşit afară. Tatăl meu n—a simţit nimic. Şi bunică—ta s—a aşezat pe prispă afară, ca vara. Era ger mare şi pe cer strălucea luna. M—a aşteptat şi n—a simţit gerul. Dar gerul a cuprins—o. Aşa am găsit—o, îngheţată, pe prispa casei. Căci în noaptea aceea m—am întors din război.

Bunicul tăcu o bună bucată de vreme, apoi îşi dezlegă piciorul şi puse pe rană altă frunză de pătlagină. Măriuca—l ajută şi băgă de seamă că mîinile bunicului erau fierbinţi ca focul. îi pipăi fruntea. Ardea.

—Bunicule, te simţi rău?

— Nu.

—Se te—nvelesc?

— Adă—mi cîrja mea de păducel.

—Dar ce vrei să faci?

—Să mă plimb. Moartea—i neroadă. Dacă te găseşte—n pat te ia mai repede. S—o amăgim noi puţin.

Piciorul îi era umflat ca un butuc. Pielea părea sticloasă. Sprijinit în cîrje, bunicul începu să umble de colo pînă colo prin ogradă. După faţa care i se crispa la fiecare pas, Măriuca îşi dădea seama că are dureri.

—Nu mi—am ieşit din minţi, fata mea, ci mă lupt. într—o zi spuneai că ţi—e urît, că n—ai cu cine te juca. Vrei să mă prinzi?

—Bunicule, ai să cazi.

—Se luptă rugina cu sîngele meu. Simt eu. Care—o fi mai în putere. Cum zvîcneşte răutatea strînsă în rană!

Şi bunicul se duse pînă în fundul grădinii, se întoarse, ieşi în uliţă, se opri la gardul ţaţei Măria, îşi şterse sudoarea şi spuse ceva printre dinţi. Măriuca îşi dădu seama că de grija bunicului aproape că uitase de Dumana. Văzînd ieslea goală şi capătul de funie stingher, o podidiră lacrimile. Biata Dumană! Fără ea ograda părea şi mai pustie. Cum de n—au putut—o apăra! Coborî în pivniţă şi nu găsi decît cîţiva cartofi şi un pepene. Se gîndi că va trebui să se repeadă pînă la vie. Bunicul intră în curte grăbit.

— Adă toporul, să fie lingă mine.

—Ai văzut ceva, bunicule?

—Nu. Dar cum de nu mi—a dat prin cap să iau toporul?

Bunicul se făcu alb la faţă şi se sprijini de poartă.

—Ce ai, bunicule? Nu—i răspunse.

—Bunicule, bunicule!

—Nimic. S—a învîrtit puţin lumea cu mine. Ajută—mă să ajung pînă la prispă.

După ce—l sprijini, Măriuca aduse un ţol şi—l întinse. Cînd îi dezlegă piciorul, băgă de seamă că umflătura se spărsese.

—Asta a fost! spuse bunicul. Iese afară răutatea. Sîngele a biruit rugina. Nu mă mai doare. Lasă—mă să apăs eu în pulpa piciorului. Vezi? Venin! Dacă ajungea la inimă!… Acuma să las rana în faţa soarelui. Sfîntul soare! Cred că o să aţipesc puţin. Nici ieri noapte, nici azi—noapte n—am dormit. M—am făcut numai. Al naibii cui! Şi era doar al meu, din gardul meu. Dar a ţinut cu nemernicul.

Bunicul a dormit mai bine de două ceasuri. Măriuca a fiert cartofi şi a făcut o mămăligă, într—o oală de lut a găsit puţină brînză şi în alta o lingură de untură. Pepenele era roşu la miez şi dulce. Bunicul mîncă încet şi vorbi de drumul pe care aveau să—l facă la vindecarea piciorului.

Cam pe la amiază intră în ogradă Dumitru Ilie. Fruntaşul. Faţa lui răspîndea seninătate şi voie bună. în ostaşul cu puşcă şi centiron mai întârzia copilul gata de joacă şi năzdrăvănii. Ochii iscoditori îi umblau ca două mărgele negre sub sprîncenele mirate, ca trase cu pana, iar în colţul gurii purta un zîmbet luminos, pe care nu i l—ar fi putut umbri nimeni, întîi îşi aruncă jos capela, apoi pe rînd îşi scoase din spinare puşca şi raniţa. Raniţa era grea. De ea erau prinse mantaua, pătura, făcute sul, şi casca nouă—nouţă. După aceea îşi săltă pe după gît sacul de merinde în care—şi ţinea gamela şi lingura. Numai binoclul îi rămase pe el. Centironul, cu cartuşierele, cu bidonul şi lopata, îl agăţă de un cui din stîlpul prispei.

—Straşnic arde! spuse Dumitru, descheindu—se ia gît şi făcîndu—şi vînt cu palma.

—Şi cu atîtea … zise bunicul.

—Ca melcul, cu casa în spinare. Schimbară vorbe fără însemnătate despre apa rece din fîntînă, despre vreme, despre sănătate. Bunicul nu îndrăznea să—l întrebe de ce a venit, iar fruntaşul tot amîna să ia vorba despre treburile militare.

Numai ochi şi urechi, Măriuca stătea ghemuită pe un butuc de lemn.

Aflară că e voluntar, că împreună cu alţi colegi de şcoală s—au prezentat la Cercul de recrutare şi au cerut să fie trimişi pe front. Şi că nu—i pare rău. Mai aflară că n—a fost bolnav niciodată şi că nu—şi

aduce—aminte să se fi simţit vreodată împovărat de tristeţe. În cele din urmă spuse că ar fi dorit să tragă un pui de somn în vîrful nucului, în culcuş. Bunicul zîmbi.

—Dacă numai pentru asta ai venit la noi, odihneşte—te în voie.

—Nu ştiu de cînd n—am mai dormit ca lumea.

Bunicul şi Măriuca s—au uitat unul la altul şi au rămas de veghe lingă puşcă şi raniţa fără să scoată un cuvînt. Bunicul se gîndi la multe şi—i urî pe regi şi împăraţi, pedepsindu—i în minte în fel şi fel de chipuri. Se gîndi la vieţile tinere care pier, la lacrimile care se varsă, la focul care nimiceşte. Se gîndi la cei ce pribegesc pe la uşi străine şi la neodihna oamenilor. îi blestemă pe duşmani şi—i întrebă ce caută pe la vetrele noastre, pe ogoarele noastre, prin ţintirimurile noastre. Se întrebă cînd se vor astîmpăra neamurile pămîntului şi nu vor mai porni cu urgie şi moarte unele împotriva altora… Dar puşca de lîngă el parcă—l mustra şi—l făcea prost.

Măriuca se uita la coroana nucului şi nu se gîndea la nimic deosebit.

Nu se mişca nici o frunză. Numai o gîză, pe uri glas mai subţire decît firul din pînza păianjenului, îi cînta, în înălţime, soarelui.

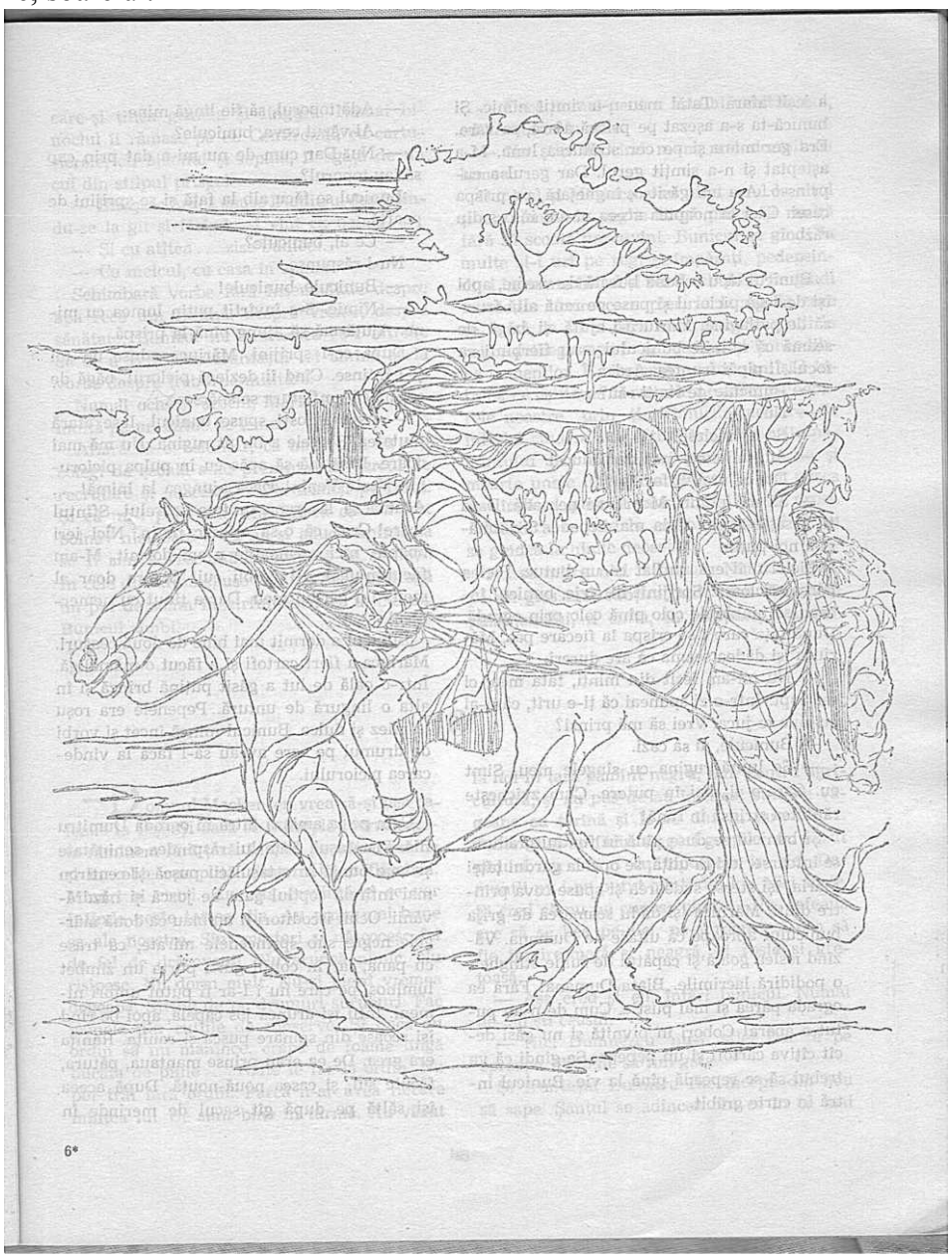

10.

—Domnul Mackensen vrea să—şi bea cafeaua la Iaşi. Şi dacă se întîmplă lucrul acesta fămînem fără ţară. Intrăm pe mîini străine şi în robie cumplită. Sînt mulţi şi flămînzi. Mîndri şi cruzi. Au altă credinţă şi se vor întinde peste tot ca rîia. Au arme mai bune ca ale noastre. Sînt meşteri şi născocesc fel de fel de drăcovenii. Nu aruncă nimic. Nu risipesc. Nu dorm mult. Nu—şi pierd vremea degeaba. Strîng de pe drumuri şuruburi. Fac gamele din cutiile de conserve. Şi dacă au ordin să nu mănînce, crapă de foame lîngă bucata de pîine. . . Toate le fac la ordin. Nu pot trăi fără ordin. Parcă n—ar avea fiecare mintea lui. Se simt bine în turmă. Au văzut la noi în ţară pămînt negru, bun pentru agricultură, şi au pus de au încărcat sute de vagoane cu ţărînă şi le—au dus în ţara lor… Poate că şi—au făcut singuri gropile. Au văzut păduri, au intrat cu topoarele în ele. Dar munţii nu i—au putut clinti din loc. Nici apele. Şi cred că nu ne cunosc bine. . . Nu, cafeaua are să se bea pe—aici, pe—aproape, şi n—o să fie înmiresmată şi neagră, ci roşie şi greţoasă.

—Aşa cred şi eu, întări bunicul. Numai de—am şti ceasul.

—Nici Dumnezeu nu—l ştie. Dar e pe aproape. Trebuie săi fim gata.

Şi fruntaşul Dumitru Ilie începu din nou să sape. Şanţul se adîncea din ce în ce mai mult. Măriuca se uita la bucăţile de argilă proaspete azvîrlite afară, la faţa ostaşului care cînd se ascundea, cînd se arăta, ca într—o joacă, şi la nucul ce trebuia să ia parte la luptă ca un viteaz. Copacul părea mai falnic, mai înalt şi mai neclintit.

O vreme nu se auzi decît hîrşîitul hîrleţului în pietrele nisipoase din fundul gropii şi respiraţia grăbită a săpătorului care—şi aruncase de pe el cămaşa udă ca de ploaie. Mormanul de ţărînă o făcu pe Măriuca să se gîndească la ţintirim, iar izbirea în adînc a uneltei, la comorile îngropate de pitici ori de uriaşi, pe vremea cînd în acele locuri se întindea un codru întunecos, cu copaci cît turnul bisericii de groşi, în ale căror trunchiuri se puteau săpa ascunzători.

—Nu, eu cred că n—aveţi unde să vă duceţi, bunicule, vorbi Dumitru stînd să mai răsufle pe marginea şanţului. In spatele satului, în pădure, se instalează ai noştri. Podul de peste Şiret a fost rupt de ape! în dreapta nu—i bine din altă pricină. în faţă nici atîta. Şi—apoi, piciorul care te mai supără. L—am întrebat pe comandant şi el s—a uitat în sus şi—a zis că eşti soldat vrednic. Pe Măriuca o s—o pitim în fundul pămîntului. îi facem un castel pe măsura ei. îi lăsăm pîine, apă şi conserve. Şi cînd se isprăveşte nunta, o aducem la lumină.

Măriuca rîse şi—i întinse lui Dumitru un ciorchine pe jumătate dulce, pe jumătate acrişor.

—Ei, dacă s—ar putea, am trimite—o la ai mei. Dar e departe. Acolo s—ar împrieteni cu Doina. Şi mama ar avea două fete.

Bunicul strînse din umeri. Dumitru strivi în dinţi cea din urmă boabă de strugure şi sări în groapă.

La scăpătatul soarelui şanţul—adăpost era gata. Muncise aproape o zi la el. Bunicul încercase să—l convingă că pivniţa lui, de sub casă, e destul de bună împotriva schijelor şi a gloanţelor. Dar cînd văzu ce formă are şanţul, tăcu. Dumitru îşi îmbrăcă vestonul de doc direct pe piele. îşi trecu degetele prin păr şi zise:

—Am avut noroc de pămînt bun. S—a săpat uşor. S—ar putea să nu folosească la nimic. Să nu fie nevoie de el. Cîte şanţuri, cîte tranşee au fost părăsite chiar în momentul în care erau gata. Trebuie să vă fac şi dumneavoastră unul. N—am încredere în pivniţă. Adăposturile acoperite nu—mi plac. Simt că mă înăbuş în ele. Şi—apoi, nu vezi ce se întîmplă în jurul tău. Dacă dintr—o prostie de—a mea ar trebui să mă împuşte, nu m—aş lăsa legat la ochi. Nu trebuie dată nici o clipă de lumină din viaţa noastră nimănui. Din şanţul ăsta mai scapi. Dar dacă se prăbuşeşte acoperişul de pămînt peste tine, te îngroapă de viu. Numai de asta mă tem. A dracului treabă! Dar n—o să ştie nimeni unde sîntem.

Şi, după un răstimp de gîndire, adăugă în şoaptă:

—Aflaţi că şi noi sîntem tari. Tari ca piatra. Ca oţelul. Avem tunuri noi—nouţe. Lucesc. Şi nu sar în sus ca berbecii. Avem şi mitraliere. Ce secerători! Şi puşti… Nu mai sîntem ca la început, doi pe—o puşcă. Şi minte avem. Minte nouă. Nu mai pornim la atac unul lîngă altul, cot la cot.

Şi uitîndu—se în jur, zise:

—O să—i batem măr. O să ne—ajute pămîntul. O să ne—ascundem în el şi—o să—l prăbuşim peste ei. Doamne, cîte morminte o să fie! N—or să ajungă pădurile pentru cruci.

Bunicul oftă, iar Măriuca se uită în cîmp să—şi închipuie crucile.

—Acum încep puiul de şanţ. Un şanţ mic, îngust. Adînc de două rînduri bune de hîrleţ. Firul de telefon

trebuie adăpostit. El e ca o vînă prin care curge sîngele. Dacă o tai, mori. În război, firul de telefon e firul vieţii. Azi am vorbit cam mult.

Şi Dumitru Ilie începu să traseze cu vîrful tîrnăcopului drumul cablului de telefon. De la nuc spre dreapta, pe sub gard, apoi în cîmp, mult în cîmp, pînă aproape de rîpa săpată de ploi.

Bunicul făcu rost de prin magaziile vecinilor de încă două hîrleţe şi împreună cu Măriuca porniră să—l ajute pe Dumitru.

—Sîntem ca şi ostaşi, Măriuca. Nu putem sta cu mîinile în sîn.

—Dar piciorul, bunicule?

—Se mai dezmorţeşte.

La început Dumitru nu voia să—i lase, dar pe urmă nu avu încotro. Pînă să apună soarele şanţul ieşi din ogradă.

În cîmp bunicul găsi o ciupercă făcătoare de minuni. Mică şi rotundă ca un ou. Uscată, cărămizie şi cu miros greu. Îşi dezlegă pansamentul dat de fruntaş şi scutură ciuperca peste rană. Curgea din ea un praf înecăcios.

Răsăriseră stelele şi ei tot mai săpau. Nu scoteau nici un cuvînt. Cînd puşca rămînea în urmă, Măriuca se repezea şi o aducea la picioarele lui Dumitru. Bunicul îşi scuipa în palme şi măsura din ochi lungimea şanţului care părea un şarpe negru ce se strecura pe nesimţite înspre miazănoapte. Se auziră de peste deal cîteva bubuituri, ca o tuse înăbuşită. Un avion bîzîi la mare înălţime; Dumitru îi încredinţa că—i românesc. Spre amiază cerul se înnora, dar norii erau foarte sus şi nu arătau semne de ploaie. Măriuca făcuse o băşică în palma dreaptă dar nu spuse. Dumitru şi bunicul săpau încălţaţi, numai ea era desculţă. începu s—o doară scobitura tălpii. Ţărîna încălzea încă. Greierilor nu le păsa de nimic.

—Destul, spuse după un răstimp Dumitru şi comandă, în glumă: în flanc cîte unul adunarea. Mîine isprăvim, ne întîlnim cu băieţii care instalează firul.

Degeaba a încercat bunicul să—l convingă pe Dumitru să se culce în camera de oaspeţi. Prispa era destul de bună pentru oasele unui oştean tînăr. După ce mîncară, bunicul coborî în pivniţă cu hîrleţul în mînă şi se întoarse cu o sticlă de ţuică.

—Asta—i ca untdelemnul, îţi scoate oboseala din sînge.

Dumitru bău o gură, o lăudă, dar spuse că e pentru vreme de pace. Bunicul, după ce gustă şi el, astupă sticla şi povesti o întâmplare de pe cînd umbla în cărăuşie.

—Eram băietan şi aveam noi pe atunci o pereche de boi frumoşi, cu nişte coarne mari şi aduse ca săbiile turceşti. îşi era mai mare dragul să pleci la drum cu ei. Puteai să dormi în car fără grijă. Cînd ajungeau la răscruci se opreau singuri. Dacă nu te trezeai, scîrţîiau jugul. Şi atunci te uitai unde te afli şi spuneai „hăis" ori „cea", după cum era nevoie şi iarăşi îţi vedeai de somn. Ei, şi eu tot mă lăudam cu boii mei. Odată, la un drum mai lung, mi—am luat şi o ticăloasă de sticlă cu ţuică. Se răcise vremea şi mă gîndeam că o să—mi ţină de cald. Din fire nu sînt lacom. Merg—merg, trag un gît şi încep a mă gîndi, ca omul singur pe drum. Ba mi se pare că—i tîrziu, ba că s—a prea întunecat, şi de fiecare dată mai prindeam curaj, cum se spune pe la noi. Şi curajul din sticlă m—a ajuns pe ia miezul nopţii şi am zis, ia să aţipesc eu, am boi burii şi înţelepţi. Şi—am adormit buştean. Cînd mă trezesc era ziua albă. Pe unde—oi fi, mă—ntreb şi mă ridic în capul oaselor. Rămîn năuc. La jug nu erau boii mei, ci nişte juncani. Slabi. Ogîrjiţi. Unul alb şi altul negru. Măi, poate visez. Şi—mi dau un pumn în frunte. Nu visam. Şi nu era nici carul meu. Şi nici traista mea cu merinde. în loc de lemne de foc aveam nişte piatră de var. Strig la boi. Se opresc. Mă uit la drum, nu—l cunosc. Nu văd nici un drumeţ pe care să—l întreb. Mă crucesc, mă—nvîrtesc pe loc şi nu ştiu ce să fac. Mîngîi dobitoacele. Blînde, dar fără gură. Caut în traistă: o bucată de mămăligă şi—un praz verde. Dejug boii, îi las să pască pe marginea drumului şi eu prind să strig, să fluier. îmi venea să turbez. Trece o bucată de vreme şi numa ce—aud:

—Hoţii! Hoţii! Prindeţi hoţii! Mi—au furat carul cu boi cu tot!

Na! Mai dau şi de belea. Mai intru şi la închisoare. Atunci rup un băţ dintr—un copac şi mă fac drumeţ pe jos. Pornesc calea—ntoarsă. Las boi şi car în plata Domnului. Şi iese unul dintr—un lan de porumb şi m—apucă de gît:

—N—ai văzut un car cu boi?

—Ba am văzut. Nu—i departe de aici.

—E om în car?

—Nu m—am uitat, că eu am necazurile mele.

Şi—atunci izbucnesc din porumb mai mulţi şi rîd şi rîd. Îi cunosc. Erau ca şi mine, tot băietani. Mi—o făcuseră. M—au schimbat cît dormeam.

Dumitru rîse cu poftă.

11.

Dacă pe fiecare puşcă stă cîte—o moarte călare şi înseamnă într—un caiet, nevăzut ca şi ea, numele celor străpunşi de glonţ, atunci în binoclu, de bună seamă, se află un ochi de pasăre măiastră, se gîndea Măriuca, privind prin binoclul lui Dumitru, veselă şi fericită de cîte ori îl ducea la ochi. Îi spuse că nu i—ar mai trebui nimic pe lume dacă ar avea un binoclu.

—Asta—i o nimica toată, vorbi Dumitru. Tu de unde să ştii dacă n—ai ieşit din sat niciodată? Sînt binocluri prin care vezi în apă, ca—n palmă, pînă în adînc. În fluvii, în mări. Te uiţi prin el şi numeri peştii pe degete, caracatiţele, corăbiile înecate, cetăţile. Dacă te uiţi în pămînt vezi izvoarele fîntînilor cum umblă besmetice pe întuneric, şi mai ales vezi comorile. Stau ascunse de li se urăşte, brăţări de aur, colierele de pietre scumpe, coroane de crai şi crăiese şi bănet. Bănet să—l rîneşti cu lopata, ca pe gunoi. îţi alegi comoara care—ţi place şi te—apuci de săpat… Asta—i cel mai prost binoclu. Ce vezi cu el? Oameni, copaci, iepuri. Pentru război.. . merge.

Măriuca se uită în ochii lui să afle dacă o crede proastă şi rîde de ea. Nu—şi putu da seama. îi ţinea pe jumătate închişi.
—Sînt şi altfel de binocluri, continuă Dumitru. De căutat prin cer.
—Şi te poţi uita la Dumnezeu?
—Nu, că te dor ochii, dar pe sfinţi îi vezi ca în biserică. Umblă de colo pînă colo să mai afle cîte ceva de pe pămînt. La mulţi li—i dor de acasă. Dar nu te gîndi să ai asemenea binoclu. Nu se vînd decît babelor. Cel mai grozav binoclu e acela însă cu care te poţi uita în om. Ca în copac. îi vezi inima cum bate, îi vezi mintea cum îi umblă. Mintea—i ca o moară de vînt, numai că nu o învîrteşte vîntul, ci gîndurile… Te uiţi şi—ţi dai seama ce fel de om este. Dacă e tîlhar, rău, mincinos, te fereşti de el.
—Şi altele nu mai sînt?
—Nu.
—Hai, mai spune, mai spune. Şi mie—mi place să născocesc, dar nu mă pricep aşa de bine.
—Ce să născoceşti?
—Lucruri care nu sînt.
—Cum nu sînt? Ce, eu am minţit?
—Nu, ai visat.
Dumitru îşi aprinse o ţigară, se întinse pe iarbă sub nuc cu ochii închişi. Măriuca încerca să îndepărteze casa, fîntîna, uitîndu—se invers prin binoclu.
—Doina ar fi crezut tot ce ţi—am spus ţie, zise Dumitru.
—Dacă vrei, cred şi eu …
—Nu, nu vreau.
—Doina n—ar fi tras nici cu puşca. E—atît de fricoasă! Are o prietenă şi mai fricoasă decît ea. Cînd stau amîndouă se sperie una pe alta şi tremură. Tu ai tras ieri cu puşca în pivniţă ca un ostaş adevărat… Ţi—am spus s—o ţii bine în umăr. Te mai doare?
—Nici ieri nu m—a durut. M—a împins puţin. Mi—a plăcut cum s—a stins luminarea. Dacă nu căscam gura, asurzeam?
—Poate că nu. Dar mai bine că m—ai ascultat … Dacă te—aş putea trimite la mama să stai cu Doina, mi s—ar lua o piatră de pe inimă.
—De ce?
—Eşti năzdrăvană şi mă tem să nu faci vreo prostie.
—Ce fel de prostie?
—De exemplu, cînd eu voi spune să nu ieşi din adăpost, tu să ridici chiar atunci capul ca un ţîstar… Doina ar sta nemişcată. Poate pentru că mă ascultă o iubesc eu atît de mult.
—Ce fel de ochi are Doina?
—Ţi—am spus, cam ca ai tăi.
—Ea vede noaptea?
—Dacă—i lumină, vede.
—Eu văd pe întuneric.
—Păi ce, eşti pisică?
—Poţi să—l întrebi şi pe bunicu. Văd ca ziua.
—Poate numai ţi se pare. Şi eu am vedere bună. Un observator de artilerie trebuie să aibă ochi sănătoşi.
—Dar noaptea cum vezi?
—Nu ca ziua.
—Eu văd şi prin iarbă.
—Şi ce vezi?
—Furnici, vaci de—ale lui Dumnezeu, rădaşte, cărăbuşi, gîndaci…
—Şi eu văd vietăţile mici.
—Dar nu ca mine.
Dumitru se ridică într—un cot şi aruncă ţigara.
—Să—ncercăm care vede mai bine.
—Uite, zise Măriuca, spune—mi ce urcă acum pe trunchiul nucului, pe lîngă scară?
—Furnici.
—Ce fel de furnici?

—Cum ce fel? Furnici! …
—Urcă o armată de furnici roşii.
Dumitru se apropie de copac:
—Ai dreptate.
—Vezi brusturele de sub gard? Ce—i pe frunza cea de sus?
—O buburuză.
— Nu—i adevărat. E Vaca Domnului.

Dumitru alergă spre brusture. Rîse. Se scarpină după ceafă, apoi se îndreptă către raniţa lui; desfăcînd două cureluşe mici, scoase un binoclu de cîmp. Apoi, apropiindu—se de Măriuca, spuse:
—E al tău. Mă gîndeam să i—l dau Doinei cînd va fi mare şi va pleca în excursie prin munţi, cu mai multe fete şi mai mulţi băieţi, dar binoclul vrea să fie al tău. Găsesc eu unul şi pentru Doina.

Măriuca şi—l potrivi pe după gît şi nu ştiu ce să spună. Se uita la Dumitru, îi jucau ochii şi rîcîia cu piciorul în ţărînă. Dumitru o mîngîie pe creştet.
—Urcă—te în Observator şi raportează—mi ce vezi înspre miază—noapte.

Măriuca o zbughi în nuc, fără să folosească scara.
—Nu văd nimic.
—Ce înseamnă nimic?
—Nu văd oameni.
—Spune—mi ce vezi pe teren.
—Un prun uscat. Apoi un lan de porumb. E al lui Gavrilă Tunsu'. Are şi—un dovleac mare, galben. în dreapta, doi pui de nuc. Unul e strîmb. Zboară o barză bolnavă. Fuge un şoarece spre rîpă. Bate vîntul. Văd un om.
—Ce face?
— Stă jos şi fumează.
—Cum e îmbrăcat?
—Nu—i om, e soldat… Şi—acum lasă—mă să mă joc cum vreau eu cu binoclul.

Măriuca n—a avut vreme să cerceteze toate depărtările, că şi auzi de jos glasul lui Dumitru :
—Hai, coboară repede şi intră în casă.

Măriuca se ghemui pe laviţă lîngă fereastră, în ogradă intrară patru soldaţi. Aduseră un aparat telefonic şi cablu. Cîţiva saci cu merinde încărcaţi cu pîine neagră şi cutii rotunde. Soldaţii meşteriră ceva la aparatul de telefon, îi legară nişte fire împletite şi unul, ţinînd în spinare un fel de mosor, porni deşirînd firul pe şanţul cel îngust. Doi, cu lopeţile astupau şanţul şi bătătoreau ţărîna. Unul din soldaţi rămase lîngă aparat. Nu—l vedea bine, căci sătea cu spatele spre ea. Bunicul îşi freca palmele ca şi cum ar fi voit să facă şi el ceva, dar nu—şi găsea nici un rost.

Doi ofiţeri stăteau de vorbă cu Dumitru. Pe unde intraseră? . . Arătau ceva spre miazăzi şi Dumitru ducea mereu mîna la capelă. Pe urmă se urcară toţi trei în nuc. Crengile copacului se clătinau. Măriuca îşi făcu de lucru la fîntînă. Scotea apă şi o turna într—o covăţica de lemn. Cînd se umplea covăţica o răsturna peste picioare. Trăgea cu urechea, dar nu pricepea nimic. Numai vorbele lui Dumitru erau limpezi: „Am înţeles! … Se vede perfect… Aveţi toată încrederea". Dar ce înţelegea el, ce vedea, nu—şi putu da seama. Ştia că nucul ei va primi un nume şi că—i va ajuta pe—ai noştri. Umplu de trei ori covăţica şi o răsturnă, iar în cele din urmă să apucă să spele o cămaşă pe care o găsi pe gard.

Văzînd că cei din nuc nu coboară, îşi luă coşul şi custura şi porni la vie să aducă struguri şi cartofi.

Cînd se întoarse acasă bunicul, soldatul cel nou şi Dumitru săpau de zor un alt adăpost în spatele casei. Telefonul sună de cîteva ori. Soldatul cel nou vorbi cu cei de pe fir, zicînd doar:
—Bine, bine, binee . . .

Pe urmă îi spuse Măriucăi: ...
—Să ştii că mă cheamă Vasile. Badea Va—sile, soldatul.

Badea Vasile era om slab, negricios la faţă şi cu ochii şireţi.
—Diseară stăm noi de vorbă mai mult. Şi luîndu—şi hîrleţul începu să sape şi să cînte încet, popeşte, pe nas. Bunicul era parcă mult mai bătrîn. Iar Dumitru părea dus pe altă lume.
—Aţi văzut guzganii? îi întrebă Măriuca.
—Care guzgani? se miră bunicul. Măriuca povesti cum îi văzuse ea. Cei trei se sprijiniră în cozile hîrleţelor.

Cum stătea lîngă un butuc de vie, auzi în susul dealului o mulţime de glasuri mici şi, cînd se uită, văzu cum vin la vale, parcă alungaţi de cineva, o mulţime de guzgani, toţi cu cozile ca de sîrmă. Veneau în rînd ca o adevărată armată, pe un drum făcut de şuvoiul apelor. Şi ea credea că aveau căpetenii, căci unul mergea singur în capul unei turme. Şi se ridica în două labe şi chiţcăia şi ceilalţi îi răspundeau toţi dintr—o dată, arătîndu—şi dinţii ascuţiţi.

Parcă pierduseră ceva pe jos şi căutau, căci se roteau pe loc. Curgeau ca o apă roşcată—vineţie şi nici unul nu îndrăznea să iasă din rînd. Se vedea că unii din ei erau bătrîni, după blănile învechite, roase, şi se deosebeau de cei tineri, al căror păr strălucea. Mai toţi ţineau cozile sus, ca nişte suliţe gata să străpungă, dar era şi cîte unul caraghios, fără coadă, lăsată poate în vreo capcană sau în vreo încăierare. Ochii lor mici cît boabele de neghină aveau luminiţe aprinse şi mustăţile lor adulmecau în văzduh. Cîteva ciori care ciuguleau pe mirişte s—au speriat şi au zburat ca luate de vîrtej. Trecînd prin dreptul viei au coborît fără să intre în ea. Cu toate astea, Măriuca a fost nevoită să se urce în vişin. Se gîndise la început să le iasă înainte cu un arac, să—i sperie, să—i alunge, dar îşi aminti de întîmplarea unui morar care a fost mîncat de guzgani. Cine ştie, poate erau printre ei şi dintre aceia ce umblă prin închisori şi rod urechile şi nasturile, glesnele şi mîinile tîlharilor şi ucigaşilor, cît şi pe ale celor căzuţi în năpastă.

Cînd au intrat în porumb s—au căţărat pe coceni, cîte zece—douăzeci la un loc, şi au prins a roade pănuşile. Iar cînd au dat de boabe au început a se încaieră între ei, a se muşca, a se lovi cu labele. Şi nu rămînea în urma lor nici un grăunte. Porumbul fîşîia de parcă trecea vîntul prin el. Şi cînd au ieşit din porumb au luat—o la vale, tot unii lîngă alţii, ca o armată care se duce să se bată cu cineva. Abia atunci Măriuca a pornit după ei. Dar nu în urma lor, ci mult pe ocolite. Turma guzganilor a trecut prin partea de miazăzi a satului şi apoi s—a scurs spre Şiret.

La malul apei s—au oprit să se odihnească şi să stea de vorbă în graiul lor. Parcă—şi pierduseră capetele, aşa alergau de colo pînă colo, se muşcau de după ceafă, chiţcăiau şi se ridicau în două labe, voind să vadă mai bine… întîi au sărit cîţiva în apă şi au început să înoate. Şi—apoi turma s—a aruncat de—a valma şi a prins să se lupte cu Şiretul care voia să—i înece şi să—i ducă de—a rosto—golu' la vale. Cîţiva s—au ascuns sub sălcii. N—au voit să se bage—n apă. Tremurau şi se fereau de alţii. Unii se înecau pe la bulboane, unde apa se—nvîrtea pe loc. Dar cei mai mulţi au ajuns pe malul celălalt şi, uzi leoarcă, încercau să urce peretele nisipos şi fierbinte. Destui alunecau şi cădeau în rîu şi iar începeau să se caţere.

—Pe urmă nu i—am mai văzut, încheie Măriuca. Credeam că i—aţi auzit chiţcăind.

—Nu, nici pomeneală, spuse bunicul. De ce nu ne—ai dat de veste? Asemenea lucruri nu se văd în fiecare zi. Numai de n—ar purta ciuma cu ei.

—Cînd i—ai văzut, visai? întrebă Dumitru.

—Nu mă credeţi? Vreţi să mă jur?

—Nu—i nevoie, interveni Badea Vasile. Eu cred. Dobitoacele n—au grai ca al nostru şi nici minte, dar simt primejdia mai bine ca noi.

Dumitru se uită la Măriuca şi o dojeni, jucînd degetul arătător. Măriuca rîse şi se apucă să cureţe cartofi, în vreme ce ceilalţi începură din nou să sape pămîntul. Telefonul ţîrîia din ce în ce mai des. Cei care îngropau firul verificau mereu aparatul, fie că era nevoie, fie ca să le treacă mai repede timpul. Pînă în seară era încă mult. Soarele nu se grăbea. Ziua se arăta lungă, dar era altfel lîngă oameni. Satul parcă nu mai era atît de pustiu. Cineva întreba prin telefon de el.

O dată cu telefonul şi cu pachetele de cartuşe învelite în hîrtie unsuroasă venise şi aşteptarea. Ochii căutau mai mult ca altă dată în toate părţile. Urechile prindeau zgomote mărunte. Umbrele căpătau înfăţişări ciudate. Depărtările păreau pline de taine. Aşteptarea se plimba nevăzută pe uliţele satului. Urca pe acoperişurile caselor. Se uita în fîntîni şi nu adormea nici o clipă. Aşteptarea era stăpînă. Ea, numai ea putea să—şi schimbe înfăţişarea de la o clipă la alta. Să se prefacă într—o zare lăptoasă, în văzduh încins, în frunză, în gîză în aripă de vînt. Şi nu semăna cu aşteptarea din răscrucile de drumuri, nici cu aşteptarea din gări, nici cu aşteptarea nunţilor de toamnă şi a hramurilor, nici cu aşteptarea copiilor pe la porţi, nici cu aşteptarea zorilor de zi… Avea pîcle, avea plumb, avea nelinişte multă. Avea întrebări, avea teamă.

Cei trei bărbaţi o simţeau prin preajmă, dar nici unul nu aducea vorba despre ea. Tăcuţi îşi ascultau gîndurile.

Bunicul avea un turc care de cîteva vreme i se arăta mereu în vis, noaptea, şi nu—l lăsa să se

odihnească. Un om cu faţă neagră, cu mustăţi lungi lăsate în jos, cu ochii ca albuşul de ou fiert. Purta şalvari groşi şi avea la brîu un hanger mare, încovoiat. Se repezea în redută să—i taie capul, iar bunicul nu se putea apăra, nu putea fugi, nu putea striga. Cînd simţea fierul pe beregată se trezea din somn plin de năduşeală. Scuipa, îşi clătea gura cu apă şi nu mai închidea ochii o bună bucată din noapte. Cu un an în urmă îl văzuse şi în cartea de citire a Măriucăi. Şi din carte, şi din vis, turcul i se părea cunoscut. Se încăierase el cu mulţi osmanlîi în război, dar pe acesta nu şi—l amintea. Dacă ar fi fost adevărată întîmplarea cu hangerul, n—ar fi avut cum să scape de moarte. Şi cu toate astea, tocmai de la capătul atîtor ani, turcul venea în vis cînd voia el. În vis bunicul îşi aducea aminte că l—a mai visat şi altă dată, dar cu toate astea nu se putea trezi pînă cînd turcul nu—i punea hangerul pe grumaz. Şi—a schimbat perna, s—a mutat pe altă laviţă, a citit din Biblie, dar arapului nu—i pasă. Holbează ochii albi şi se apropie. Cît a băut seara un pahar cu ţuică, turcul nu s—a arătat. îi vine şi a rîde bunicului. N—a dat el niciodată prea mare crezare viselor, cu toate că o viaţă—ntreagă l—au chinuit. Cîte n—a visat! Şi pe cîţi! Dar cum s—au arătat aşa s—au dus. Pe cînd turcul, parcă ar fi tocmit. Acum, cînd nu mai are nici o picătură de rachiu, vrea să—l doboare cu osteneala.

Badea Vasile se gîndea la un cal al său care s—a umflat de—o buruiană şi—a pierit sub ochii lui. Şi nu l—a putut ajuta cu nimic. Dacă i—ar fi dat borş de tărîţe, dacă i—ar fi spart burdihanul şi i—ar fi pus o ţeava de stuf, să iasă aburul otrăvii afară, dacă i—ar fi luat sînge? … De atunci nu s—a mai putut ridica din sărăcie. Cu pielea calului a cumpărat o scrumbie şi un litru de rachiu: „Na, le—a spus copiilor şi nevestii, să—i facem pomană, că alt cal nu mai avem pe ce lua". Şi aşa a fost. A făcut sapa plug şi spinarea căruţă şi de la an la an a rămas tot mai în urmă. De atunci mereu se mustră că n—a putut să—şi scape vita de la moarte. Poate că ar fi avut alt rost în sat.

Uneori izbuteşte să vindece calul şi—l ţesală, îi dă să mănînce mămăligă din palmă, îl mîngîie, şi—l dojeneşte: „Măi, ce era să—mi faci, dintr—o buruiană!" Dar cînd se trezeşte din închipuire se umple de amărăciune.

Dumitru Ilie se gîndea la adăpostul pe care—l săpa din ordinul comandantului de divizion: „Să fie rezistent. Un rînd de drugi, un rînd de ţărînă. Un rînd de drugi, un rînd de ţărînă". Şi tot aşa.

Numai Măriuca nu simţea gheaţa aşteptării. Inima îi era plină de linişte. Telefonul înveselise ograda cu zvonul lui de clopoţel. Abia aştepta să—l vadă instalat în nuc şi, după cum îi făgăduise Dumitru, chiar să înveţe să vorbească la el. Bătălia avea să treacă repede la vale. Şi trebuiau să se întoarcă în sat toţi băieţii şi toate fetele de seama ei şi aveau s—o întrebe cum a fost.

—Bine—a fost. Am depus jurămîntul ca orişice soldat, am primit armă şi—am luptat. Nu—i mare lucru. Trebuie numai să ai curaj.

Şi Măriuca îşi închipuia cum o înconjurau şi o invidiau.

—E vorba să—mi dea şi o decoraţie de aur… Acum lăsaţi—mă în pace. Trebuie să plec la cea mai mare şcoală din ţară. Am să vă scriu de—acolo. Cu decoraţia primită mă urc în tren şi nimeni nu spune nimic. Mă salută numai şi—mi fac loc. Merge şi bunicul cu mine. El ştie şcoala. A văzut—o. Frumoasă. Cît douăzeci de biserici puse una lîngă alta şi unele peste altele. Şi profesorii toţi cu ochelari şi mănuşi de piele… Cărţile învelite cu mătasă … Acolo o să am o cameră mică, cu un pat alb şi o masă cu caiete şi călimări de argint. Hai, plecaţi!

Şi la mîna Măriucăi, purtată ca o aripă, băieţii şi fetele din sat se făceau nevăzuţi, intrînd în aburul supei de cartofi care clocotea pe pirostrii.

Şi cum se bucura ea de închipuirile minţii, vise în care credea şi despre care stătuse de vorbă cu bunicul, văzu că în faţa porţii, la fîntînă, se opreşte calul. Ruşinat parcă de hoinărelile lui fără măsură, calul privea în pămînt. Măriuca se repezi, îi cuprinse grumazul şi—l întrebă:

—Pe unde mi—au umblat, uşărnicule! Uite cum arăţi! Cine te—a lovit aici la piept? Şi picioarele murdare ca vai de lume! Unde ai găsit nămol? Măi, nu cumva tu eşti spion?

Şi după ce—i dădu două căldări cu apă să bea şi—i turnă una pe picioare să i se mai ducă glodul, începu iar a—l dojeni. Calul părea că înţelege vorbele Măriucăi şi se căieşte de anumite fapte, dînd mereu din cap, privind—o cu ochii lui mari şi serioşi.

—Ei, dar cu cine vorbeşti tu? se arătă de după casă bunicul. Aha! Cu dumnealui. Bine—ai venit, domnule, şi—ţi mulţumesc, îţi datorez un sac de ovăz şi o căpăţînă de zahăr Te—aş ruga însă să mai aştepţi un pic.

Badea Vasile şi Dumitru veniră şi ei la fîntînă.

—Al cui e calul? întrebă Badea.
—Al Măriucăi. Ea l—a găsit. Dar după ce se sfîrşesc cu bine toate, ţi—l dăm dumitale.
—Doamne, bunicule, ce mare pomană ţi—ai face!
—Pînă una—alta, adăugă Dumitru, îl mobilizăm pentru serviciile postului nostru de observaţie.

Se înnopta. Badea Vasile încerca să spună cum i—a cerut el foc regelui, fără să ştie cu cine vorbeşte. Bunicul, Dumitru şi Măriuca ascultau rezemaţi de peretele casei.
—Mă trimiseseră la Marele Stat Major cu o hîrtie. Dau hîrtia şi—mi caut şi eu loc pentru noapte. Forfotă mare pe—acolo. Numai pas alergător în toate părţile. Nimeresc într—un grajd. Grăjdarul mă scoate afară. Pe la bucătărie nici un loc. Văd o trăsură cu poditul întins ca pentru ploaie. Sar în ea. Nimeni. Moale şi mirosea a cireşe. Mă întind şi încerc să adorm. Trag un somn bun şi mă trezesc la miezul nopţii. Stele şi glasul centralistului. Mă chinuie pofta să trag un fum în piept. Cînd pun ţigara în gură văd că n—am foc. Jos, Vasile! La Centrala telefonică trebuie să fie. Nu fac decît cîţiva paşi şi văd unul slab şi clăpăug că se plimbă cu mîinile la spate. Era îmbrăcat ca un călăraş cu schimbul. Strig la el.
—Camarade, n—ai un foc?

Mă ia pe nemţeşte. Hait! Unde dracu'sînt? Şi, pe dată, doi vlăjgani pun mîna pe mine şi mă duc într—un cort unde mă luminează de jos pînă sus cu un felinar.
—Ce—am făcut, domnilor? Am cerut un foc.
—Regelui ţi—ai găsit să i—l ceri?
—N—am ştiut că—i majestatea . . .

Şi după ce m—au cercetat mi—au dat drumul, spunîndu—mi că am avut noroc. Ce noroc oi fi avut, nu ştiu. Poate că nu mi—au dat un foc de puşcă. Regele—i păzit. . . Oare chiar nu ştie româneşte!? Eu, drept să vă spun, stau cîteodată şi mă gîndesc: cum dracul facem?... Rege neamţ şi ne batem cu nemţii. Nu—i vreo coadă de diavol băgată pe undeva de ne merge ca la spînzuraţi? Zic şi eu o vorbă.

Badea Vasile aşteptă răspunsul şi tăcu. Dar chiar în clipa aceea un urlet de cîine îi făcu pe toţi să întoarcă capetele spre sat. Urletul era prelung şi jalnic. Părea un plîns. O rugăciune. Cîte un fior rece trecu prin inimile celor de pe prispă. Urletul prevestea nenorociri, sau numai le povestea pe cele trecute?
—Ce—o fi? întrebă bunicul.
—Să vedem, răspunse Dumitru, luîndu—şi arma.
—Merg şi eu, se ridică Măriuca.
—Unde? întrebă Dumitru.
—Să văd cîinele.
—Hai.

Bunicul şi Badea Vasile se opriră la poartă, unde calul dormea; nu cum obişnuiesc caii să doarmă, ci culcat. Dumitru mergea înainte. Măriuca se uita cu un fel de teamă pe la casele tăcute şi pline de întuneric.
—Stai, strigă fata după un timp. Aici e cîinele. Asta—i casa lui Andrei Ţurcanu. Să nu tragi!

Rămaseră amîndoi în uliţă. Cîinele zgîria uşa şi scheuna o vreme, ca şi cum s—ar fi rugat să—i deschidă. Apoi se aşeza pe labele dinapoi şi începea să urle cu botul ridicat în sus, la puzderia stelelor. Se întorsese de undeva şi—şi căuta stăpînul. Era jigărit. Fusese un dulău frumos, cu blană roşcată şi ochi verzi. Măriuca nu—şi putu aminti cum îl cheamă. Ce s—o fi întîmplat cu ai lui Ţurcanu?! Or fi pierit pe undeva şi cîinele nu ştie şi—i căută pe—acasă.
—Cuţu, strigă Măriuca!
—O fi turbat, spuse Dumitru, uite cum îi strălucesc ochii.
Cîinele se întoarse spre uliţă prostit.
—Nu—s aşa cîinii turbaţi. . . Cuţu—Cuţu, na, na, băiatule. Nu—i nimeni acasă, culcă—te. Şi nu mai striga.

Cîinele nu se mişcă de la locul lui. Părea nespus de mîhnit. Dumitru se căută prin buzunări şi găsi o bucată de pesmet. I—o aruncă. Cîinele nu se atinse.
—Nu pot să văd chipuri triste. Uite, cîinele ăsta e mai trist ca un om nenorocit, spuse Dumitru, şi—mi strică bunătate de noapte.
—Ce ai cu el? E la casa lui. Nu—i turbat. Cine ştie cît a mers pînă a ajuns. Şi cîte n—a păţit. Dacă nu eram eu îl împuşcai?
—Nu. Cum ţi—ai putut închipui una ca asta?

Cîinele mai ascultă vorbele lor un pic, apoi se întinse în faţa uşii şi scînci ca un copil bătut şi după aceea mîngîiat.

—Al lui Andrei Ţurcanu? făcu bunicul după ce se întoarseră cei doi din mijlocul satului. Măi, ce s—o fi întîmplat? Cîinii vin de la capătul lumii. Nu—i de mirare. Acuma tace. A văzut oameni, a auzit vorbele şi s—a mai liniştit… Dumitru şi Măriuca sînt nişte copii şi le vine a zburda, ca mînjilor, ca viţeilor, dar dumneata, domnule Vasile, eşti om tăbăcit de viaţă şi ai să mă înţelegi mai bine. Uite, cît erau oamenii cu toţii, la locul lor, în sat, la treburile lor, nu—mi dădeam seama că sînt. Murea unul, aşa e lăsat de sus, se însura altul, aşa era lăsat. Se năşteau copii, nu se mira nimeni. Fiecare gospodar cu firea lui. Cu norocul lui. Cu scrisul lui. Dar acum, de cînd au fost duşi, parcă pricep mai adînc şi ştiu mai multe din viaţa lor. Atunci îi vedeam în grămadă, dar acum îi văd unul cîte unul. Cu Andrei Ţurcanu e—o poveste. E mai mic decît mine. Cu mulţi ani. Avea el o fată frumoasă tare. Cînd ieşea la horă parcă răsărea soarele. De unde atîta frumuseţe nimeni nu ştia. Nevastă—sa era chiar urîtă. El, de, ca bărbatul, năsos, măsliniu, cu ochii cîrpiţi, neam de mocani în spiţă, dar harnic, cinstit şi sărac. De unde atîta frumuseţea în casa lor? Se purta vorba că o străbunică a nevestei lui fusese asemenea fetei. Poate că o picătură din sîngele ei rămasă în nepoată a făcut să—i mai vadă lumea încă o dată chipul. Vorbe se poartă de cînd lumea şi cu miez şi goale, dar fata era frumoasă.

Au cerut—o flăcăi cu dare de mină, ba şi unul care trebuia să se facă popă şi avea nevoie de preoteasă, dar fata n—a voit nici în ruptul capului. Se gîndea omul că prin înrudire bogată să mai scape de sărăcie. Ce—a fost, numai el ştie, că într—o zi şi—a dus fata la trunchi, unde tăia lemnele, strigînd: —Eu te—am făcut, eu te tai, ca pe—o găină!". Au sărit oamenii. Fata era albă la faţă ca varul. S—a adunat lume. Era într—o duminică, în scăpătatul soarelui. Şi el, într—un pumn ţinea mîinile fetei şi în celălalt toporul. Şi—avea chip de fiară. Nevastă—sa se prăpădea în casă, legată de piciorul laviţei. Şi oamenii i—au smuls fata şi—au apărat—o cu trupurile lor. Atunci el a scrîşnit din dinţi şi, punîndu—şi mîna stingă pe trunchi, şi—a tăiat trei degete.

Fata a fugit în lume. Nevastă—sa s—a—mbolnăvit de „ducă—se pe pustii". L—au căutat jandarmii. L—au dus legat. Cîţiva ani a scos sare. Cînd s—a—ntors în sat, părea mort. Avea şi faţa de mort şi ochii de mort şi toţi se fereau de el, ca de unul stăpînit de diavol… După mulţi ani a primit scrisoare de la fiică—sa. îi scria că—l iartă. Nevastă—sa s—a dus să—şi vadă fata, dar el n—a îndrăznit. Zicea că nu—i vrednic, îi părea rău şi uneori plîngea de se cutremura laviţa sub el. Pe urmă s—au uitat toate.

S—o fi prăpădit pe undeva, cine ştie? A urlat cîinele a moarte la casa lui.

Bunicul tăcu. Trecuse mult din noapte. Şi nimănui nu—i era somn. Ca să nu se simtă plumbul aşteptării pe creştete, Badea Vasile începu o istorie din satul său.

—Sărăcie multă şi pe la noi, şi morminte de oameni împuşcaţi în răscoală, şi copaci blestemaţi, şi fel de fel de poveşti cu bani de aur. Cine n—ar vrea să dea de comoară—n pămînt cînd sapă? Dar de unde atîtea comori? Găseşte careva un pitac ruginit şi nu poate dormi noaptea. A doua zi caută de înnebuneşte şi dacă—l întreabă cineva spune că a pierdut o cheie.

Într—un an însă, unul a văzut flăcările comorii. Era noapte, ploua şi—el venea de la tîrg. Trecînd prin rîpa de la marginea satului, a dat de flăcări. întîi s—a temut, pe urmă s—a apropiat. Focul comorii era rece. A pus el acolo un pietroi şi a alergat într—o răsuflare acasă. Pe cînd săpa, vede un cîine negru lîngă el. I se moaie mîinile şi picioarele şi—i vîjîie urechile. Scoate căciula şi se închină cîinelui.

—Îţi dau sufletul, zice omul, numai lasă—mă să sap!

Cîinele îi răspunde fără să deschidă botul:

—N—am nevoie de sufletul tău.

Şi omul şi—a pierdut minţile. L—au găsit dimineaţa întins peste săpături. Cu mîinile pînă la cot în noroiul gropii. Lîngă el stătea cîinile lui de—acasă. Un cîine negru, voinic. Cînd au scormonit oamenii pe locul acela, au dat în adînc de nişte oase de cal. Şi nimic mai mult. După o vreme, cel cu întâmplarea şi—a mai venit în fire, dar nimeni n—a putut să—l facă să înţeleagă că din pricina spaimei s—au întîmplat toate. într—o zi şi—a otrăvit cîinele.

12.

—La ce te gîndeşti, Măriuco? o întrebă Dumitru, apropiindu—se de prispă.
—Nu mă gîndesc, mă joc!
—Cum asta, că nu se vede.
—Nici nu trebuie să se vadă. Am eu un loc unde mă duc cînd vreau şi mă joc.
—Şi erai acolo?
—Da, eram!
—N—aş putea merge şi eu?
—Nimeni n—are voie şi nu poate merge acolo, afară de mine. Acolo am putere. Mut copacii aşa cum îmi place. Îmi fac şi casă de marmură, şi iaz limpede cu peşti, şi grădină cu flori roşii, şi păsări albastre. Cîteodată vine mama şi mă—ntreabă ce mai fac. Eu însă n—o pot întreba nimic. E grăbită şi plînge. Merge pe nori, ca în trăsură, sau se ascunde în iarbă. Iarba e ca mătasea de moale şi te mîngîie pe mîini şi pe picioare. Am şi—un pîrîu care curge prin mijlocul casei. Cînd vreau îi spun vîntului să cînte din frunză.

Acolo poţi face şi poveşti şi poţi desena. Eu nu—s ca aici, cu rochie veche şi desculţă. Sînt mult mai înaltă şi îmbrăcată frumos. Dacă bat din palme vin raţe şi porumbei, iepuri şi fluturi, să mă întrebe ce vreau. Dacă cineva de pe pămînt mă strigă pe nume, lumea aceea piere şi trebuie s—o fac iar de la început.
—Frumos trebuie să fie, zîmbi Dumitru. Păcat numai că nu poţi lua şi pe alţii cu tine.
—Asta—i adevărat, nu pot lua pe nimeni.
—Bunicul ştie?
—I—am spus, dar el rîde şi spune că nu se poate trăi cu închipuiri.
—Cred că are dreptate. Cînd ţi—i sete, vii pe pămînt şi bei apă, cînd ţi—i foame, la fel.
—Ba se poate mînca şi—acolo. Ce vrei şi cît vrei, numai că nu te saturi.
—Am spus eu că eşti năzdrăvană! înţelegi cumva şi limba păsărilor?
—Aud fel de fel de graiuri. Şi de păsări, şi de altele. Nucul vorbeşte numai în şoaptă.
Fîntîna se laudă că prin ea poţi ajunge pe tărîmul celălalt, dar trebuie să—ţi ţii răsuflarea. Pămîntul e mereu supărat şi vorbeşte de parc—ar avea pietre în gură. Iarba e speriată de boturile vitelor. Florile rîd, vîntul caută pe cineva, Şiretul cere cap de om. Uneori mă strigă pe nume: Măriuca, Măriuca. Şi—atît Ce—i zic eu? Nimic. Şi—ncepe iar: Măriuca, Măriuca. Mă strigă ograda, şi casa, şi vrăbiile, şi dealurile. Cînd întreb ce vor, spun că nimic. Trece pe—aici şi—o barză mare care lasă umbre pe pămînt, ca norii. I—am făcut semn cu mîna şi ea a dat dintr—o aripă că a înţeles. Şi o să ducă un cărbune aprins şi—o să—l pună pe casa duşmanilor, pe masa duşmanilor, în patul duşmanilor. Ştie ea nişte tăciuni pe care nu—i poate stinge nimeni şi din care ţîşnesc fulgere dacă—s aşezaţi unde trebuie. Din fulgere s—aprind toate. Ard şi pietrele, şi apa arde, şi văzduhul şi nu rămîne nimic, nici cenuşă … Cîteodată mă prefac şi eu în pasăre şi zbor, zbor pînă mă dor aripile. Nu plec nicăieri, ci trec numai pe deasupra casei, pe deasupra viei, pe deasupra norilor şi nimeni nu mă opreşte. Nimeni nu trage cu puşca după mine, pentru că nimeni nu mă vede. Numai eu mă văd … întind mîinile şi ele se fac aripi. Mă salt puţin în vîrful picioarelor şi simt cum înot în aer.
—Dar în cîrtiţă te—ai prefăcut vreodată?
—Nu. Nu—mi place să umblu prin pămînt şi să fac muşuroaie.
—Eu am fost întîi cîrtiţă şi—abia acum m—am făcut pasăre spuse, Dumitru.
—Cum pasăre?
—Nu stau mai mult în copac?
—Aha, făcu Măriuca, şi în tranşee erai cîrtiţă.
—Ai priceput, dar bagă de seamă, acum e rîndul tău să te prefaci în cîrtiţă.

Măriuca stătu o vreme pe gînduri şi—apoi spuse:
—Cînd erau copiii în sat mă jucam cu ei, dar acum n—am cu cine să mă joc şi mă joc singură cu mintea mea, cu poveştile pe care le ştiu.
—Putem să ne jucăm împreună, dacă vrei.
—Dar ce, soldaţii se joacă?
—Eu, uite, lepăd vestonul şi nu mai sînt soldat. Nu te—am învăţat să tragi cu puşca, nici să vorbeşti la telefon. Nu ţi—am dat binoclu. Nimic. Sînt un copil din sat. Uită—te bine.

—Aşa—i. Prinde—mă!
—Hai, fugi. . .

Măriuca o rupse la fugă în jurul casei şi a nucului, iar Dumitru, numai în cămaşă, porni după ea. Săreau peste şanţurile proaspăt săpate, coteau pe după copaci, pe după magazie, se învîrteau în jurul fîntînii, săreau peste gard. Măriuca alerga iepureşte şi rîdea cu toată gura că Dumitru nu izbutea s—o prindă. De cîteva ori Dumitru se împiedică şi căzu. în fugă Măriuca se urcă într—un cireş tînăr care se cutremură. Dumitru nu putu să se cațere. îşi lăsă bocancii. Dar cînd să ajungă în copac, Măriuca zbură pe—o movilă de ţărînă.

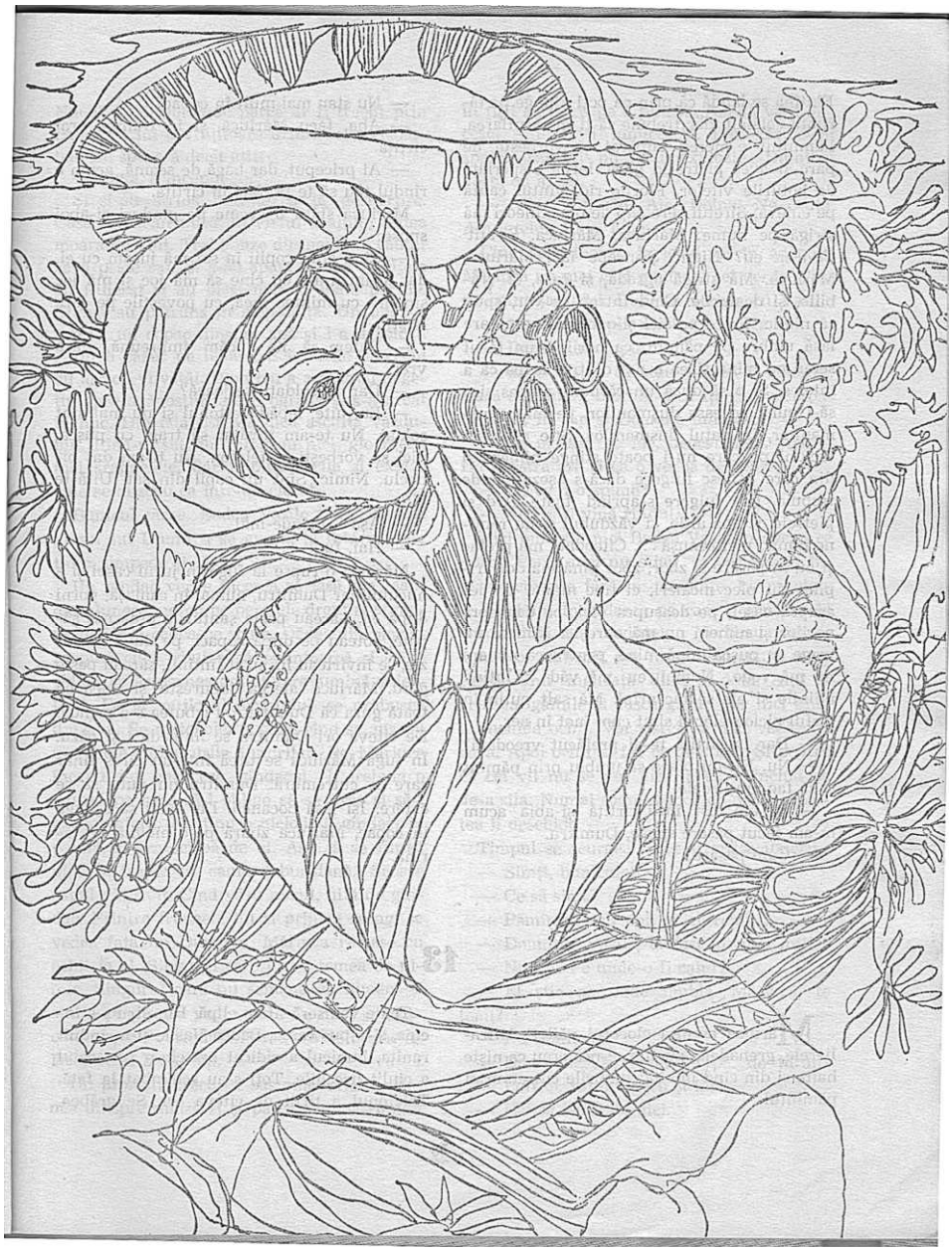

13.

Măriuca asculta clocotul văilor. Mitralierele, grenadele, puştile se—ncăierau ca nişte haite şi din cînd în cînd tunurile cutremurau pămîntul.

Toate veniseră—ntr—o clipă. Dumitru s—a încins, şi—a pus casca, Badea Vasile şi—a rînduit raniţa, bunicul a ridicat braţele—n sus, calul a ciulit urechile. Toţi s—au schimbat la faţă. Telefonul a ţîrîit de cîteva ori. Se grăbea.

Nucul s—a înfiorat de parcă ar fi trecut prin frunzişul lui o vrăjitoare urîtă. Cei trei bărbaţi nu spuseră

decît atît:
— Gata, a început…

Şi şi—au strîns mîinile ca la despărţire. Casa s—a făcut mică. În vîrful dealului ardea moara de vînt. Trei obuze duşmane au căutat ceva peste sat. Şi s—au spart în aer. Schijele au fluierat şi au blestemat în toate părţile. Cîteva au pătruns în clopotniţă. Un obuz a trăsnit un copac dinspre apă şi l—a despicat. Altul a căzut pe moară. Scîndurile ei vechi au ars cu vîlvătăi. Dumitru a arătat cu degetul spre adăposturile din ogradă şi s—a urcat în nuc. Din adăpost Măriuca asculta văzduhul. Pînă—n sat riu ajungeau nici gloanţele, nici şrapnelele, dar împuşcăturile şi exploziile se auzeau ca într—un clocot.

Bunicul tăcea. Badea Vasile tăcea. Numai glasul lui Dumitru se auzea, la intervale de timp, limpede şi tăios.

Un gîndac verde încerca să iasă din şanţ dar aluneca mereu pe peretele drept şi aproape lucios şi cădea pe spate. Dădea din picioare pînă cînd izbutea să se întoarcă şi să se ridice, şi iar pornea grăbit spre lumină şi ierburi. Pe la mijlocul drumului se prăbuşea din nou. Se rostogolea tocmai cînd se auzeau mai bine bubuiturile tunurilor. Pe Măriuca începu s—o enerveze gîndacul. îi trebuia o frunză pe care să—l oblige să se urce şi să—l arunce afară. Nu ţinuse niciodată gîndaci în palmă. îi era scîrbă de ei. Aşa că se furişă pînă la trepte să caute o buruiană. Scoase capul din şanţ. Cînd văzu nucul, uită de gîndac. Printre frunzele lui şi printre crengi se vedea faţa lui Dumitru. Măriuca rămase cu ochii la el. Singurul care nu se temea de nimic. Singurul care nu semăna cu nimeni şi sta la pîndă. Ce vedea oare de nu i se mişcau muşchii obrajilor? Parcă era de cremene. Doar ochii îi clipeau.

Un proiectil trecu pe sus ameninţător. Venea dinspre miază—zi şi parcă spunea rupînd în fîşii aerul ca pe o pînză: „Am să vă nimicesc! Am să vă nimicesc"! Dar căzînd în spatele satului nu făcu explozie. Dumitru vorbi cu ai săi.
—Allo, Vulturul. Aici Doina! Ne caută. Am înţeles. Bine, bine.

Cînd se întoarse la locul ei în adăpost, Măriuca nu mai găsi gîndacul cel verde. Trecu cotul şanţului. Bunicul vorbea cu Vasile.
—Nu se întîmplă nimic ca lumea.
—Dar s—aude lupta.
—Mi—e ruşine că stau ascuns în pămînt. Dacă e să mori, mori şi—aici. Îţi vine o scroafă drept în cap şi Doamne miluieşte.
—Se pisează pe loc, deocamdată. Artileria noastră are şi ea o vorbă de spus.
—De ce n—o spune?
—Stai să—i vină rîndul.

Nici bunicul, nici Badea Vasile n—aveau ce vorbi. Parcă nici nu ştiau să vorbească. Îngînau cuvinte fără însemnătate. Le repetau, se bîlbîiau. încordarea pe care o simţeau în trup alungase cuvintele. Vorbeau despre cum mor oamenii, dar nu puteau spune mare lucru. Unii îngheaţă dintr—o dată. Alţii se zbat ca găinile şi cască gura; dar nici unul nu—nchide ochii. Vor parcă să mai vadă cîte ceva. Apoi ochii se fac ca de sticlă. Şi pentru că cei vii nu se pot uita la ei, îi închid cu de—a sila. Numai somnul închide ochii, moartea îi deschide.
Timpul se scurgea încet şi apăsa umerii.
—Simţi, bunicule?
—Ce să simt?
—Pămîntul sub noi, se cutremură.
—Domnule Vasile, ai fost în linia întîia?
—Nu! … Pe unde—o fi calul?
—El ştie pe unde umblă. Măriuca, te temi?
—Nu bunicule.
—Domnule Vasile, ai un pic de tutun?
—Poftim, tutun negru şi tare.
—Hai să ieşim de—aici.
—Se supără fruntaşul. Să fumăm mai întîi. E mai răcoare—n şanţ, de ce l—am săpat?
—Parc—aud şi glasuri de oameni.
—Ţi se pare, bunicule.
— Îmi dai mie calul? în sat la noi na ţin oamenii cai albi.

—Să vedem! …
— La noapte se alege.
—Parcă am un fier de plug înfipt în inimă, domnule Vasile.
—Îl învăţ eu să are dacă nu ştie.

Şi cei doi au tăcut din nou şi s—au rezemat de pereţii adăpostului, cu ţigările între dinţi şi cu ochii duşi în altă parte.

Măriuca se întoarse la locul ei. Acolo avea un ţol vărgat, un cojocel, un şal şi o pernă cu paie. Se uită prin binoclu către înaltul cerului. Apoi ridică puţin capul şi privi lunca Şiretului. O răchită avea frunzele galbene. Parcă era o luminare aprinsă. Pe gard stăteau de vorbă două vrăbii. Floarea—soarelui de lîngă fîntînă îmbătrînise şi nu se mai uita după soare. Dumitru însemna ceva pe o bucată de carton alb. În zarea—ndepărtată şi puţin pîcloasă nu mai încetau tobele. Noaptea aveau să se vadă bine focurile de puşcă şi exploziile bombelor, ca într—o joacă de licurici.

Badea Vasile desfăcu o cutie de conserve şi tăie patru felii mari de pîine neagră. După ce le unse cu cuţitul, le împărţi. Măriuca se urcă în copac să—i ducă gustarea fruntaşului. Dumitru îi mulţumi şi o îndemnă să coboare repede şi să stea în adăpost. Dumitru. ştia multe despre luptă şi cînd îl întrebau cei de jos, bunicul ori Badea Vasile, el dădea din cap în semn că—i bine şi că ai noştri se apără. Dacă Măriuca ar fi fost mult mai mică şi dacă n—ar fi ştiut cu adevărat că mor oamenii pe cîmpul de luptă, le—ar fi luat pe toate drept un joc. Şi locul de pîndă al lui Dumitru şi telefonul de controlai lui Badea Vasile şi nerăbdarea bunicului şi ascunzătorile săpate în ogradă, din care n—avea voie nimeni să se ridice.

Pînă atunci nu se gîndise niciodată atît de mult la timp. Nu—l simţise. Întotdeauna trecuse fără veste. Acum încerca să şi—l închipuie asemănător cu firul tras dintr—un ghem de poveste şi deşirat în zile şi ani. Dar parcă nu se găsea nimeni să deşire firul şi toate stăteau pe loc. Şi ea era prinsă de acest fir nevăzut ca într—o pînză de păianjen din care nu putea să iasă. Trebuia o mină puternică să înlăture duşmanii care opriseră timpul..

Lătrau mitralierele. Bunicul şi Badea Vasile păreau răstigniţi. Dumitru stătea în cuib ca o pajură şi se uita spre Mărăşeşti. Furnicile cărau beţişoare negre şi ouă albe. Casele satului picoteau. Galul intrase în pămînt făcîndu—şi drum cu copita. Şi iar se—auzeau bubuituri şi mureau oameni. Străpunşi. Sfîrtecaţi. Îngropaţi de vii. Arşi de flăcări. Rupţi de văzduh. Unii aveau putere să—nvie, să se ridice din bălţile de sînge. Şi erau luminoşi la chip şi moartea nu mai avea putere asupra lor.. Toţi semănau cu Dumitru, chiar dacă erau mai înalţi, mai bătrîni, mai tineri, cu faţa albă, cu faţa brună.

Badea Vasile şi bunicul păreau răstigniţi de pereţii adăpostului, şi numai fumul de tutun care ieşea din nările lor dădea semne că trăiesc. Furnicile nu mai isprăveau cu căratul ouălor. Unde se duceau? Cum de nu se rătăceau prin bulgări, prin iarba de pe buza şanţului?

Mitralierele clănţăneau ca nişte lupoaice cu dinţii de fier şi ochii de jar.

Calul ajunsese de bună seamă în împărăţia cailor albi şi povestea rudelor sale ce a văzut şi ce—a auzit pe pămînt.

Şi Măriuca a aţipit pe ţolul vărgat, cu tîmpla lipită de perna cu paie, ca o prizonieră a timpului înţepenit. Cînd : se trezi dădu cu ochii de noapte şi auzi mai bine bătălia. Bunicul şi Badea Vasile îşi vorbeau în şoaptă, deşi nu—şi încredinţau cine ştie ce taine. Nucul părea o pată prin care nu se putea vedea nimic.

Începea un priveghi pe—ntuneric. Nimeni nu mai ştia nici o poveste, nicio întâmplare din trecut. Ca să sperie tăcerea, se strigau din cînd în cînd pe nume..

—Domnule Vasile.
—Ce—i, bunicule?
—Nimic.
— Dumitre, ce spune telefonul?
—Bine.

Binoclul n—avea putere asupra nopţii., Numai stelele. Ele se arătau ca nişte ţinte de argint bătute—n cer. Ca nişte candele. Ca nişte unghii de foc ce răreau întunericul, îl spărgeau. Uneori unele, care nu erau prinse bine, alunecau şi cădeau jos, pe pămînt, lăsînd dîre luminoase. Nu putea oare ca una să se oprească în faţa casei? … De cînd se ştie satul, de cînd povestesc bătrînii, nici o stea n—a căzut, pe vreo uliţă, pe biserică sau măcar într—o fîntînă.

Ziua fusese fierbinte. Pereţii şanţului erau calzi ca nişte sobe, dar cu toate astea un fior de frig da târcoale prin ogradă.

Bunicul îşi puse bunda. Badea Vasile îşi încheie vestonul. Măriuca îşi trase pe umeri şalul rămas de la maică—sa. Şi multă vreme tăcură şi ascultară răpăitul armelor şi tuşea grenadelor. Din nuc Dumitru vedea ca—n palmă liniile de luptă. Le marcau, flăcările care alergau de la un capăt la altul ca nişte făpturi vii. Din cînd în cînd Dumitru comunica la telefon cifre. Măriuca voi să iasă din adăpost, pe furiş, să n—o simtă nimeni, şi să se—urce în cireşul cel tînăr, dar chiar atunci o mulţime de trăsnete căzură în faţa satului, nu departe de casa lor, şi o lumină orbitoare ţîşni în văzduh. Schijele bombelor şuierară pe deasupra şi se loviră de copaci, de case, de garduri. Suflul exploziilor împrăştie bulgări, ţarină, ierburi, în toate părţile. Ferestrele casei zăngăniră, iar uşa sări din clanţă şi se deschise. Pereţii adăpostului se cutremurară, în aer se simţi miros de pucioasă arsă. Bunicul strigă:

—Dumitre! …

—Bine, îi răspunse Dumitru din nuc. Măriuca începu să tremure şi încerca să se stăpînească, ca să n—o simtă nimeni. Alt grup de proiectile detună spre dreapta satului, de astă dată mai departe de adăpostul lor. Şi schijele mieunară, grohăiră, se văicăriră, căutînd, oarbe, obstacole pe care să le reteze, să le răstoarne, să le nimicească. Flăcările se ridicară ca nişte aripi de arhangheli roşii învăluiţi de fum şi catran. Văile gemură ca de moarte şi frunzele se rupseră speriate din crengi şi plutiră. Cei trei bărbaţi iar se strigară pe nume, după care Dumitru vorbi scurt cu Vulturul.

Noaptea căpătase altă înfăţişare şi stelele îşi pierdeau sclipirea. Măriuca îşi ducea palma la ureche să prindă fîşîitul bombelor prin văzduh, căci trebuiau să vină altele şi altele. Dar spre mirarea ei, în loc să le—audă, le văzu. Veneau luminoase ca nişte bucăţi de jăratec, ca nişte îngeri răzbunători ce vesteau sfîrşitul lumii, iar văzduhul ardea în faţa şi în urma lor Părîndu—i—se că or să cadă drept pe creştetul ei, şi—l acoperi repede cu palmele. Proiectilele se opriră însă în spatele satului şi se zdrobiră asurzindu—se unele pe altele, ridicînd movili,de scîntei şi pămînt pe deasupra caselor speriate.

—Nu te uita, Măriuca.

—De ce, bunicule?

—Să nu te—mbolnăveşti.

Proiectilele cădeau fără număr şi fără zăticnire în partea de nord a satului. Un vuiet prelung cu zvîcniri surde stăpînea urechile şi un foc prelung se zvîrcolea, ridicînd şi coborînd o spinare din zdrenţe luminoase. Pămîntul începu să geamă sub lovituri şi copacii să se îmbrăţişeze şi stelele să se ascundă şi tălpile să simtă ţărîna.

Bombele căutau pe cineva. Îl strigau. Îl ameninţau. îi aţineau calea. Exploziile se prefăceau în graiuri de fiare flămînde, coborîte din lumi necunoscute. Prin fulgerările lor se vedeau arbori fugind prin văzduh.

La un moment dat se auzi poruncitor glasul lui Dumitru:

—Badea Vasile!

—Ordonaţi, îi răspunse acesta.

—Pleacă imediat pe fir. S—a întrerupt legătura!

—Am înţeles, plec pe fir.

Şi Badea Vasile se încinse, îşi luă telefonul de control, arma şi ieşi din adăpost.

—Vezi, ai grijă, mai spuse Dumitru. Ruptura nu—i departe. Fă salturi din groapă—n groapă de obuz. După ce legi firul mă suni şi te întorci.

—Dar e prăpădul lumii, spuse bunicul, cum să treacă prin atîta foc?

Dumitru nu—i răspunse.

Badea Vasile o şi pornise—n fugă.

Măriuca întrebă:

—Dacă—l ucide?

—Nu—l ucide, vorbi bunicul fără nici o convingere.

Plecarea lui Badea Vasile pe locul unde cădeau bombele i se păru Măriucăi de necrezut, încerca să şi—l închipuie ferindu—se de proiectile, de schije, de flăcări şi sărind prin gropi ca o broască, lungindu—se şi lăţindu—se. Şi dacă—l omoară, cine leagă firul?! îşi amintea însă că soldatul Badea Vasile mai legase multe cabluri, sub multe bombardamente. Povestise odată că înţelege graiul proiectilelor, că după felul cum bîzîie pe sus îşi dă seama cam pe unde au de gînd să cadă.

Văzduhul clocotea.

Duşmanul era convins că distruge pînă la ultima ţeava de tun artileria grea a românilor. Din pricina

detunăturilor şi a vîlvătăilor orbitoare, Măriuca şi bunicul nu—şi puteau da seama cît să fi trecut din noapte. Era la începutul ei, sau se apropia de mijloc? Dacă s—ar fi uitat la stele bunicul ar fi putut spune. Dar şi el, ca şi ceilalţi, se uita numai pe pămînt, să vadă unde lovesc obuzele şi unde se sparg. Nu după multă vreme începură să ardă casele din spatele satului, fără ca cineva să le poată veni în ajutor.

—Da, Doina — izbucni vocea lui Dumitru după un răstimp. Foarte bine, întoarce—te . . . Allo Vulturul! Vulturul! Vorbeşte Doina. . A fost firul rupt. . . Notaţi vă rog.

Şi glasul lui Dumitru fu acoperit de detunăturile altor bombe. Şi ale altora, şi ale altora. Cădeau în valuri şi rimau pămîntul, îl rupeau, îl fărîmiţau, îl înghiţeau, bucată cu bucată, pînă la apa Şiretului şi pînă—n marginea pădurii. Goneau pe sus şuierînd ca şerpii, chiuind ca huhurezii şi nu se mai isprăveau.

Măriuca îşi astupa într—una urechile şi închidea ochii, dar în zadar. I se părea că vede şi aude cu mîinile, cu obrajii, cu gleznele, cu degetele de la picioare, cu tot trupul. Detunăturile îi treceau prin inimă, prin creier şi parcă era învăluită de flăcări ca un rug. Căuta să se ascundă prin ungherele adăpostului. Se acoperea cu şalul, cu ţolul cel vărgat. Bunicul încerca s—o facă să—şi vină în fire, dar fata îi răspundea aproape ţipînd:

—Mă dor ochii, mă dor urechile!

Un tremur ca de friguri o stăpîni o bucată de timp, dar cînd i se înfierbîntară palmele şi fruntea îi spuse bunicului:

—Mi—a trecut. Bine că n—am plîns. Nu ştiu ce—a fost. . . Parcă nu eram eu. Şi cineva mă scutura.

—Te—ai obosit, fata mea, şi te—ai speriat.

—Nu, bunicule.

—Tu nu, dar sîngele tău s—a speriat, e tînăr şi de la el s—a speriat inima şi cînd ţi—ai dat seama nu l—ai mai putut opri. . . Dar acum ai biruit.

—Să nu spui, bunicule.

—Cui?

—Cuiva. Şi nici copiilor cînd se vor întoarce.

—Dacă o să bem puţină apă o să. uităm amîndoi de povestea asta.

Şi bunicul scoase din firida adăpostului ulciorul de lut.

14.

S—a lăsat deodată o linişte ca de piatră. O linişte plină de întuneric, de bănuieli, de furişări şi de pîndă de fiare nevăzute. O linişte atît cît le—a trebuit tunurilor să se odihnească un pic; pe urmă iar a început ploaia de foc. Dar atunci, pe deasupra flăcărilor şi a urletelor de fontă sfărîmată, a pornit să bubuie înfundat, din pădure, artileria grea. Se simţea prin văzduh umbletul obuzelor şi s—auzea glasul lor mînios pînă departe. Dumitru parcă le arăta calea şi le lăuda strigînd în telefon:

—Bine! Foarte bine!

Bunicul şi Măriuca se uitau în sus să le vadă şi să le—audă şi tresăreau ori de cîte ori Dumitru raporta.

—Cad bine! Cad bine! Bombardamentul inamic se rări, pînă cînd amuţi cu totul. Atunci Măriuca îşi dădu seama că se iveau zorii pe după culmi. Tunurile noastre băteau fără oprire. Pămîntul se zguduia iar valea hăuia ca de nuntă. Bunicul ţinea urechea lipită de peretele adăpostului şi spunea:

—Au pornit!...Acuma altele! .... Altele! . . . Zvîcnesc ca o inimă . . .

—Cînd trec pe deasupra noastră spun ceva, bunicule?

—Ne grăbim, ne grăbim! asta spun.

Cu ochii închişi Măriuca încerca să—şi închipuie căderea lor peste duşmani. Trupuri sfîrtecate, îngropate în pămînt, sîrmă ghimpată făcută gheme, tunuri răsturnate fără ţevi, căşti aruncate în copaci, guri pline cu ţarină şi foarte multe priviri albicioase, ca de gîscă, zgîite prin tranşee, pline de spaimă, gata să plîngă. . . Şi cai. Cai fără bot, cai fără picioare, zvîrcolindu—se. Măriuca deschise ochii. Dacă s—ar fi putut ar fi rugat bombele să nu ucidă caii.

Unele lîngă altele, în stoluri ca nişte păsări nevăzute, proiectilele grele zburau spre miazăzi. Li se auzeau numai aripile fîşîind şi ţipătul: „Ne grăbim! Ne grăbim! Vin altele în urma noastră. Şi altele în urma lor, Sîntem ca potopul. . . Nu ne poate opri nimeni! Nimeni!"

—Ai venit, domnule Vasile? întrebă bunicul.

—Am adus calul, abia putu spune Vasile.
—Dar ce ai?
—Mi—au rupt mîna …

Bunicul îl sprijini şi—l băgă în adăpost. Şi pentru că nu se vedea bine, aprinse o luminare. Faţa lui Vasile era vînătă—albicioasă. Măriuca îi dădu să bea apă. Mîna stingă îi atîrna pe lîngă trup fără viaţă. Bunicul tăie repede mîneca vestonului şi a cămăşii. Badea Vasile îşi muşca buzele. Osul braţului era sfărîmat şi aşchii albe îi ieşiseră prin carnea înnegrită îşi plină de sînge.
—Am să rămîn ciung — spuse cu tristeţe Badea Vasile.

Bunicul nu ştia ce să facă. Găsi în trusă iod. înfăşură braţul cu pansament şi pe urmă aduse mai multe beţe şi le puse de jur—împrejurul sfărîmăturii, ca să nu se mişte capetele oaselor. Îi înfăşură braţul cu pînză de casă, aşa cum se pricepu. Badea Vasile gemu de cîteva ori şi leşină. Îl stropiră cu apă.
—Se vindecă, încerca să—l încurajeze bunicul. Nu rămîi ciung. Doctorii se pricep.
—Doctorii taie. Taie mîini şi picioare. N—au vreme să aşeze oasele cap la cap.
—Să nu—i laşi să—ţi taie mîna.
—Mai bine muream. Cum am să trăiesc fără mînă?
—Se vindecă, îţi spun eu, nu—s rupte vinele. N—ai pierdut mult sînge. Curaj, domnule Vasile, nu te lăsa!
—Am adus calul. I—am făcut o căpeţeală de cablu telefonic şi l—am legat. Veneam încoace. Atunci m—a lovit. N—a fost schijă, ci un copac. Un copac scos din pămînt de obuz a venit la mine ca un vrăjmaş… Mă oprisem lîngă un perete de casă şi mă ţineam de o muchie cu stînga. Şi copacul mi—a prins mîna între el şi perete. Am auzit cum s—a sfărîmat osul. Atunci nu m—a durut. Am ameţit numai. Calul s—a ridicat în două picioare, dar nu m—a trîntit la pămînt. Dreapta era bună .. . L—am scos din zona de foc. Mi—a fost milă de el. Îl hărţuiau obuzele de colo—colo şi nu putea scăpa. Sărea, alerga, necheza. Cum să—l las? Puteau să—l ucidă schijele. Mă mir cum a scăpat. Dacă l—aţi fi văzut! Alb ca zăpada, parcă era o nălucă fugărită de năluci roşii, de schije, de bulgări şi de copaci rupţi. L—am văzut sărind în văzduh de cîteva ori. Dacă ar fi avut numai o aripă ar fi trecut peste case. Cum să—l las în chinurile iadului şi în gura morţii? L—am chemat, dar degeaba. Atunci am: spus: „E suflet: şi el, Doamne, şi n—are nici un păcat, că—i dobitoc necuvântător. . . Cum aveam căpeţeala făcută din vreme, l—am prins. Şi—a dat seama că—i vreau binele. Încă—atîta noroc n—am văzut nici la o făptură. E ca şi cum ai Umbla prin ploaieşi nu te—ai uda. . . Dar eu n—am avut noroc. Copacul s—a repezit la.mine cu vrăjmăşie. Bunicule, spune—i lui Dumitru că—s beteag, dar nu—i vorbi de cal.

15.

Măriuca rămăsese singură în adăpost. Din cînd în cînd alerga pînă la scările de pămînt ale şanţului şi se uita afară.

Răsărise soarele. Era mult mai luminos. După o noapte zbuciumată toate păreau altfel.

Artileria trimitea proiectile grele. Se deprinsese cu vuietul lor. Parcă făceau parte din fiinţa ei. Parcă ea, odată cu bătăile inimii, cu respiraţia, dirija canonada. în pauzele scurte dintre explozii se auzeau răpăitul mitralierelor şi strigătele soldaţilor.

Frunzele nucului luceau în lumina dimineţii ca smalţul de pe ulcioare şi străchini. Dumitru comunica mereu cu Vulturul. Precis. Scurt. Uneori zîmbea. Măriuca se ferea să n—o vadă. Dumitru a pus—o să se jure că n—o să se clintească din adăpost pînă ce n—o s—o strige el. Şi Măriuca s—a jurat cu glas tare. Nu voia să—l supere. De aceea ridica numai pentru o clipă fruntea şi apoi se ascundea în şanţ.

I se părea că de cîte ori scoate capul afară trage în piept alt aer. Aer amestecat cu lumină de soare şi frunză de nuc, aer cu vrăbii şi iarbă, aer cu cer necuprins, cu copaci şi cu dealuri.

Încă în revărsatul zorilor bunicul pornise cu Badea Vasile către comandament. Dumitru ceruse un om, dar i s—a răspuns că pe moment n—au nici unul disponibil, care să poată însoţi pe rănit, dar că se vor lua măsuri. Rănitului să i se dea primul ajutor şi să aştepte. Badea Vasile a aşteptat pînă i s—a făcut mîna butuc şi atunci a voit să pornească singur, spunînd că picioarele îi sînt sănătoase. Dar cînd voi să iasă din adăpost, i se muiară. genunchii. Trupul îi ardea ca para focului. Bunicul a vorbit cu Dumitru, cu Măriuca şi după aceea a adus calullîngă prispa casei. L—a urcat pe Vasile călare, iar el apucînd calul de capitală

a pornit pe jos. Măriuca s—a uitat o vreme după ei. Cînd nu i—a mai zărit s—a ascuns în şanţ cu vorbele bunicului încă în urechi: „Să nu te clinteşti, vin repede. Dumitru are grijă de tine. O să răsară soarele. N—ai de ce să te temi. Ai noştri le—au astupat gura cu pămînt. Nu pot lăsa un om să se chinuie. Acolo au doctor, o să—l trimită la un spital. Dacă nu—i dus la vreme poate să moară din asta. Mori şi dintr—o zgîrietură dacă se strică sîngele. Omul e dator să—şi ajute semenii la nevoie... Tu să stai la locul tău şi să mă aştepţi!"

Măriuca nu pricepea de ce trebuie să rămînă închisă în pămînt ca într—o cuşcă. Nu veneau gloanţe, nu cădeau bombe. Bunicul se supăra. Dumitru se supăra. Şi ca să nu—i supere se spălă cu apă din ulcior, să alunge din trup oboseala nopţii şi de pe faţă praful. Neavînd prosop aşteptă să i se usuce obrajii şi palmele, după care se pieptănă cu degetele, îşi scutură ţărînă din părul gălbior şi—şi împleti codiţele. în loc de oglindă se uită în apa ulciorului: Nu—şi văzu decît ochii. După aceea se furişă în lungul şanţului să audă ce spune Dumitru în receptorul telefonului. Dumitru isprăvise comunicarea şi tăcea. Măriuca voi să—l vadă ce face. Şi încercă să ridice fruntea. Dar chiar în clipa aceea îl auzi:

—Măriucaaa!

Fata fugi, se ghemui în adăpost şi răspunse:

—Daaa! ...

—Eşti la locul tău?

—Da!

—Bine, asta am vrut să ştiu. Văzduhul gemea. Văile vuiau. Măriuca nu ştia ce să facă. Dacă s—ar fi putut, ar fi dat o fugă pînă la vie. Bunicul cum umblă pe—afară? Dumitru cum stă în nuc? ... Strugurii trebuie să fie numai buni. Poate că pepenele ascuns în mohor s—a făcut mare ...

Dar ce—o fi cu bunicul!? Şi Măriuca se pomeni că deşiră ţolul vărgat pe degete. La plecare, bunicul i—a dăruit calul lui Vasile, zicînd: „Stai ca pe calul tău. Dacă poţi să—l duci acasă, e bine. Dă—l cuiva să ţi—l ţină pînă ţi se vindecă mîna" ... Ochii lui Vasile au strălucit pentru o clipă.

Măriuca a aruncat ţolul şi a căutat în firida adăpostului cuţitul de tăiat pîine. Cii el voia să sape un şănţuleţ prin care să vadă afară, fără ca ea. să fie văzută de Dumitru. O cuprinsese urîtul. Era neliniştită. Începu să taie pieziş peretele şanţului.

O detunătură puternică o făcu să scape cuţitul. Se auziră schijele pe sus. Un pumn de ţarină trecu peste şanţ. În văzduh plutiră frunze de nuc. Se auzi un zgomot de cădere. Scurt. Apoi se făcu linişte—n ogradă. Măriuca rămase o clipă lipită de peretele adăpostului.

În stînga nucului era întins cu faţa în jos Dumitru. Alergă spre el.

—Bădie! Bădie!

Fugi şi aduse ulciorul cu apă. I—l turnă peste faţă.

—Te—ai lovit? Bădie, de ce nu vorbeşti? ... De ce?...Nu te teme, nu eşti rănit.

Dar în clipa aceea băgă de seamă că sîngele începuse să—i răzbată prin veston.

—Bădie! Bădie ...

Încercă să—i ridice capul şi—i văzu ochii. Erau stinşi. O cuprinse o teamă groaznică începu să plîngă. Să strige. Ceva din fiinţa ei o opri. Aduse ţolul vărgat şi—l întinse peste Dumitru. Poate nu murise. Poate numai leşinase de durere. Poate că nu—i nimic adevărat.

Nucul se liniştise. Din culcuş atîrna pînă la o creangă de jos receptorul telefonului. Se legăna. Măriuca se uita năucită cînd la el, cînd la ţolul vărgat şi nu putea gîndi nimic ... Deodată se auzi un glas.

—Allo Doina! Doina! ... De ce taci Doina...?

—?!

—Allo, mă. auzi? Răspunde!

Glasul era agitat, nervos şi gîtuit de receptor. ..

—Alo, Doina, răspunde!

Măriuca ascultă glasul cîteva clipe, apoi se săltă pe vîrful picioarelor, voind parcă să se smulgă dintr—o mlaştină care o trăgea în jos şi—i sfîrşea puterile.

Aproape că nici nu—şi dădu seama cînd ajunse în nuc. Mîini nevăzute parcă o ridicau şi o sprijineau. Trase receptorul.

—Alo Vulturul! .. . Aici Doina ... Bădia Dumitru a murit... Cine sînt? Măriuca, Măriuca, o fată din sat... Nu—i nimeni, sînt singură ... Am binoclu ...Văd bine! ...

Staţi să mă uit... Da, în dreapta copacului uscat, cad bine ... Trageţi cu toate tunurile ... Nu, nu mă tem

… Acuma văd şi mai bine … Mă—ncurca o lacrimă … Nu, nu plîng!...Alo Vulturul! … În dreapta movilei cam la trei sute de metri se văd soldaţi duşmani. Trageţi!... Bădia m—a—nvăţat…
Nu, nu sînt o vitează …

Şi din vîrful nucului Măriuca se uita unde cad proiectilele artileriei şi din vreme—n vreme îşi mai arunca privirea şi spre ţolul vărgat. Şi pe cînd auzea bombele vîjîind pe deasupra satului, o cuprinse o stare sufletească pînă atunci încă necunoscută, care parcă—i da putere şi—i alunga orice teamă din sînge. Ochii ei isteţi cercetau cîmpul de luptă şi cînd era întrebată răspundea ca un ostaş.

Între comunicări urmau pauze în care—şi auzea inima şi tîmplele. Nu—şi putea da seama dacă trec ceasuri întregi ori numai clipe.

Aştepta să fie chemată de clopoţelul telefonului. Şi, cînd îl auzea, tresărea.

—Aici Măriuca! . . . Măriuca! … Nu, nu—i nevoie să—mi trimiteţi înlocuitor.. . Nu mă tem de nimeni… Trăzniţi—i pe cei ce l—au ucis pe Bădia… Nu, nu plîng. Da, cad bine … Pe linia lor . . .

Vîntul trecea prin frunzele nucului, dar Măriuca nu—l auzea.

Gînduri veneau să—i împresoare fruntea, dar Măriuca le alunga ca pe nişte păsări.

Soarele o îndemna să se uite la el, trimiţînd săgeţi de lumină în coroana copacului, dar Măriuca rămînea neclintită la pîndă, stăpînită de duhul bătăliei....

***

Bunicul intrase în sat. Părea vesel. Se sprijinea într—un băţ rupt din pădure şi mergea încet. Văzu casele arse. Unele mai fumegau. Rămăseseră pereţii negri. Încercă să le numere. Se gîndi la cei plecaţi, şi la întoarcerea lor… Dar ce însemnau nişte cocioabe pe lîngă vieţile oamenilor? …

Ziua se—arăta călduroasă. Doctorul se uitase la mina lui Badea Vasile, dar nimeni n—a priceput la ce s—a gîndit cînd a fluierat printre dinţi. .

La o fîntînă bunicul s—a oprit să bea apă. Apoi s—a mai uitat peste garduri în ogrăzile caselor. Nu se grăbea. Trecu pe o uliţă, apoi pe alta. Ieşiseră buruienile peste tot locul, de parcă le semănase cineva.

La un cot de drum zări nucul. Abia atunci îi dădu dreptate lui Dumitru. Era cel mai înalt copac din tot satul. Fără să vrea se gîndi că nici într—un an nu rodise atîta. Deodată auzi glasul Măriucăi. Nu pricepea ce spune. Dar striga. Ce se întîmplase oare!? O luă mai repede la drum, dar parcă o sfîrşeală îi îngreuia trupul. Se opri din fugă să—şi tragă un pic sufletul şi atunci desluşi limpede glasul fetei:

—Lungiţi tragerea! Ai noştri atacă! Lungiţi tragerea!

Bunicul îşi duse palma în dreptul inimii. Porni. N—avea nici un spor. Şi iar glasul Măriucăi.

—Bineee! Bineee Bineee!

Fruntea bătrînului se îmbrobonă de sudoare şi începu din nou s—alerge. Şi nu—şi lua ochii de la coroana nucului care se înălţa tot mai mult. Şi iar izbucni glasul fetei:

—Mai la stînga, mult mai la stânga.

Binee! Bineee! Bineee!

Coroana nucului se umplu de flăcări şi o bubuitură cutremură ferestrele caselor. Bunicul simţea că se—năbuşă, că i—a venit ceasul din urmă: Alerga şi—şi ducea mereu palma la ureche. Dar nu mai auzea nimic.

Cînd intră în ogradă văzu nucul sfîrtecat în două. Pe o creangă mare, aplecată la pămînt, stătea nemişcată Măriuca. Ca pe un pat de frunze şi ramuri. O luă repede în braţe şi o strigă pe nume. Dar fata nu—i răspunse. Bătrînul rămase neclintit în mijlocul ogrăzii.

Lumea se sfîrşea.

Trebuia să cadă Soarele.

Nu mai erau cuvinte.

Casa se legăna cu uşa deschisă şi cu ferestrele sparte.

Ograda se umpluse de nuci verzi şi de frunze.

Măriuca dormea în braţele bunicului cu mîinile lăsate—n jos, cu codiţele lăsate—n jos. Bunicul nu se clintea din loc. Începuse să se prefacă în stană de piatră.

Au trecut multe ceasuri goale. A venit alt observator, dar el nu l—a văzut. Au intrat tunurile în sat cu cai şi chesoane, dar el n—a aflat, s—a îndepărtat clocotul bătăliei, dar el nu şi—a dat seama. L—au ridicat pe Dumitru şi l—au dus, dar el n—a ştiut unde şi de ce l—au dus.

Abia către apusul zilei se despietri o parte din inima lui şi atunci i se păru că dealurile, copacii, văile, casele, păsările, fîntînile, cărările, uliţele satului, pămîntul, cerul o strigă în felurite glasuri pe Măriuca.

Şi ea le răspunde:
—Sînt aici…
—Sînt aici…
—Sînt aici…

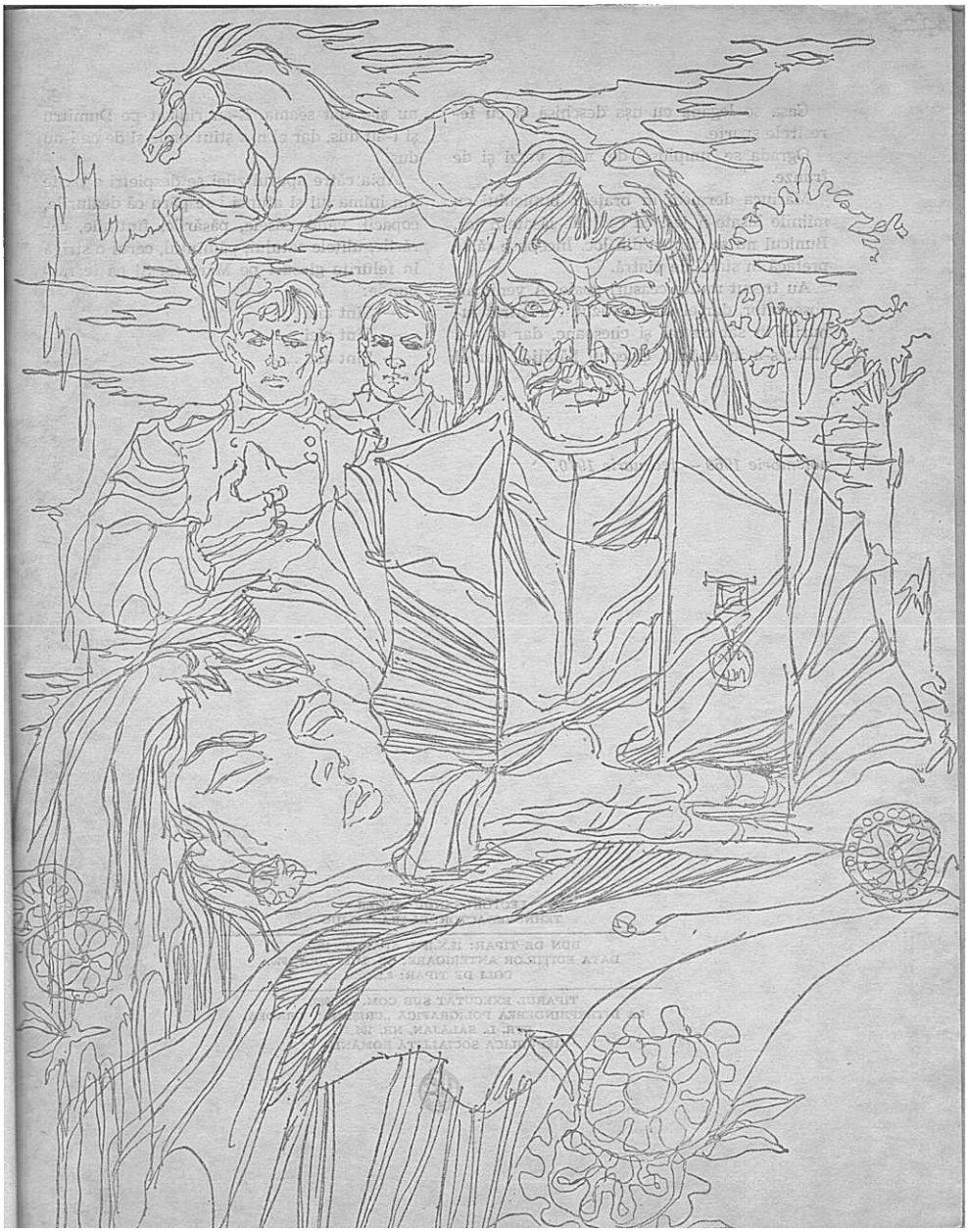

noiembrie 1969 — februarie 1970.

LECTOR: SANDU SINGER
TEHNOREDACTOR: KLARA GALIUC
BUN DE TTPAR: 15.X.1988. APĂRUT: 1988.
DATA EDIŢIILOR ANTERIOARE: ED. MILITARĂ 1970. COLI DE TIPAR: 8,5.
TIPARUL EXECUTAT SUB COM. 379/1988,
LA ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „CRIŞANA", ORADEA, STR. L. SĂLAJ AN, NR. 105
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LEI 10